Saddharmapundarika
Saddharmapundarikasutram

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

॥ सद्धर्मपुण्डरीकसूत्रम् ॥

SADDHARMAPUṆḌARĪKA.

EDITED BY

Prof. **H. Kern** and Prof. **Bunyiu Nanjio.**

With 1 plate.

5.

ST.-PÉTERSBOURG, 1912.

Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences:

J. Glasounof et **C. Ricker** à St.-Pétersbourg,
N. Oglobline à St.-Pétersbourg et Kief,
N. Karbasnikof à St.-Pétersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna,
N. Kymmel à Riga,
Luzac & Cie. à Londres,
Voss' Sortiment (G. W. Sorgenfrey) à Leipsic.

Prix: 1 Rbl. = 2 Mrk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Novembre, 1912. S. d'Oldenbourg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

BIBLIOTHECA BUDDHICA.

СОБРАНІЕ

БУДДІЙСКИХЪ ТЕКСТОВЪ

ИЗДАВАЕМЫХЪ

ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІЕЮ НАУКЪ.

ТОМЪ X.

SADDHARMAPUṆḌARĪKA

ИЗДАЛИ

Проф. Г. Кернъ и проф. Буньу-Нанджіо.

Съ 1 таблицею.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ, 1912.

ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.

Вас. Остр., 9 лин., № 12.

Цѣна: 5 Руб. = 12 Mrk. 50 Pf.

BIBLIOTHECA BUDDHICA. X.

SADDHARMAPUṆḌARĪKA.

EDITED BY

Prof. **H. Kern** and Prof. **Bunyiu Nanjio.**

With 1 plate.

ST.-PÉTERSBOURG, 1912.

IMPRIMERIE DE L'ACADÉMIE IMPÉRIALE DES SCIENCES.

Vass.-Ostr., 9e ligne, № 12.

Цѣна: 5 Руб. = 12 Mrk. 50 Pf.

Imprimé par ordre de l'Académie Impériale des Sciences.
Novembre, 1912. S. d'Oldenbourg, Secrétaire Perpétuel.

Imprimerie de l'Académie Impériale des Sciences.
Vass.-Ostr., 9 ligne, № 12.

Preface.

Nearly thirty years have passed since I made a complete copy of the text of the Saddharmapuṇḍarīka-sūtra, while I was studying Sanskrit under the instruction of Professor Max Müller at Oxford. The manuscript then used was in the possession of the Royal Asiatic Society in London. It was a modern MS., consisting of 174 leaves, each leaf being 17 inches by 3 inches, six lines in a page, as described in Cowell and Eggeling's Catalogue, p. 7. At that time my friend Mr. Kenjiu Kasawara was with me, who was in fact always a partaker of my work. Accordingly as soon as my copy was completed, we went to Cambridge, where we collated it with two MSS. of the University Library of that place. After that I alone went to London, where I did the same with a rather old palm-leaf MS. of the British Museum. It was in July 1882, when Kasawara's illness became evident, and he determined to start from England for Japan. Next year I met Mr. Watters in London, who was then the British Consul at Formosa. He possessed a Nepalese MS. of the same Sūtra, and lent it me for collation. Beside these five MSS., I also saw the lithographic text of the 4 th chapter, published by Ph. Ed. Foucaux, and a wood-cut one of the 24 th chapter in a collection of several texts, edited in China or Tibet. The latter book was given to Mr. Wylie by a gentleman in Peking. A specimen would be seen in the last page of the Anecdota

Oxoniensia, Aryan Series, Vol. 1, Part 1 [1]). Though I knew well that there were two MSS. in Paris, and one each in the Library of the College of Fort William, and that of the Asiatic Society of Bengal, yet I was unable to see them. A few years ago, Rev. Ekai Kawaguchi brought with him MSS. of 43 different texts from Nepal, one of which was that of this Sūtra. I at once borrowed it from him and collated my old copy with it. But after all, all the MSS., I ever used, belonged to the same family of texts, except the Chinese or Tibetan text of the 24 th chapter above mentioned. From such sources I have carefully copied the whole text for publication, adding various readings in foot-notes, and sent it to Professor Kern. It is he, who has made the final judgment for the most part of many obscure passages, adding different readings of some fragments of MSS. from Kashgar.

Now I shall add a few words about the Chinese translations and commentaries of this Sūtra. First of all this Sūtra is said to have been rendered into Chinese six times, but three of these translations were already lost in A. D. 730, when a Catalogue was compiled by Ch'-shang (Chi-shō in Jap., № 1485 of my Catalogue of the Chinese Tripiṭaka). The dates of these six versions are about A. D. 255, 270, 286, 335, 400 and 601 respectively. Those of A. D. 255, 270 and 335 are the lost ones. The remaining there are Nos. 138, 134 and 139 of my Catalogue, being the versions of Dharmarakṣa, Kumārajīva, and Jñānagupta and Dharmagupta respectively. The details of these versions will be seen in my Catalogue, col. 44—46. № 139 is the latest Chinese translation and agrees for the most part with the Sanskrit text. Beside these, two incomplete versions are mentioned in Ch'-shang's Catalogue, the dates being about A. D. 223 and 335, but they were also lost already in 730.

As to the commentaries of this Sūtra, there are two versions of a similar text, entitled the Saddharmapuṇḍarīka-sūtra-çāstra,

---

1) Another copy of it is to be found in the Library of the St. Petersburg University cf. Minajev Introduction to his «Буддизмъ» vol. I, 2.

compiled by the Bodhisattva Vasubandhu. In the Chinese title, the word of upadeça is given in transliteration instead of ç'āstra. One of them was translated by Bodhiruci (№ 1232), and the other by Ratnamati (№ 1233), the dates being the same as A. D. 508, or the latter being somewhat later. In China and Japan, Kumārajīva's version is most popular, and it is almost worshipped by the followers of Tendai in both countries, and Nichiren in the latter. They are used to repeat the seven characters Na-mu-myō-hō-ren-ge-kyō, i. e. Namaḥ Saddharmapuṇḍarīkāya sūtrāya, as their formula. So there are several works on the version, among which the following are found in the sacred canon: Nos. 1542, 1543, 1547 (the author Heoui-sz' (E-shi in Japanese) died A. D. 577), 1510, 1534, 1536, 1538, 1540, 1555, 1557 (the author Ch'-i (Chi-gai) d. 597) 1511, 1535, 1537, 1539, 1541, 1578 (the author Tsān-zhan (Tan-nen) d. 782), 1518, 1556, 1558 (the author Ch'-li (Chi-rai) about 1010) of my Catalogue. According to a Catalogue of the Books of several Sects (Sho-shiu-shō-sho-roku) compiled in Japan (A. D. 1790), there are 2 or 4 works of the Kegon sect, 60 of the Tendai, 15 of the Sanron, 38 of the Hossō, and 14 of the Shingon. Some of these works are of course not only commentaries of older commentaries, but also treatises and extracts. Among the 60 works of the Tendai sect, Hokke-gi-sho (Commentary of the Saddharmapuṇḍarīka) is mentioned. The name of the author is Umayado, better known by his posthumous name Shī-toku-tai-shi, the Prince Imperial of his aunt, the 36-th reigning Empress Sui-ko (A. D. 593 — 628). He wrote a commentary each on three Sutras, namely, Çrīmālādevīsiṃhanada (№ 59), Vimalakīrttinirdeça (№ 146) and Saddharmapuṇḍarīka (№ 134), from A. D. 609 till 615. He composed his works in pure Chinese, so that even a Chinese priest named Ming-khung (Myō-kū) of the Tang (Tō) dynasty made a commentary on his first work. The Prince died in his 49 th year (A. D. 622), and he was the first promulgator of Buddhism and Confucianism in Japan.

So far for the Chinese translations and commentaries. Now in conclusion, I wish to express my grateful feelings for the possessors of the MSS. already alluded to, who have so freely allowed me that I could have used them for some time, and equally for my partaker Professor Kern, through whose perseverance only this text has been published for the first time. Moreover I do not wish to omit to thank for the editor, whose agreement has very much encouraged me to forward my own copy for the press.

Bunyiu Nanjio.

Tōkyo, 30 th June 1910.

Additional note.

To supplement the foregoing Preface I have to add an account of the use of material at my disposal, which, owing to the extreme liberality of the lamented Mr. N. Th. Petrovskij, I have been in the occasion to examine. That material consisted of remnants of a text of the Saddharmapuṇḍarīka discovered in Kashgar, namely an incomplete manuscript containing about $^2/_5$ of the whole text, and further various fragments from different MSS. of the same work. Unfortunately these fragments added but very little to the missing parts of the incomplete great manuscript, yet they were valuable in so far as they appeared to represent an identical text barring some insignificant differences, partly clerical errors.

I know from Prof. Lüders in Berlin and Prof. Leumann in Strasburg that a certain number of other fragments of the Saddharmapuṇḍarīka, found in Kashgar, are in other hands, especially of Prof. Hoernle in Oxford. One specimen shown to me appeared to be a leaf wanting in one of the fragments in the collection of Petrovskij; other specimens, however, showed other readings, so that it is quite possible that in Kashgar there was more than one version. Whatever may be brought to light by further investigations, the matter at my disposal I can not consider but to represent one class of MSS., the readings of which I denote by O.

The Kashgar text known to me is highly remarkable. It stands wholly apart from the texts in the Nepalese MSS. and so far as a superficial knowledge of some parts of the Chinese versions permits me to judge, likewise from the latter. It is much more prolix, and in the metrical parts the verses often follow in a different order, but the most striking difference is the language of the prose parts of the text. In that language, in general much resembling that of the Mahāvastu, but without the corruptness of the latter, the number of Prākṛtisms and wrongly sanskritized expressions, is incomparably greater than in the Nepalese MSS. In order to give an idea of that peculiarity I here subjoin a list of terms in the first column with the corresponding of the Nepalese texts in the second.

O.	N.
akilasī	aklāntaḥ
akṣubhya	akṣobhya
acintika (in Gāthā)	acintiya
atiriva	atīva
adāsīt	(Perf.)
adhardik	adhodik
anukampāya	anukampāyāi
Anuruddha (var. r. Aniruddha)	Aniruddha
antamaçaḥ	antaçaḥ
antardhita	antarhita
abhyantarakalpa	antarakalpa
Amitāyu(s)	Amitābha
argaṭa	argaḍa
artha (n. g.)	artha (m. g.)
avarupta	avaropita
avalokayiṇsu	avalokayamāsa
avocuḥ	avocan

açraddadhānīya	açraddheya
açvagarbha	açmagarbha
asthāsīt	(asthāt *or* Perf.)
ākaḍḍhana	ākarṣana
ākaṇḍeyuḥ (r. ākaḍḍeyuḥ)	ākarṣeyuḥ
ādapana	ādāpana
āptamanaḥ	āttamanaḥ
idam artham	imam (etam) artham
upaniçrāya	upaniçritya
uparimā (dik)	ūrdhvā (dik)
ettaka	iyant
— ebhiḥ (Instr. pl.)	— aiḥ
kārapayi(ṃ)su	(kārayāmāsuḥ)
kāṭa, kāḍa	kāla (kṛṣṇa)
— kṛtvā	— kṛtvaḥ
kevacirotpanna	kiyaccirotpanna
khaṭṭayati	ghaṭṭayati
Gaja-Kāçyapa	Gayā-Kāçyapa
gameṣamāna	gaveṣamāna
gilāna	glāna
gailānya	glānya
jānīte	jānāti
tāṭanā	tāḍanā
tuṣme (*also* yuṣmākam)	yuṣmākam
tebhiḥ	taiḥ (*but in Gāthā* tehi)
nirdhāpeti	nirdhāveti
niryādayati	niryātayati
niṣīditvā	niṣadya
pattīyiṣyanti	{ pratīyiṣyanti *and* pattīyiṣyanti
parājinitvā	parājayitvā
parāhanimsu	parāhananti sma
parimīmāṃsayāmi	parimīmaṃse
pariyāpuniṣyanti	paryavāpsyanti

parivaṃbhita	parivañcita
pariṣad	parṣad
paryaṅkaṃ baddhā	paryaṅkam ābhujya
parvatarājan	parvataraja
paçyitvā	dṛṣṭvā
parami	pāramitā
pusta	pustaka
praṇāmayitva	praṇamya (read praṇāmya)
Baḍi	Bali
babhuva (Perf.)	abhūt (Aor.)
balasā	balātkāreṇa
buddhyāpaka	pratibodhaka
buddhyāpana	pratibodhana
bodhisatvotpada	bodhisattvāvavāda
bhadanta	*often for* bhagavan
bhāṣati	{ bhāṣate { bhāṣati
bhāṣayinsu	bhāṣante sma
bhīkṣma	bhīṣma
bhūyaso mātrayā	bhūyasyā mātrayā
{ bhuyiṣṭhataram { bhūyiṣṭham	bhūyiṣṭhena
mandagailānya	mandaglāna
{ manujña { manojna (*less common*)	manojña
mahadvipāni	(mahā)dvīpāḥ
maharajebhiḥ	mahārājaiḥ
māriṣa	mārṣa
maitrā	maitrī
°yānika	°yānīya (*more usual*)
yuṣme	yuyam
laya	lava
{ leḍu } *both in* { leṣtu } *Gatha*	loṣṭa

vāṭa	vāḍa
vipratyanīya	vipratyanīka
viyūha	vyūha
vedayitavyam	veditavyam
vaitulya (*along with* vaipulya)	vaipulya
Çaradvatīputra (*in Ch.* I — IV)	Çāriputra
çraddadhāsyanti (*but in Gāthā* çraddadhiṣyanti)	çraddhāsyanti (*but in Gāthā* = O.)
çraddahanā	çraddadhānatā
sāntikāt	antikāt
sāntike	antike
stūpāni	stūpāḥ

As to the orthography of the Kashgar text it will suffice to remark that in the correct use of *b* and *v*, as well as of the three sibilants, it excels the Nepalese MSS. In general the distinction of those sounds is the same as in the Bombay editions of Sanskrit texts. A notable exception is *Bārāṇasī* for *Vārāṇasī*, like in Pāli. Worth mentioning is the regular use of the Jihvāmūlīya in *duḥkha* and similar cases. Barring in the instance of *Bārāṇasī* we have not scrupled to follow the spelling of the Kashgar text in respect to the aforenamed sounds, without paying regard to the other MSS.

The characteristics, such as described, warrant, in my opinion, the conclusion that, in formal respect, the Kashgar version is more original than the Nepalese texts, and that the more regular Sanskrit of the latter is the outcome of subsequent innovations due to continued revision. It is a quite different question whether the Kashgar version is materially a more faithful copy of the original composition of the Saddharmapuṇḍarīka than the other texts we know of. An attempt at solving this question will only be possible after a comparison of the existing Chinese trans-

lations with the texts of the Nepalese MSS. and with the Kashgar text or maybe texts, a complete edition of which is much to be desired.

Whatever may be the results of further investigations, it can not be doubted that the Kashgar writings precede some centuries the date of the oldest MSS. from Nepāl, though we are unable to define the time of those writings with something like precision. Thus much may be observed that the kind of Brāhmī of our Kashgar text exactly resembles the writing of the two pages containing a fragment of the Sanskrit Dharmapada with the translation into the language I B., which have been published by Mr. N. D. Mironov in *Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg*, VI série, pp. 547, ff., in his paper on «*Fragments de manuscrits, rapportés par M. M. Berezovskij de Kuča*[1])». It is a matter of course that the fragments even if we knew their date, do not afford a clue to determining the time when the text embodied in them was framed.

On account of the profound difference between the Kashgar version and the other text, chiefly in consequence of its greater prolixity, its various readings have been adduced only at passages where the wording of the phrase was not too different. As to the peculiar forms of words, several of them recurring more than once, the reader is referred to the list given above.

In the metrical parts of the work the reader will repeatedly have occassion to light on inconsistencies which the editors felt obliged to leave untouched. One of those consists in the irregular use of the Visarga. It is sufficiently clear that in the dialect underlying the Gāthās there is no place for the Visarga. This is proved by the fact that instead of the Sanskrit pluralending *āḥ*, Pali *ā*, we here and there find *a*. Now such a shortening can not be explained if the original Prākṛtic idiom had not lost Visarga,

---

1) The Russian title is: Изъ рукописныхъ матеріаловъ экспедиціи М. М. Березовскаго изъ Кучи.

which is wanting already in Pāli, and the dialect in question shows the traces of a somewhat later language, for instead of Pāli *o* (Skr. *aḥ*) in the Nominative case of masculine words a very common ending is *a* or *u*; likewise for Pāli *aṃ*, Skr. *am*; for Skr. and Pāli *e*, in the Locative case singular, and in the Nominative plural masculine of Pronouns, we often find *i*; a form *ahu* for *aham* points in the same direction. The dialect is not only younger than Pāli, but also different in other respects, though it has many traits in common. Whether the original of the prose in the Kashgar text was identical to the idiom of the Gāthās, both being overlaid with a Sanskrit varnish, much more thoroughly in prose, than in the Gāthās, can no more be ascertained. For obvious reasons the verses could not be sanskritized to such an extent as the prose. When reading the verses, especially those in Triṣṭubh and Jagatī, no one will fail to observe that the sanskritized words spoil the metre, since prosodically short vowels remain so throughout before consonant-combinations like *jñ*, *st*, *sth*, etc. It can not be admitted for a moment that in any language, in verses regulated by quantity, short syllables are unaffected by such combinations. We have, of course, no right to change texts, which, though formally not original, have been fixed by authoritative revisers of a sacred book, but we may apply the required correction mentally. It is perhaps not superfluous to add that, with few exceptions, the versification is good, and that the Triṣṭubh and Jagatī stanzas are of a more ancient type than is found in mediaeval Sanskrit works. Regularly there is a secondary pause after the fourth or fifth foot, just as in Vaidic prosody; before the pause a short syllable has the value of a long one, in which case we find in the MSS. the quantity often marked by writing e. g. *co* or *cā* for *ca*, but not always. This rule is unknown to Piṅgala[1]), a sufficient proof, in my opinion, that the manual under his name is not old.

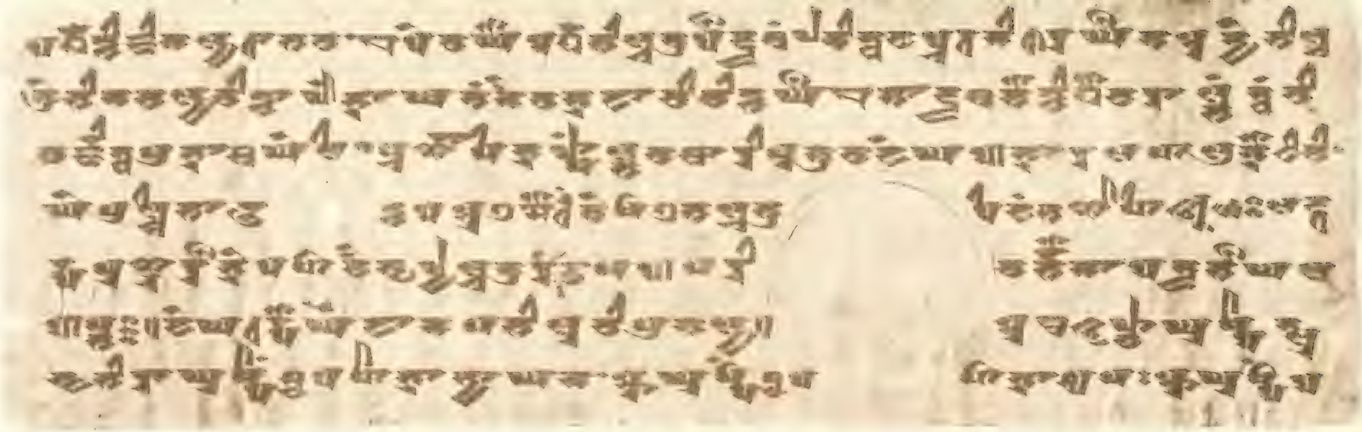
---

1) See A. Weber, *Indische Studien*. VIII, p. 371, ff.

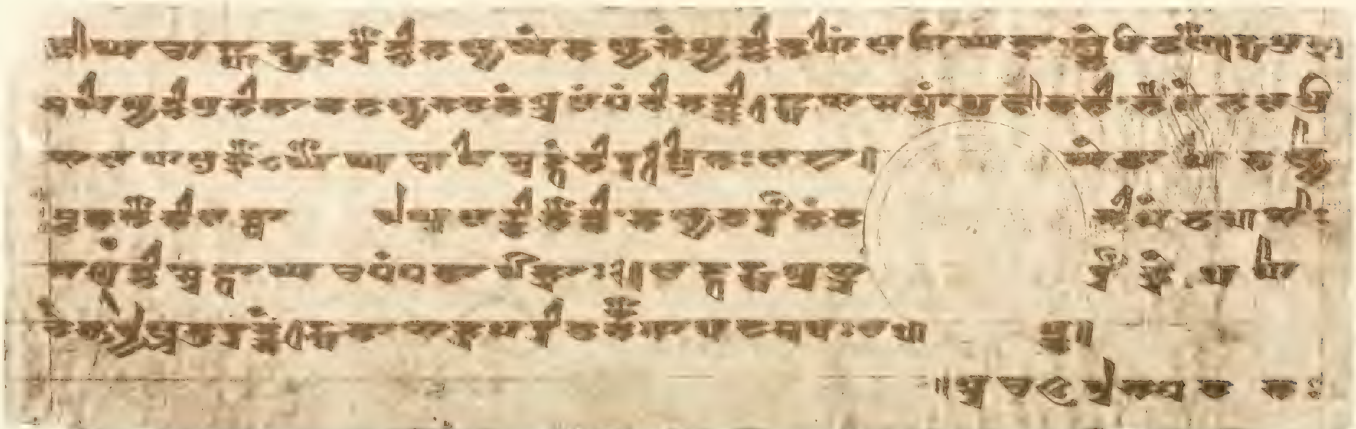
The Saddharmapuṇḍarīka is a composition bearing the traces of having been compiled from more than one source. This circumstance, combined with the work of revisers qualified to modify the text agreeably to the particular tenets, or maybe crotchets of their school or sect prevents us to go back to what may be called the very first text of the book. The editors of the present book could do no more but try to give a readable, not decidedly faultive text, leaving it to every reader to consult the copious various readings and choose for himself what he would prefer.

Before finishing this note, it behoves me to pay my hearty thanks to Professor S. d'Oldenburg, for his unwearied efforts to further in every respect my work and for the many marks of kindness I have received from him in the course of years.

H. Kern.

Saddharmapuṇḍarīka. Ms. Petrovskij. End of Chapter III.

Saddharmapuṇḍarīka. Ms. Petrovskij. End of Chapter X.

सर्वे मया श्रावित अग्रधर्म ते चैव सर्वे परिपाचिता मे[1]।
मयि निर्वृते चापिमि सर्वि धीरा इमु धारयिष्यन्ति [2]ह सूत्रमग्रम् ॥ १० ॥
कल्पान [3]कोट्यो बहुभिरचिन्त्यैर्न कदाचिदेतादृश [4]धर्म श्रूयते।
बुद्धान कोटीशत [5]चैव भोन्ति न च ते [6]पिमं सूत्र प्रकाशयन्ति ॥ ११ ॥
[7]तस्माच्छ्रुणित्वा [8]इदमेवरूपं परिकीर्तितं धर्मु [9]स्वयं स्वयंभुवा।
[10]आरागयित्वा च पुनः पुनश्चिमं प्रकाशयेत्सूत्र ममेह [11]निर्वृते ॥ १२ ॥

॥ इति [12]श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये सदापरिभूतपरिवर्तो [13]नामैकोनविंशतितमः ॥

---

1) तानि मे Ca. ता ये Cb.
2) ह K. हि the rest.
3) कोट्यो A. W. कोटी B. Ca. Cb. K.
4) धर्मु K.
5) बुद्धाना यो कोटीशत हि B. °शता हि Ca. Cb. बुद्धान पि कोटिशतानि K.
6) न च ताविमं A. B. Ca. Cb. K. न च ते पि तं W.
7) य K.
8) म Ca. Cb.
9) Left out in Cb.
10) आधार Cb. read आराध.
11) MSS. have त इति ॥
12) आर्य (for इति श्री) K.
13) एकोन left out in Cb.

XX.

अथ खलु यानि तानि साहस्र[1]लोकधातुपरमाणुरजःसमानि बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि पृथिवीविवरेभ्यो निष्क्रान्तानि तानि सर्वाणि[2] भगवतो ऽभिमुखमञ्जलिं प्रगृह्य भगवन्तमेतदूचुः। वयं भगवन्निमं धर्मपर्यायं तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सर्वबुद्धक्षेत्रेषु यानि यानि[3] भगवतो बुद्धक्षेत्राणि यत्र यत्र भगवान्परिनिर्वृतो भविष्यति तत्र तत्र संप्रकाशयिष्यामः। अर्थिनो वयं भगवन्ननेनैवमुदारेण धर्मपर्यायेण धारणाय वाचनाय देशनाय[4] संप्रकाशनाय वा लिखनाय[5]॥

अथ खलु मञ्जुश्रीप्रमुखानि बहूनि[6] बोधिसत्त्वकोटी[7]नयुतशतसहस्राणि यान्यस्यां सहायां[8] लोकधातौ वास्तव्यानि[9] भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिका[10]देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्या बहवश्च गङ्गानदीवालि[11]कोपमा[12] बोधिसत्त्वा महासत्त्वा भगवन्तमेतदूचुः। वयमपि भगवन्निमं धर्मपर्यायं संप्रकाशयिष्यामस्तथागतस्य परिनिर्वृ-

---

1) साहस्रिक A. W. साहस्र B. Ca. K. त्रिसाहस्र Cb.

2) सर्वाणि तानि B. Ca. Cb.

3) Left out in K.

4) A. K. W. add वा.

5) A. W. add वा.

6) Left out in Ca.

7) कोटी left out in B.

8) अन्यस्मिं सहे B.

9) सन्तो A. वसन्ति B. W. वास्तव्यानि Cb. K.

10) काः B.

11) लुः B.

12) Rather कासमा.

तस्माद्दृश्येनात्मभावेन[1] भगवन्नन्तरिते स्थिता घोषं संश्रावयिष्यामो ऽनवरोपितकुशलमूलानां च सत्त्वानां कुशलमूलान्यवरोपयिष्यामः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां[2] तेषां पौर्विकाणां[3] बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां गणीनां[4] महागणीनां[4] गणाचार्याणामेकं[5] प्रमुखं विशिष्टचारित्रं नाम बोधिसत्त्वं महासत्त्वं गणिनं[6] महागणिनं[6] गणाचार्यमामन्त्रयामास[7] । साधु साधु विशिष्टचारित्र । एवं युष्माभिः करणीयमस्य धर्मपर्यायस्यार्थे । यूयं तथागतेन परिपाचिताः ॥

अथ खलु भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतः स च भगवान्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः[8] परिनिर्वृतः स्तूपमध्ये सिंहासनोपविष्टौ[9] द्वावपि स्मितं प्रादुष्कृतौ[10] मुखविवरान्तराभ्यां च जिह्वेन्द्रियं निर्णामयतः । ताभ्यां च[11] जिह्वेन्द्रियाभ्यां यावद्ब्रह्मलोकमनुप्राप्तस्ताभ्यां च[11] जिह्वेन्द्रियाभ्यां बहूनि रश्मिकोटीनयुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । तासु च रश्मिष्वेकैकस्या रश्मेर्बहूनि[12] बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि निश्चेरुः सुवर्णवर्णैः कायैर्द्वात्रिंशद्भिर्महापुरुषलक्षणैः समन्वागताः पद्मगर्भे सिंहासने निषण्णाः । ते च बोधिसत्त्वा दिग्विदिक्षु लोकधातुशतसहस्रेषु विसृताः[13] सर्वासु दिग्विदिक्ष्वन्तरीक्षे

---

1) स्यादृश्येना Cb. स्येदृशेना K.
2) तस्यां वेलायां left out in A. K. W.
3) पूर्व Cb. K.
4) णी A. B. W.
5) वं A. W.
6) गणिं A. B. W. गणिनं (first) left out in K.
7) यते स्म B.
8) Left out in A. W.
9) ष्टौ A. W. ष्टः । B. Cb. K.
10) र्वृतः A. W. कृतः B. Cb. र्वृत्तः K.
11) Left out in K.
12) बहु A. W.
13) विनिश्रताः K. should be विनिःसृता.

स्थिता धर्मं देशयामासुः । यथैव भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो जिह्वेन्द्रियेणर्द्धिप्रातिहार्यं करोति प्रभूतरत्नश्च तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तथैव ते सर्वे[1] तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा ये ते ऽन्यलोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रेभ्यो ऽभ्यागता रत्नवृक्षमूलेषु पृथक्पृथक्[2] सिंहासनोपविष्टा जिह्वेन्द्रियेणर्द्धिप्रातिहार्यं कुर्वन्ति ॥

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनि[3]स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्ते च सर्वे तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्तमृद्ध्यभिसंस्कारं परिपूर्णं वर्षशत[4]सहस्रं कृतवन्तः । अथ खलु वर्षशतसहस्रस्यात्यये[5]न ते तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धास्तानि जिह्वेन्द्रियाणि पुनरेवोपसंहृत्यैकस्मिन्नेव क्षणलवमुहूर्ते समकालं सर्वैर्महासिंहोत्कासनशब्दः कृत एकश्चाच्छटासंघातशब्दः[6] कृत[7]स्तेन च महोत्कासनशब्देन[8] महास्फोटासंघातशब्देन[9] यावन्ति दशसु दिक्षु[10] बुद्धक्षेत्रकोटीनयुतशतसहस्राणि तानि सर्वाण्या[11]कम्पितान्यभूवन्प्रकम्पितानि संप्रकम्पितानि चलितानि प्रचलितानि संप्रचलितानि वेधितानि प्रवेधितानि संप्रवेधितानि । तेषु च सर्वेषु[12] बुद्धक्षेत्रेषु यावन्तः सर्वसत्त्वा देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यास्ते ऽपि सर्वे बुद्धानुभावेन तत्रस्था एवमिमां[13] सहां लोकधातुं पश्यन्ति

---

1) सर्व MSS.
2) पृथक् पृथक् left out in B. Cb.
3) मुनिः प्रभूतरत्नश्च तथागतो A. W.
4) शत left out in B. Cb. K.
5) ऽभ्यासत्ययेन Cb.
6) ॰सिंह added in A. K. W.
7) Left out in Cb.
8) A. Ca. W. add च.
9) Cb. B. add च. We expect महाच्छटा for ॰स्फोटा.
10) K. adds सर्व.
11) आ left out in Cb. K.
12) सर्व B. Ca. Cb. Here the break in O. at an end.
13) एवं इ A. Ca. एव इ B. Cb. एवमि K. W. एव स्वेस्वे लोकधातौ O.

स्म[1]। तानि च सर्वतथागतकोटीनयुतशतसहस्राणि रत्नवृक्षमूलेषु[2] पृथक्पृथक्सिंहासनोपविष्टानि भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं[3] तं च भगवन्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतं[4] तस्य महारत्नस्तूपस्य मध्ये सिंहासनोपविष्टं भगवता शाक्यमुनिना तथागतेन सार्धं निषण्णं ताश्चतस्रः पर्षदः[5] पश्यन्ति स्म[6]। दृष्ट्वा चाश्चर्यप्राप्ता अद्भुतप्राप्ता औद्बिल्यप्राप्ता अभूवन्। एवं चान्तरीक्षाद्घोषमश्रौषुः। एष[7] मार्षा अप्रमेयाण्यसंख्येयानि लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्राण्यतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तस्यां[8] शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः। स एतर्हि सद्धर्मपुण्डरीकं नाम धर्मपर्यायं सूत्रान्तं[9] महावैपुल्यं[10] बोधिसत्त्वाववादं सर्वबुद्धपरिग्रहं बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां संप्रकाशयति[11]। तं[12] यूयमध्याशयेनानुमोदध्वं तं च भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं[13] तं च भगवन्तं[14] प्रभूतरत्नं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं नमस्कुरुध्वम्[15]॥

---

1) Left out in K. W. O.

2) A. B. Ca. W. leave out षु.

3) A. W. add सिंहासनोपविष्टं.

4) Left out in O.

5) पर्षिदः Cb. K.

6) Left out in Cb. K. O.

7) In all MSS.; consistent only is O. because धातु is regularly of masc. gender in it. But it would be easy to read एषा for एष.

8) तत्र O.

9) सूत्रं O.

10) Here वैपुल्यं also in O. instead of वैतुल्यं.

11) K. adds स्म.

12) K. adds च.

13) From तं till °बुद्धं left out in W.

14) Left out in K.

15) K. adds पूजयध्वं च.

अथ खलु ते सर्व[1]सत्त्वा इमेवंरूपमन्तरीक्षान्निर्घोषं श्रुत्वा तत्रस्था एव नमो भगवते शाक्यमुनये तथागतायार्हते सम्यक्संबुद्धायेति वाचं भाषन्ते स्मा[2]ञ्जलिं प्रगृह्य। विविधां[3]श्च पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकावैजयन्त्यो येनेयं सहा[4] लोकधातुस्तेन क्षिपन्ति स्म नानाविधानि चाभरणानि पिनद्धानि हारार्धहा[5]रमणिरत्नान्यपि क्षिपन्ति स्म भगवतः शाक्यमुनेः प्रभूतरत्नस्य[6] च[7] तथागतस्य पूजाकर्मणे[8]। अस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य। ताश्च पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकावैजयन्त्यस्तानि च हारार्धहारमणिरत्नानि[9] क्षिप्तानीमां सहां लोकधातुमागच्छन्ति स्म। तैश्च पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकावैजयन्ती[10]राशिभिर्हारार्धहारैर्मणिरत्नैश्चास्यां सहायां लोकधातौ सार्धं तैरन्यैर्लोकधातुकोटीनयुतशतसहस्रैरेकीभूतैर्ये[11] तेषु तथागताः संनिषण्णास्तेषु सर्वेषु वैहायसेऽन्तरीक्षे[12] समन्ता[13]न्महापुष्पवितानं परिसंस्थितमभूत्॥

अथ खलु भगवांस्तान्विशिष्टचारित्रप्रमुखान्बोधिसत्त्वान्महासत्त्वानामन्त्रयामास। अचिन्त्यप्रभावाः कुलपुत्रास्तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धाः। बहून्यप्यहं कुलपुत्राः

---

1) सर्व left out in K. O.

2) न्तो A. B. न्तोन् Cb. न्तोः K. ॰न्त W. इति वाचं भाषन्ते स्म left out in O. दशनखाञ्जलिं O.

3) धां B. K.

4) यंतोन्यनेयंसहा A. यंतोन्येनेयं सहा W. यंत्यो येनायं सहो B. यंत्या येन सहा Cb. यन्त्यो येनेयं सहा K. Very different in O.

5) रा A. रां B. र Cb. रान् K.

6) Left out in B. Cb. K.

7) In W. only.

8) कर्मणो A. K. W. कर्मणा B. करणो Cb.

9) K. reads हाराण्यर्धहाराणि च मणिरत्नानि च.

10) A. adds भी W. adds भि.

11) भूता ये K.

12) सर्वेष्वन्तरीक्षे वैहायसे B. Cb. K. O.

13) समन्तान् left out in B. Cb.

कल्पकोटीनयुतशतसहस्राण्यस्य धर्मपर्यायस्य परिन्दनार्थं नानाधर्मप्रमुखैर्बहूनानुशंसान्[1] भाषेयं न चाहं गुणानां पारं गच्छेयमस्य धर्मपर्यायस्य भाषमाणः[2]। संक्षेपेण कुलपुत्राः सर्व-[3]बुद्धधर्माः सर्वबुद्धवृषभिता[4] सर्वबुद्धरहस्यं सर्वबुद्धगम्भीरस्थानं[5] मयास्मिन्धर्मपर्याये देशितम्। तस्मात्तर्हि कुलपुत्रा युष्माभिस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य सत्कृत्यायं धर्मपर्यायो धारयितव्यो देशयितव्यो[6] लिखितव्यो[6] वाचयितव्यः प्रकाशयितव्यो भावयितव्यः पूजयितव्यः। यस्मिंश्च कुलपुत्राः पृथिवीप्रदेशे ऽयं धर्मपर्यायो वाच्येत वा प्रकाश्येत वा देश्येत[7] वा लिख्येत वा चिन्त्येत वा भाष्येत[8] वा स्वाध्यायेत वा पुस्तकगतो वा तिष्ठेदारामे वा विहारे वा [9]गृहे वा [10]वने वा[10] नगरे वा वृक्षमूले वा प्रासादे वा लयने वा गुहायां वा तस्मिन्पृथिवीप्रदेशे तथागतमुद्दिश्य चैत्यं कर्तव्यम्। तत्कस्य हेतोः। सर्वतथागतानां हि स पृथिवीप्रदेशो बोधिमण्डो वेदितव्यस्तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे [11]सर्वतथागता अर्हन्तः सम्यक्सबुद्धा अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धा इति वेदितव्यं[12] तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे सर्वतथागतैर्धर्मचक्रं प्रवर्तितं तस्मिंश्च पृथिवीप्रदेशे सर्वतथागताः परिनिर्वृता इति वेदितव्यम्[13]॥

---

1) Sic O. ससंपर्यायां A. W. K. संशपयायं B. संसापयायां Cb.

2) णाः All but K. O.

3) बुद्ध left out in Cb.

4) ताः Cb. K. तं O.

5) रं (leaving out स्थानं) A.

6) Left out in B.

7) देश्येत in put in before प्रकाश्येत in Cb. K.

8) भाव्येत A. भाष्येत B. Ca. भाषेद्वा Cb.

9) गृहे is put in after वने in K.

10) Left out in Cb. The following नगरे वा left out in O.

11) सर्वे K. सर्वेभिस्तथागतैरनुत्तरा सम्यक्संबोधिरभिसंबुद्धा O.

12) वेदितव्यास्त° and वेदितव्यस्त° the MSS.

13) Left out in Cb. K. वेदितव्याः A. B. Ca. W. We follow O.

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

अचिन्तिया लोकहितान धर्मता[1] अभिज्ञज्ञानस्मि प्रतिष्ठितानाम् ।
ये ऋद्धि दर्शन्ति[2] अनन्तचक्षुषः प्रमोक्षहेतोरिह सर्वदेहिनाम् ॥ १ ॥
जिह्वेन्द्रियं प्रापिय[3] सर्वलोकं रश्मीसहस्राणि प्रमुञ्चमानाः ।
आश्चर्यभूता इह[4] ऋद्धिदर्शिता ते सर्वि[5] ये प्रस्थित अग्रबोधौ ॥ २ ॥
उत्कासितं चापि करोन्ति बुद्धा एकाच्छटाये[6] च करोन्ति शब्दम् ।
ते विज्ञपेन्ति[7] इमु सर्वलोकं दशो दिशायां[8] इम लोकधातुम् ॥ ३ ॥
एतानि चान्यानि च प्रातिहार्य[9]गुणान्निदर्शेन्ति[10] हितानुकम्पकाः ।
कथं नु ते हर्षित तस्मि काले धारेयु सूत्रं सुगतस्य[11] निर्वृते ॥ ४ ॥
[12]बहूं पि कल्पान सहस्रकोट्यो वदेय वर्णं सुगतात्मजानाम् ।
ये धारयिष्यन्ति[13]म[14] सूत्रमग्र्यं[15] परिनिर्वृते लोकविनायकस्मिन् ॥ ५ ॥

---

1) हितानुकंपा धर्मता A. हितानु धर्मता B. Ca. W. हितान धर्मता Cb. K. A break in O.

2) दर्शंति A. W. दर्शेंति B. Cb. K.

3) वि K.

4) इयम् Cb. K.

5) सार्थ A. प्रार्थि the rest. Our reading conjectural.

6) एक K.

7) येन्ति K. येन्ती the rest.

8) दशो दशायां A. दिशो दशाया B. देशो दशाया Cb. दशो दिशाया K. दसो दिसायां W.

9) र्यां A. W. र्यान् B. Ca. र्याम Cb. र्यं K.

10) दर्शेंति A.

11) सुगतेस्मि K.

12) बहूं A. B. K. बहू Cb. W.

13) धारयंति A.

14) मम Cb.

15) ग्र्यं A. B. Ca. K. W. यम् Cb. Cp. Pāli *aggam*.

न तेष पर्यन्त[1] भवेद्गुणानां आकाशधातौ हि यथा दिशासु ।
अचिन्तिया तेष गुणा भवन्ति[2] ये सूत्र धारेन्ति[3] इदं शुभं सदा[4] ॥ ६ ॥
दृष्टो अहं सर्व इमे च नायका अयं च[5] यो निर्वृतु लोकनायकः ।
इमे च सर्वे बहुबोधिसत्त्वाः पर्षाश्च चत्वारि अनेन दृष्टाः ॥ ७ ॥
अहं च आरागितु तेनिहाद्य इमे च आरागित सर्वि नायकाः ।
अयं च यो निर्वृतको जिनेन्द्रो ये चापि अन्ये दशसु दिशासु ॥ ८ ॥
अनागतातीत तथा च बुद्धाः[6] तिष्ठन्ति[7] ये चापि दशसु दिशासु ।
ते सर्वि दृष्टाश्च सुपूजिताश्च भवेयु यो धारयि[8] सूत्रमेतत्[9] ॥ ९ ॥
रहस्यज्ञानं पुरुषोत्तमानां[10] यं बोधिमण्डस्मि विचिन्तितासीत्[11] ।
अनुचिन्तयेत्सो पि तु क्षिप्रमेव यो धारयेत्सूत्रिमु भूतधर्मम् ॥ १० ॥
प्रतिभानु तस्यापि भवेदनन्तं यथापि वायुर्न कहिंचि सज्जति ।
धर्मे पि चार्थे च निरुक्ति जानति[12] यो धारयेत्सूत्रमिदं विशिष्टम्[13] ॥ ११ ॥

---

1) न्तु K.
2) भवेयुः Cb.
3) इमं B. Ca. Cb.
4) धारेन्ति सदा इमं शुभं K.
5) सो A. W.
6) बुद्धा ति A. B. K. W. बुद्धाः । ति Cb.
7) यु K.
8) तं Ca.
9) MSS. ज्ञाने.
10) यो A. ये B. Ca. Cb. K. यां W. यं, our reading, Skr. यत्.
11) I. e. तमासीत्.
12) ती A. B. Ca. W. ति Cb. K.
13) वरिष्ठं K.

अनुसंधि सूत्राण सदा प्रजानति संधाय[1] यं भाषितु[2] नायकेहि ।
परिनिर्वृतस्यापि विनायकस्य सूत्राण[3] सो जानति भूतमर्थम् ॥ १२ ॥
चन्द्रोपमः सूर्यसमः स भाति[4] आलोकप्रद्योतकरः स भोति ।
विचरन्तु सो मेदिनि तेन तेन समादपेती[5] बहुबोधिसत्त्वान् ॥ १३ ॥
तस्माद्धि ये पण्डित बोधिसत्त्वाः श्रुत्वानिह्न[6] तादृश[7] आनुशंसा ।
धारेयु सूत्रं मम निर्वृतस्य न तेष[8] बोधाय[9] भवेत संशयः[10] ॥ १४ ॥

॥ इति आर्यसद्धर्मपुण्डरीके[11] धर्मपर्याये तथागतर्द्ध्यभिसंस्कारपरिवर्तो नाम विंशतितमः[12] ॥

---

1) सत्वाय A. Ca. सत्वोय B. सत्वाव Cb. सन्धाय K. तत्काय W.
2) भाषयति K.
3) सूत्रेषु A. K.
4) भो Cb.
5) येमी A. B. यत्ती Ca. येत्ती Cb. W. येती K.
6) ह्नि Ca. ह्ने the rest.
7) शी A.
8) तेस्य A. W. तस्य the others. All wrong.
9) All बोधाय.
10) All य इति ॥
11) आर्य K.
12) वर्तो एकविंशतितमः ॥ Cb.

XXI.

अथ खलु भैषज्यराजो[1] बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्थायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य[2] भगवन्तमेतदवोचत्। कियद्भगवन्स[3] कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा पुण्यं प्रसवेद्य[4] इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं धारयेत्कायगतं वा पुस्तकगतं वा कृत्वा। एवमुक्ते भगवान्भैषज्यराजं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। यः कश्चिद्भैषज्यराज कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वाशीतिगङ्गानदीवालिकासमानि[5] तथागत[6]कोटीनयुतशतसहस्राणि सत्कुर्याद्गुरु[7]कुर्यान्मानयेत्पूजयेत्तत्किं मन्यसे भैषज्यराज कियत्कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा ततोनिदानं बहु पुण्य प्रसवेत्। भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो महासत्त्व[8] आह। बहु भगवन्बहु सुगत। भगवानाह। आरोचयामि ते भैषज्यराज प्रतिवेदयामि। यः कश्चिद्भैषज्यराज कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वास्मात्सद्धर्मपुण्डरीकाद्धर्मपर्यायादन्तश एकामपि चतुष्पदीं गाथां धारयेद्वाचयेत्पर्यवाप्नुयात्प्रतिपत्त्या च[9] संपादयेदतः स भैषज्यराज कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा ततोनिदानं बहुतरं पुण्यं प्रसवेत्[10]॥

---

1) A. adds नाम.
2) All प्रणाम्य.
3) कियत्तं भ Cb. K. More original.
4) प्रसूयते। य Ca. प्रसवति। य Cb.
5) लु Cb.
6) बुद्ध instead of तथागत in Cb.
7) सत्कृत्यकुर्या K.
8) In A. W. only.
9) वा A. K. W.
10) प्रसूयते B. Ca.

अथ खलु भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायां भगवन्तमेतदवोचत्। दास्यामो वयं भगवंस्तेषां कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणां वा[1] येषामयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः कायगतो वा स्यात्पुस्तकगतो वा [2]रक्षावरणगुप्तये धारणीमन्त्रपदानि। तद्यथा। अन्ये मन्ये[3] मने[4] [4]ममने चित्ते चरिते समे समिता[5] विशान्ते[6] मुक्ते मुक्ततमे[7] समे अविषमे[8] समसमे[9] जये[10] क्षये अक्षये[11] अक्षिणे शान्ते[12] समिते[13] धारणि[14] आलोकभाषे[15] प्रत्यवेक्षणि निधिरु[16][17] अभ्यन्तरनिविष्टे[18] अभ्यन्तरपारिशुद्धि[19] मुत्कुले[20] मुत्कुले अरडे परडे सुकाङ्क्षि[21] असमसमे बुद्ध-

---

1) वा A. K. W. च B. Ca. Cb.

2) वा आर K.

3) A. W. add अरे परे अ; Cp. the list in Engl. transl. p. 371.

4) णा K.

5) ते K.

6) सा Ca.

7) ये A. W.

8) स A. B. Cb. K. W. य Ca.

9) Left out in Cb.

10) ते A. W.

11) Left out in Ca.

12) मा Ca. Cb.

13) मनी Ca. समि Cb. शमि K.

14) णी A.

15) कामते B. K. कावभाषे Cb.

16) निधिभि Ca. निवित Cb. निधिरु K.

17) A. W. add चिचिरु.

18) तरशिशिष्ट B. तरविमिष्ट Ca. तरप्रनिविष्टे W.

19) तरपारिशुद्धो B. तरवितुद्धो Ca. पारशुद्धे Cb. पारिशुद्धे K.

20) त्क B. त्कु K.

21) ङ्क्षी Ca. ङ्क्षे Cb. शुकाक्षी K.

विलोकिते धर्मपरीक्षिते[1] संघनिर्घोषणि निर्घोणि[2] भयाभयविशोधनि[3] मन्त्रे मन्त्राक्षयते[4] रुते रुतकौशल्ये अक्षये[5] अक्षयवनताये वक्कुले[6] वलोड अमन्यनताये[7] स्वाहा[8] । इमानि भगवन्मन्त्रधारणीपदानि[9] द्वाषष्टिभिर्गङ्गानदीवालिकासमैर्[10]बुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितानि । ते सर्वे बुद्धा भगवन्तस्तेन द्रुग्धाः स्युर्य एवंरूपान्[11]धर्मभाणकानेवंरूपान्सूत्रान्तधारकानतिक्रामेत् ॥

अथ खलु भगवान्भैषज्यराजाय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय[12] साधुकारमदात् । साधु साधु भैषज्यराज[13] सत्त्वानामर्थः कृतो धारणीपदानि भाषितानि सत्त्वानामनुकम्पामुपादाय[14] । रक्षावरणगुप्तिः कृता[15] ॥

अथ खलु प्रदानशूरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् । अहमपि भगवन्नेवंरूपाणां धर्मभाणकानामर्थाय[16] धारणीपदानि दास्यामि यत्तेषामेवंरूपाणां[17] धर्मभाणकानां

---

1) रि A. W.

2) णी A. B. णि K. क्षि W.

3) नी B. Ca. K. W.

4) क्षरे Cb.

5) य left out in Ca.

6) A. adds वलोक.

7) न left out in Ca. while K. reads वन.

8) left out in A. Cb. W.

9) मन्त्र left out in Cb. K.

10) कास B. Ca. Cb. K. कोप A. W.

11) K. reads एवंरूपाणां धर्मभाणकानामेवरूपां.

12) Left out in K.

13) K. adds बहुनान्ते भैषज्यराज.

14) कम्पायै A. Ca. W.

15) गुप्तिं कृत्वा A. W. गुप्तिः कृता B. Cb. K.

16) हेतोर् (for अर्थाय) K.

17) यस्ते K.

न कश्चिदवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं[1] लप्स्यते[2]। तद्यथा यक्षो वा राक्षसो वा पूतनो वा कृत्यो वा कुम्भाण्डो वा प्रेतो वावतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं[3] न[4] लप्स्यत इति । अथ खलु प्रदानशूरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायामिमानि धारणीमन्त्र[5]पदानि भाषते स्म । तद्यथा । ज्वले महाज्वले उक्के[6] तुक्के[7] मुक्के[8] अडे[9] अडावति नृत्ये[10] नृत्यावति[11] इट्टिनि[12] विट्टिनि चिट्टिनि[13][14] नृत्यनि[15] नृत्यावति स्वाहा[16] । इमानि[17] भगवन्धारणीपदानि गङ्गानदीवालिका[18]समैस्तथागतैरर्हद्भिः सम्यक्संबुद्धैर्भाषितान्यनुमोदितानि च । ते सर्वे तथागतास्तेन द्रुग्धाः स्युर्य[19]स्तानेवंरूपान्धर्मभाणकानतिक्रमेत ॥

अथ खलु वैश्रवणो महाराजो भगवन्तमेतदवोचत् । अहमपि भगवन्धारणीपदानि

---

1) गवेषी अवतार न in Cb. only. न must be left out.

2) ति B. K.

3) अवतारं left out in Cb.

4) न left out in B.

5) मन्त्र in Cb. only, while धारणी is left out in Cb.

6) उक्ते A.

7) मुक्कु W. तुक्ते A. left out in B. Cb. K.

8) मक्ये A.

9) अत्रा A. अत Cb.

10) नृत्ये A. B. K. left out in Cb.

11) तिटा B. नृत्य Cb. नृत्या K.

12) टि B. ट्टे Cb.

13) विट्टनि Cb. निट्टिनि K. Cb. adds निट्टिनि.

14) त्ये Ca. Cb. त्य A.

15) त्या A.

16) In Cb. only. Cp. the lists in Engl. translation p. 372.

17) Cb. adds तानि.

18) लु Cb.

19) MSS. have स्युः ता.

भाषिष्ये तेषां धर्मभाणकानां हिताय सुखाया[1]नुकम्पायै रक्षावरणगुप्तये । तद्यथा । अटे[2] तटे नटे[3] वनटे[4] अनडे[5] नाडि[6] कुनडि[7] स्वाहा । एभिर्भगवन्धारणीपदैस्तेषां धर्मभाणकानां पुद्गलानां[8] रक्षां करोमि योजनशताच्चाहं तेषां कुलपुत्राणां कलदुहितॄणां चैवं[9]रूपाणां सूत्रान्तधारकाणां[10] रक्षा कृता भविष्यति स्वस्त्ययनं कृतं भविष्यति ॥

अथ खलु विरूढको महाराजो तस्यामेव पर्षदि संनिपतितो ऽभूत्संनिषण्णश्च कुम्भाण्डकोटीनयुतशतसहस्रैः परिवृतः पुरस्कृतः । स उत्थायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा[11] येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य[12] भगवन्तमेतदवोचत् । अहमपि भगवन्धारणीपदानि[13] भाषिष्ये बहुजनहिताय[14] तेषां[14] च तथारूपाणां[14] धर्मभाणकानामेवंरूपाणां सूत्रान्तधारकाणां[15] रक्षावरणगुप्तये धारणीमन्त्रपदानि । तद्यथा । अगणे गणे गौरि[16] गन्धारि चण्डालि मात-

---

1) सुखाय in B. Cb. only.

2) Left out in B. Cb. K.

3) Left out in B. Cb.

4) Left out in B.

5) अरत्रे A. अनत्रो Cb.

6) नात्रि A.

7) निकुरति Cb. कुनाडि K.

8) In Cb. only.

9) चै B. Cb. वै the rest.

10) K adds भिक्षूणां धर्मभाणकानां.

11) एकांस° कृत्वा left out in K. A. W.

12) MSS. प्रणम्य.

13) In Cb. only.

14) In B. Cb. added पुद्गलानां.

15) एवंरूपाणां सूत्रान्तधारकाणां left out in Cb.

16) गो W.

हु पुक्कसि[1] संकुले[2] ब्रूमलि[3] सिमि[4] स्वाहा । इमानि तानि भगवन्धारणीमन्त्र[5]पदानि यानि[6] द्वाचत्वारिंशद्भिर्बुद्धकोटीभिर्भाषितानि । ते सर्वे तेन द्रुग्धाः स्युर्यस्तानेवंरूपान्धर्मभाणकानतिक्रमेत ॥

अथ खलु लम्बा १ च नाम राक्षसी विलम्बा २ च नाम राक्षसी[7] कूटदन्ती ३ च नाम राक्षसी पुष्पदन्ती ४ च नाम राक्षसी मकुटदन्ती[8] ५ च नाम राक्षसी केशिनी ६ च नाम राक्षस्यचला[9] ७ च नाम राक्षसी[10] मालाधारी ८ च नाम राक्षसी कुन्ती ९ च नाम राक्षसी सर्वसत्त्वौजोहारी[11] १० च नाम राक्षसी हारीती[12] ११ च नाम राक्षसी सपुत्रपरिवारा[13] एताः सर्वा राक्षस्यो येन भगवांस्तेनोपसंक्रान्ता उपसंक्रम्य सर्वास्ता राक्षस्य एकस्वरेण भगवन्तमेतदवोचन् । वयमपि भगवंस्तेषामेवंरूपाणां सूत्रान्तधारकाणां धर्मभाणकानां[14] रक्षावरणगुप्तिं करिष्यामः स्वस्त्ययनं[15] च करिष्यामो यथा तेषां धर्मभाणकानां न कश्चिदवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं लप्स्यतीति ॥

---

1) पोक्कसि A. पुक्कशि Ca. पोकुसि W.

2) संगुलि Cb.

3) ब्रूसल A. ब्रूसण Cb.

4) सि Cb. left out in B. Ca. K.

5) मन्त्र in A. Ca. only.

6) यानि द्वा left out in K. द्वा left out in Cb.

7) A. W. add प्रलंबा च नाम राक्षसी.

8) मट्टदंती A. मट्टचण्डी W.

9) सी अनला A. षी अचलना Cb.

10) A. W. add अचला च नाम राक्षसी.

11) नक्षतेत्रा Cb. सक्षग्रोत्रा K. Cp. Engl. translation p. 374.

12) रि A.

13) सकुल Cb.

14) In Cb. K. only.

15) In A. W. only.

अथ खलु ताः सर्वा राक्षस्य एकस्वरेण समं[1] संगत्या भगवत इमानि धारणीमन्त्रपदानि प्रयच्छन्ति स्म । तद्यथा । इति मे[2] इति मे इति मे इति मे इति मे[3] । निमे निमे निमे निमे निमे[4] । रुहे[2] रुहे रुहे रुहे रुहे[5] । स्तुहे[2] स्तुहे स्तुहे स्तुहे स्तुहे[6] स्वाहा । इमं[7] शीर्षं समारुह्य मा कश्चिद्द्रोही[8] भवतु धर्मभाणकानां यक्षो वा राक्षसो वा प्रेतो वा पिशाचो वा पूतनो[9] वा कृत्यो वा वेताडो[10] वा कुम्भाण्डो वा स्तब्धो[11] वोमारको[12] वोस्तारको[13] वापस्मारको[14] वा यक्षकृत्यो[15] वामनुष्यकृत्यो[15] वा मनुष्यकृत्यो[15] वा एकाह्निको[16] वा द्वैतीयको[17] वा त्रैतीयको[18] वा चतुर्थको[19] वा नित्यज्वरो वा विषमज्वरो[20] वान्तशः स्वप्नान्तरगतस्यापि

---

1) समं Cb. K. सम A. B.

2) B. adds here ह्न instead of repeating the same words four times.

3) A. reads ह्य for the last इति मे K. adds here ॥ ५ ॥ so in the following tree similar cases.

4) A. reads ह्य for the last निमे । But Cb. leaves out the latter three निमे altogether.

5) A. adds here ह्य.

6) A. adds here ह्य ॥ Cb. reads हस्ते five times instead of स्तुहे.

7) इमं A. Cb. K. W. इदं B.

8) MSS. रागी.

9) पूटो W. पुतनो A.

10) वेतात्रा A. भूनो Cb. वेताडो K.

11) स्कब्धो K. left out in B. Cb.

12) तारको Cb. left out in K.

13) स्तारको W. वा ओस्तार B. वा स्तथो Cb. वा ओस्तारको K.

14) रको A. W. रपं B. रह्नपो Cb. रह्नप K.

15) तो Cb. K. in which मनुष्य is put in before अमनुष्य.

16) एकाह्निको Cb. K. वासुरकृत्यो the rest.

17) यको B. Cb. K. यकृतो W. कृत्यो A.

18) यको B. Cb. K. यकृतो W. त्रै° left out in A.

19) र्थको K. थकृतो A. W.

20) विषमज्वरो वा in Cb. only.

स्त्रीरूपाणि वा पुरुषरूपाणि वा दारकरूपाणि वा दारिकारूपाणि वा विहेठां कुर्युर्नेदं[1] स्थानं विद्यते ॥

अथ खलु ता राक्षस्य एकस्वरेण समं संगीत्या भगवन्तमाभिर्गाथाभिरध्यभाषन्त[2] ॥

सप्तधास्य स्फुटेन्मूर्धा[3] अर्जकस्येव मञ्जरी ।
य इमं मन्त्र श्रुत्वा वै[4] अतिक्रमेद्धर्मभाणकम्[5] ॥ १ ॥
या गतिर्मातृघातीनां पितृघातीनां च या गतिः ।
तां गतिं प्रतिगच्छेय्यो[6] धर्मभाणकमतिक्रमेत् ॥ २ ॥
या गतिस्तिलपीडानां तिलकूटानां च या गतिः ।
तां गतिं प्रतिगच्छेय्यो[7] धर्मभाणकमतिक्रमेत् ॥ ३ ॥
या गतिस्तुलकूटानां मानकूटानां[8] च[9] या गतिः ।
तां गतिं प्रतिगच्छेय्यो[10] धर्मभाणकमतिक्रमेत् ॥ ४ ॥

एवमुक्त्वा ताः कुन्तीप्रमुखा राक्षस्यो भगवन्तमेतदूचुः । वयमपि[11] भगवंस्तेषामेवंरूपाणां धर्मभाणकानां रक्षां करिष्यामः स्वस्त्ययनं दण्डपरिहारं विषदूषणं[12] करिष्याम इति । एवमुक्ते भगवांस्ता राक्षस्य एतदवोचत् । साधु साधु भगिन्यो यद्यूयं तेषां धर्मभा-

---

1) कुर्यु नेदं A. W. कुर्यु नेतत् B. कुर्यात्रेन Cb. कुयान्नेतं K.
2) यन्त स्म B. Cb. K.
3) स्फुटोत्मूधाम A. W. स्फुटा मूर्धन B. क्लेले मूर्ध्ना अ Cb. स्फुटेत्मूर्धान K.
4) य इमां मंत्रपदां श्रुत्वा वै A. °चै B. Cb. W. य इमम्मन्त्र श्रुत्वा चै K.
5) क्रा B.
6) च्छेया यो A. B. K. W. च्छेत् यो यं Cb.
7) च्छेया यो in all MSS.
8) कमं Ca. कात्स Cb.
9) In Cb. only.
10) च्छेया यो A. Cb. K. W. च्छेयो Ca. च्छेय यो B.
11) Cb. adds भदंत.
12) विषदूषणं A. Ca. K. W. विषणाषणं Cb.

णकानां रक्षावरणगुप्तिं करिष्यध्वे ये[1] ऽस्य धर्मपर्यायस्यान्तशो नामधेयमात्रमपि धारयिष्यन्ति। कः पुनर्वादो य इमं धर्मपर्यायं सकलसमाप्तं धारयिष्यन्ति पुस्तकगतं वा[2] सत्कुर्युः[3] पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकावैजयन्ती[4]भिस्तैलप्रदीपैर्वा घृतप्रदीपैर्वा[5] गन्धतैलप्रदीपैर्वा[5] चम्पकतैलप्रदीपैर्वा[6] वार्षिकतैलप्रदीपैर्वोत्पलतैलप्रदीपैर्वा सुमनातैलप्रदीपैर्वैदशैर्बहुविधैः पूजाविधान[7]शतसहस्रैः सत्करिष्यन्ति गुरुकरिष्यन्ति[8] ते त्वया कुन्ति सपरिवारया रक्षितव्याः ॥

अस्मिन्खलु पुनर्धारणीपरिवर्ते निर्दिश्यमान अष्टाषष्टीनां प्राणिसहस्राणामनुत्पत्तिकधर्मक्षान्तिप्रतिलाभो[9] ऽभूत् ॥

॥ इति श्री[10]सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये धारणीपरिवर्तो[11] नामैकविंशतिमः ॥

---

1) यो Cb.

2) Ca. B. add कृत्वा.

3) सत्कुर्यात् Cb.

4) वैजयन्ती in A. W. only.

5) Left out in Cb.

6) Left out in B.

7) विधान left out in B. Ca. K.

8) सत्कुर्याद्गुरुकुर्यात्ते B. Ca. adds मानयेत्पूजयेत् K. reads सत्कुर्युर्गुरुकुर्युः.

9) लाभो A. W. लब्धो B. Cb. लम्भो Ca. K.

10) आर्य (for इति श्री) K.

11) नाम द्वा Cb.

XXII.

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत्। केन कारणेन भगवन्भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽस्यां सहायां लोकधातौ प्रविचरति बहूनि चास्य भगवन्दुष्करकोटीनयुतशतसहस्राणि संदृश्यन्ते[1]। तत्साधु भगवान्देशयतु तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भैषज्यराजस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य यत्किंचिच्चर्याप्रदेशमात्रं यच्छ्रुत्वा देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यास्तदन्यलोकधात्वागताश्च बोधिसत्त्वा महासत्त्वा इमे च महाश्रावकाः श्रुत्वा सर्वे प्रीतास्तुष्टा उदग्रा आत्तमनसो भवेयुरिति॥

अथ खलु भगवान्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याध्येषणां विदित्वा तस्यां वेलायां नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। भूतपूर्वं कुलपुत्रातीते ऽध्वनि गङ्गानदीवालिका[2]समैः कल्पैर्यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन चन्द्रसूर्यविमल[3]प्रभासश्रीर्नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्। तस्य खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्या[4]शीतिकोट्यो बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां महासंनिपातो[5] ऽभूद्द्वासप्त-

---

1) Cb. adds स्म.

2) लुकोप B. लुकास Cb.

3) विमल is put in between चन्द्र and सूर्य throughout this Chapter in A. W.

4) तिः Ca. K.

5) पतिता MSS.

तिगङ्गानदीवालि[1]कासमाश्चास्य[2] श्रावकसंनिपातो[3] ऽभूत् । अपगतमातृग्रामं च तत्प्रवचनमभूदपगतनिरयतिर्यग्योनिप्रेतासुरकायं समं रमणीयं पाणितलजातं च[4] तद्बुद्धक्षेत्रमभूद्दिव्यवैडूर्यमयभूमिभागं रत्नचन्दनवृक्षसमलंकृतं च[4] रत्नजालसमीरितं[5] चावसक्तपट्टदामाभिप्रलम्बितं च रत्नगन्धघटिकानिर्धूपितं च । सर्वेषु च रत्न[6]वृक्षमूलेष्विषुक्षेपमात्रे[7] रत्नव्योमकानि संस्थितान्यभूवन्सर्वेषु च रत्नव्योमकमूर्धसु कोटी[8]शतं देवपुत्राणां तूर्यताडावच[9]रसंगीतिसंप्रभणितेनावस्थितमभूत्तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजाकर्मणे । स च भगवानिमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं तेषां महाश्रावकाणां तेषां च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां विस्तरेण संप्रकाशयति स्म सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्व[10]मधिष्ठानं कृत्वा । तस्य खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य द्वा[11]चत्वारिंशत्[12]कल्पसहस्राण्यायुष्प्रमाणमभूत्तेषां च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां तेषां च महाश्रावकाणां तावदेवायुष्प्रमाणमभूत् । स च सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्य भगवतः प्रवचने दुष्करचर्याभियुक्तो ऽभूत् । स द्वादश वर्षसहस्राणि चङ्क्रमाभिरूढो ऽभून्महावीर्यारम्भेण योगाभियुक्तो ऽभूत् । स द्वादशानां वर्षसहस्राणामत्ययेन सर्वरूपसंदर्शनं नाम समाधिं

---

1) लु B.
2) स्य left out in B. Cb.
3) च added in Cb.
4) Left out in B. K.
5) सच्छ्रुवादितं B. मच्छ्रादितं Ca. मच्छ्रादितं K. समीरितं A. समीलितं W.
6) K. adds नन्दन.
7) मात्रेण A. B. Cb. W.
8) त K.
9) रं K.
10) K. puts सम् in between सत्त्वम् and अधि.
11) द्वा in Ca. only.
12) कोटी added in Cb.

प्रतिलभते[1] स्म। सहप्रतिलम्भाच्च तस्य समाधेः स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तुष्ट उदग्र आत्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातस्तस्यां[2] वेलायामेवं चिन्तयामास। इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमागम्यायं मया सर्वरूपसंदर्शनः समाधिः प्रतिलब्धः। तस्यां[3] वेलायां स[4] सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्व एवं चिन्तयति स्म। यन्न्वहं भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य पूजां कुर्यामस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य। स तस्यां वेलायां तथारूपं समाधिं समापन्नो[5] यस्य समाधेः समनन्तरसमापन्नस्य सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याथ तावदेवोपर्यन्तरीक्षान्मान्[6]दारवमहामान्[6]दारवाणां पुष्पाणां महत्पुष्पवर्षमभिप्रवृष्टम्। कालानुसारिचन्दनमेघः कृत उरगसा[7]रचन्दनवर्षमभिप्रवृष्टम्। तादृशी च नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सा गन्धजातिर्यस्या एकः कर्ष इमां[8] महालोकधातुं मूल्येन क्षमति[9]॥

अथ खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः स्मृतिमान्संप्रजानंस्[10]तस्मात्समाधेर्व्युदतिष्ठद्व्युत्थाय चैवं चिन्तयामास। न तथर्द्धिप्रातिहार्यसंदर्शनेन भगवतः पूजा[11] कृता[12] भवति यथात्मभावपरित्यागेनेति। अथ खलु पुनर्नक्षत्ररा-

---

1) K. adds समापन्न.

2) Ca. adds च.

3) K. adds च.

4) Left out in B. Cb. K.

5) समापद्यतः A. W.

6) नन्दा A. K. W.

7) घं कृतोर A. घ कृतोर K. W. घं च कृत्वोर B. घं च कृत्वा उर. We propose मेघाकृतरु Cb.

8) इयं A. B. K. W. इमं Cb.

9) मूल्य न क्षमते Cb. मूल्यन्न क्षमति K. मूल्यं क्षमते A. B. Ca. W.

10) सन्स्त K. जानवांस्ततः समा B. जानस्ततः समा Cb.

11) पूजां A. Cb. W. पूजा B. पूजान् K.

12) कृत्वा Cb

त्रसंकुसुमिताभिज्ञ[1] स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायामगुरुतुरुष्ककुन्दुरु[2]करसं[3] भक्षयति स्म चम्पकतैलं च पिबति स्म। तेन[4] खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ पर्यायेण तस्य सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सततसमितं गन्धं भक्षयतश्चम्पकतैलं च[5] पिबतो द्वादशवर्षाण्यतिक्रान्तान्यभूवन्। अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स[6] सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तेषां द्वादशानां वर्षाणामत्ययेन तं[7] स्वमात्मभावं दिव्यैर्वस्त्रैः परिवेष्ट्य [8]गन्धतैलप्लुतं कृत्वा स्वकमधिष्ठानमकरोत्स्वकाधिष्ठानं कृत्वा स्वं[9] कायं प्रज्वालयामास तथागतस्य पूजाकर्मणेऽस्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य पूजार्थम्। अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ तस्य सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य ताभिः कायप्रदीप[10]प्रभाज्वाला[11]भिरशीतिगङ्गानदीवालिकासमा लोकधातवः स्फुटा अभूवन्। तासु[12] च लोकधातुष्वशीति[13]गङ्गानदीवालि[14]कासमा एव[15] बुद्धा भगवन्तस्ते सर्वे साधुकारं ददन्ति स्म। साधु साधु कुलपुत्र साधु खलु पुनस्त्वं कुलपुत्रायं

---

1) Left out in Cb. K.

2) रु left out in K.

3) रस K.

4) अनेन K.

5) Left out in Cb. K.

6) Left out in B. Cb. K.

7) तं A. B. K. W. ततश्च Cb.

8) गन्ध left out in B. Cb. K.

9) स्वं B. स्व K. left out in A. Cb. W.

10) प्रमुक्ताभिः added in A. B. Ca.

11) ज्वलाप्रभा A. K. प्रभाज्वला B. ज्वलाप्रमुक्ता Cb. ज्वला W.

12) All but K. तेषु.

13) तिग Ca.

14) लु K.

15) एवं K. left out in W.

न भूता बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां वीर्यारम्भ इयं सा भूता तथागतपूजा धर्मपूजा । [1]न [2]तथा पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकापूजा नाप्यामिषपूजा नाप्युरगसारचन्दनपूजा । इदं तत्कुलपुत्राग्रप्रदानं न तथा राज्यपरित्यागदानं न प्रियपुत्रभार्यापरित्यागदानम् । इयं पुनः कुलपुत्र विशिष्टाग्रा वरा प्रवरा प्रणीता धर्मपूजा यो ऽयमात्मभावपरित्यागः[3] । अथ खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ ते बुद्धा भगवन्त इमां वाचं भाषित्वा तूष्णीमभूवन् ॥

तस्य खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनात्मभावस्य दीप्यतो द्वादश वर्षशतान्यतिक्रान्तान्यभूवन्न च प्रशमं गच्छति स्म । स पश्चाद्द्वादशानां वर्षशतानामत्ययात्[4]प्रशान्तो ऽभूत् । स खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्व एवंरूपां तथागतपूजां च धर्मपूजां च कृत्वा ततश्च्युतस्तस्यैव भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने राज्ञो विमलदत्तस्य गृह उपपन्न औपपादिक उत्सङ्गे[5] पर्यङ्केण[6] प्रादुर्भूतो ऽभूत् । समनन्तरोपपन्नश्च खलु पुनः स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायां [7]स्व[8]मातापितरौ गाथयाध्यभाषत ॥

अयं समा[9] चङ्क्रम[10] राज श्रेष्ठ यस्मिं[11] मया स्थित्व समाधि लब्धः ।
वीर्यं दृढं आरभितं[12] महाव्रतं परित्यजित्वा प्रियमात्मभावम् ॥ १ ॥

---

1) Left out in Cb.
2) तथागतस्य A.
3) MSS. have त्यागेति.
4) त्ययेन Cb. K.
5) ङ्ग B. Cb.
6) न A. Cb. W. ण B. left out in K.
7) स्वं B. K. स्वा Cb.
8) मातरं K. All पितरं.
9) मया B.
10) मु Cb. मे K.
11) यस्मिन् in all MSS.
12) भतुं K.

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमां गाथां भाषित्वा[1] स्वमातापितरावेतदवोचत्। अद्याप्यम्ब[2] तात स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रीस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध एतर्हि तिष्ठति ध्रियते यापयति[3] धर्मं देशयति यस्य मया भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य[4] पूजां कृत्वा सर्वरुतकौशल्य[5]धारणी प्रतिलब्धायं च सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो ऽशीतिभिर्गाथाकोटीनयुतशतसहस्रैः कङ्करैश्च विवरै[6]श्चाक्षोभ्यैश्च तस्य भगवतो ऽन्तिकाच्छ्रुतो ऽभूत्। तत्साध्वम्ब तात गमिष्याम्यहं तस्य भगवतो ऽन्तिकं[7] तस्मिंश्च गत्वा भूयस्तस्य भगवतः पूजां करिष्यामीति। अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायां सप्ततालमात्रं वैहायसमभ्युद्गम्य सप्तरत्नमये कूटागारे पर्यङ्कमाभुज्य[8] तस्य भगवतः सकाशमुपसंक्रान्त उपसंक्रम्य[9] तस्य[10] भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्य[11] तं भगवन्तं सप्तकृत्वः[12] प्रदक्षिणीकृत्य[13] येन स[14] भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य तं भगवन्तं नमस्कृत्वानया गाथयाभिष्टौ[15]ति स्म॥

---

1) स्वं मातापितरमे A. B. Ca. स्वमातापितरावेतद Cb. तौ स्वौ मातापितरौ एतद K.

2) All but K. add स्व.

3) A. adds सत्त्वानां.

4) From श्र till गतस्य in Ca. Cb. only.

5) त्या A. K.

6) विश्वरै A. विस्वरै B. K. W. कविवरै Cb.

7) के A. W.

8) भुञ्जित्वा K.

9) संक्रामदुप B. Cb. K.

10) In B. only.

11) वन्दित्वा K.

12) त्य Cb. त K.

13) कृत्वा K.

14) स only in K.

15) ष्टौ A. W. ष्टुव B. ष्टुवं Cb. स्तव K. more original.

सुविमलवदना[1] नरेन्द्र धीरा[2] तव प्रभ राजतियं[3] दशाद्दिशासु[4] ।
तुभ्य[5] सुगत कृत्व अग्रपूजां अहमिह आगतु नाथ दर्शनाय ॥ २ ॥

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायामिमां गाथां भाषित्वा तं भगवन्तं चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । अद्यापि त्वं भगवंस्तिष्ठसि । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रीस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । परिनिर्वाणकालसमयो मे कुलपुत्रानुप्राप्तः क्षयान्तकालो मे कुलपुत्रानुप्राप्तस्[6]तद्गच्छ [7]त्वं कुलपुत्र मम मञ्चं प्रज्ञपयस्व परिनिर्वायिष्यामीति[8] । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रीस्तथागतस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । इदं च[9] ते कुलपुत्र शासनमनुपरिन्दामि[10]मांश्च बोधिसत्त्वान्महासत्त्वानिमांश्च महाश्रावकानिमां च बुद्धबोधिमिमां च लोकधातुमिमानि च रत्नव्योमकानीमानि च रत्नवृक्षाणीमांश्च देवपुत्रान्[11]ममोपस्था[12]यका[13]ननुपरिन्दामि । परि-

1) नो Cb.

2) धोरा A. W. वीरा B. Cb. K.

3) प्रभवाजाति A. प्रभया राजति Cb. प्रभ राजते W.

4) द्दि A. दि B. Cb. K. W.

5) तुभ्यं च MSS. against the metre.

6) From क्षया till प्राप्तस् left out in Cb.

7) त A. W. स्त्वं B. स्व K.

8) वायिष्या Cb. वापयिष्या K. वास्यामि A. B. Ca. W.

9) इमञ्च B. K.

10) परिद्दा A. परिंद्दा W. परिन्दा B. Cb. शासनमनुपरिन्दा K.

11) त्म K.

12) पि Cb.

13) काननुपरिंददा A. काननुपरिंदा K.

निर्वृतस्य च मे कुलपुत्र ये धातवस्ताननुपरिन्दामि[1]। आत्मना[2] च त्वया कुलपुत्र मम धातूनां[3] विपुला पूजा कर्तव्या वैस्तारिकाश्च[4] ते धातवः कर्तव्याः स्तूपानां च[5] बहूनि सहस्राणि कर्तव्यानि। अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स भगवांश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रीस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेवमनुशिष्य[6] तस्यामेव रात्र्यां पश्चिमे यामेऽनुपधिशेषे निर्वाणधातौ परिनिर्वृतोऽभूत्॥

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवन्तं चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियं तथागतं परिनिर्वृतं विदित्वोरगसारचन्दनचितां[7] कृत्वा तं तथागतात्मभावं संप्रज्वालयामास[8]। दग्धं निशान्तं च[9] तथागतात्मभावं विदित्वा ततो धातून्गृहीत्वा[10] रोदति क्रन्दति परिदेवते[11] स्म। अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो रुदित्वा क्रन्दित्वा परिदेवित्वा[12] सप्तरत्नमयानि चतुरशीति[13][14]कुम्भसहस्राणि कारयित्वा तेषु तां[15]स्तथागतधातू[16]न्प्रक्षिप्य सप्तरत्नमयानि चतु-

1) स्ताननुपरिंददा A. स्ताननुपरिंदा Cb. K. W.

2) ना Ca.

3) धातुस्तूपानां A. W.

4) श्चैव B.

5) In Cb. only.

6) शास्य अस्यामेव K.

7) W. adds मय.

8) सं left out in K

9) तं added in B.

10) धातु गृहीत्वा A. Cb. W. धातू गृह्य B. K.

11) ति Cb. K.

12) देव्य A. Ca. W.

13) तिं W.

14) तिसत्रय (for कुम्भ) Cb.

15) तं A. W. तां B. K. left out in Cb.

16) धातुं A. W.

रशीतिस्तूपसहस्राणि प्रतिष्ठापयामास यावद्ब्रह्मलोकमुच्चैस्त्वेन छत्त्रावली[1]समलंकृतानि पट्टघण्टासमीरितानि च । स तान्स्तूपान्प्रतिष्ठाप्यैवं चिन्तयामास । कृता मया तस्य भगवतश्चन्द्रसूर्यविमलप्रभासश्रियस्तथागतस्य धातूनां[2] पूजा अतश्च भूय उत्तरिविशिष्टतरां तथागतधातूनां[3] पूजां करिष्यामीति । अथ खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं सर्वावन्तं बोधिसत्त्वगणं तांश्च महाश्रावकांस्तांश्च देवनाग[4]यक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यगणानामन्त्रयामास । सर्वे यूयं कुलपुत्राः समन्वाहरध्वं तस्य भगवतो धातूनां पूजां करिष्याम इति । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायां तेषां चतुरशीतीनां तथागतधातु[5]स्तूपसहस्राणां पुरस्ताच्छतपुण्यविचित्रितं स्वं बाहुमादीपयामासादीप्य च द्वासप्ततिवर्ष[6]सहस्राणि तेषां तथागतधातु[7]स्तूपानां पूजामकरोत्[8] । पूजां च कुर्वता[9] तस्याः[10] पर्षदो ऽसंख्येयानि श्रावककोटीनयुतशतसहस्राणि विनीतानि सर्वैश्च तैर्बोधिसत्त्वैः सर्वरूपसंदर्शन[11]समाधिः प्रतिलब्धो ऽभूत् ॥

अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वावान्बोधिसत्त्वगणास्ते च सर्वे महाश्रा-

---

1) वडि A. वली B. वडी K. वडा W.

2) गतस्य स्तूपानां A. गतधातु B. Ca. गतस्य धातूनां Cb. गतस्य स्तूपानां धातु K. गतस्य धातुनां W.

3) K. adds स्तूपा.

4) Here again O. but with gaps.

5) A. W. add गर्भ; Cb. reads धातूनां स्तूपानां.

6) र्व K.

7) धातु in A. W. only.

8) In B. K. added तेन तां.

9) तेन is put in here instead of तस्याः in A. W.

10) ततः added in A. B. Ca. W. and left out तस्याः.

11) नः Cb. K.

वकास्तं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमङ्गहीनं दृष्ट्वाश्रुमुखा[1] रुदन्तः[2] क्रन्दन्तः[2] परिदेवमानाः[3] परस्परमेतद्[4]ूचुः । अयं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽस्माकमाचार्यो ऽनुशासकः सो ऽयं सांप्रतमङ्गहीनो बाहुहीनः संवृत्त इति । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ स सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तान्[5]बोधिसत्त्वांस्तांश्च महाश्रावकांस्तांश्च देवपुत्रानामन्त्रयामास । मा यूयं कुलपुत्रा मामङ्गहीनं दृष्ट्वा[6] रुदत मा क्रन्दत मा[7] परिदेवध्वम् । एषो[8] ऽहं कुलपुत्रा ये केचिद्दशसु दिक्ष्वनन्तापर्यन्तासु[9] लोकधातुषु बुद्धा भगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति तान्सर्वान्बुद्धान्भगवतः साक्षिणः कृत्वा । तेषां पुरतः सत्याधिष्ठानं करोमि येन सत्येन सत्यवचनेन स्वं मम[10] बाहुं तथागतपूजाकर्मणे परित्यज्य सुवर्णवर्णो मे कायो भविष्यति तेन सत्येन सत्यवचनेनायं मम बाहुर्यथा पौराणो भवत्वियं च महापृथिवी[11] षड्विकारं प्रकम्पत्वन्तरीक्षगताश्च देवपुत्रा महापुष्पवर्षं प्रवर्षन्तु[12] । अथ खलु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ समनन्तरकृते[13] ऽस्मिन्[14]सत्याधिष्ठाने तेन सर्वसत्त्वप्रिय-

---

1) अश्रुमुखा Cb. K. O. अश्रुकण्ठा the rest.

2) रोदन्ति क्रन्दन्ति O.

3) देवयन्ति O. देवन्तः K.

4) मेतम् B. K. स्यैवम् O.

5) स्तांश्च बो A. W.

6) A. W. add च.

7) रुदध्वं क्रन्दध्वं without repeating मा in Cb. K. रोदथ मा क्रन्दथ मा परिदेवथ O.

8) सो A. B. Ca. W.

9) तेषु B. Cb. O.

10) Left out in B. K. A break in O.

11) भवत्विति । इयं पृथिवीप्रदेश K.

12) प्रवर्षयन्तु K. अभि — — — O. From the following it appears that the true reading is अभिप्रवर्षन्तु.

13) K. adds च.

14) A. Cb. add न.

दर्शनेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनायं खल्वियं[1] त्रिसाहस्रमहासाहस्रा[2] लोकधातुः षड्विकारं प्रकम्पिता[3] उपरिष्टाच्चान्तरीक्षान्महापुष्पवर्षमभिप्रवर्षितं[4] । तस्य च सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य स बाहुर्यथा पौराणः संस्थितो ऽभूद्यदुत[5] तस्यैव बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य ज्ञानबलाधानेन[6] पुण्यबलाधानेन[7] च । स्यात्खलु पुनस्ते[8] नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वान्यः स तेन कालेन तेन समयेन सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो[9] बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूत् । न खलु पुनस्ते[10] नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञैवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अयं स नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तेन कालेन तेन समयेन सर्वसत्त्वप्रियदर्शनो[9] बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूत् । इयन्ति नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दुष्करकोटीनियुतशतसहस्राणि करोत्यात्मभावपरित्यागांश्च करोति । बहुतरं खल्वपि[11] स नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वेमामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमाकाङ्क्षमाणो यः पादाङ्गुष्ठं तथागतचैत्येष्वादीपयेदेकां हस्ताङ्गुलिं पादाङ्गुलिं वैकाङ्गं वा बाहुमादीपयेद्बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः[12] स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा बहुतरं पुण्याभिसंस्कारं

---

1) ल्व A. B. W. ल्वि Cb. K.

2) स्रो A. B. स्रे Cb. स्रा K. स्र W.

3) प्रकंपति A. प्रकंपित B. W. प्रकंपतिः Cb. प्रकम्पिता K.

4) वर्षमपि प्रावर्षत् A. W. वर्षं प्रवृष्टं B. वर्षं प्रवर्षितं Ca. वर्षमभिप्रवर्षितं Cb. K.

5) यदिदम् K.

6) ज्ञानबलेन A. W.

7) पुण्याध्यानबलेन A. W. left out in Cb.

8) स्तेन च B. स्तेन Cb. K.

9) A. K. W. add नाम.

10) स्तेन B. ते or तेन left out in Cb.

11) Left out in A. W.

12) Left out in K.

प्रसवति[1] न त्वेव[2] राज्यपरित्यागान्[3] प्रियपुत्रदुहितृभार्यापरित्यागान् त्रिसाहस्रमहासाहस्रालोकधातोः[4][5] सवनसमुद्रपर्वतोत्ससरस्तडागकूपारामायाः[6][7][8] परित्यागात् । यश्च खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वेमां[9] त्रिसाहस्रमहासाहस्रां[10] लोकधातुं सप्तरत्नपरिपूर्णां[11] कृत्वा सर्वबुद्धबोधिसत्त्वश्रावकप्रत्येकबुद्धेभ्यो दानं दद्यात्स नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा तावत्पुण्यं प्रसवति यावत्स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा य इतः सद्धर्मपुण्डरीकाद्धर्मपर्यायादन्तशश्चतुष्पादिकामपि[12] गाथां धारयेत्[13] । इमं तस्य बहुतरं पुण्याभिसंस्कारं वदामि न त्वेवेमां[14] त्रिसाहस्रमहासाहस्रां[15] लोकधातुं सप्तरत्नपरिपूर्णां[16] कृत्वा दानं ददतस्तस्य सर्वबुद्धबोधिसत्त्वश्रावकप्रत्येकबुद्धेभ्यः ॥

तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वेषामुत्ससरस्तडागानां महासमुद्रो मूर्धप्राप्तः । एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रान्तानामयं

---

1) प्रसूयते B.
2) त्वे A. B. Ca. W.
3) राजकुल Cb.
4) स्रो A. B. स्र Cb. स्राया K. स्रां W.
5) तौ B. तोः K. तु A. Cb.
6) स left out in Cb.
7) All but Cb. K. add स.
8) रामायाः B. K. The rest have म.
9) वा इमं A. B. W. वा इमां Cb. K.
10) स्रां A. W. स्रीं Ca. स्रा K.
11) पूर्णं A. Cb. W. पूर्णां B. K.
12) ष्पदीमपि K.
13) दं B. K.
14) मं A. B. Cb. W. मां K.
15) स्रं A. B. Cb. W. स्रां K.
16) र्णं A. B. Cb. W. र्णां K.

सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो मूर्धप्राप्तः १। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वेषां कालपर्वतानां चक्रवाडानां महाचक्रवाडानां[1] च[2] सुमेरुः पर्वतराजो[3] मूर्धप्राप्तः। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रान्तानां राजा मूर्धप्राप्तः २। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वेषां नक्षत्राणां चन्द्रमाः प्रभाकरोऽग्रप्राप्तः। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रान्तानामयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायश्चन्द्रकोटीनयुतशतसहस्रातिरेकप्रभाकरोऽग्रप्राप्तः[4] ३। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सूर्यमण्डलं सर्वं तमोऽन्धकारं विधमति। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वाकुशलतमोऽन्धकारं विधमति ४। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ त्रायस्त्रिंशानां देवानां[5] शक्रो देवानामिन्द्रः। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रान्तानामिन्द्रः ५। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ ब्रह्मा सहांपतिः सर्वेषां ब्रह्मकायिकानां देवानां[6] राजा ब्रह्मलोके पितृकार्यं करोति। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां सत्त्वानां शैक्षाशैक्षाणां च सर्वश्रावकाणां[7] प्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितानां च पितृकार्यं करोति ६। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वबालपृथग्जना[8]नतिक्रान्तः स्रोतआपन्नः सकृदागाम्यनागाम्यर्हत्प्रत्येकबुद्धश्च। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वांस्तथागतभाषितान्सूत्रान्तानतिक्रम्याभ्युद्गतो मूर्धप्राप्तो वेदितव्यः। तेऽपि

1) Left out in A. K. W.

2) A. K. W. add पर्वतानां.

3) जा Ca. K.

4) पर्यायो मूर्धप्राप्त चन्द्रकोटीनयुत K.

5) देवपुत्राणां B. देवनिकायानां K.

6) Left out in A. W.

7) श्रावकप्रत्येक K.

8) न left out in A.

नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सत्त्वा मूर्धप्राप्ता वेदितव्या ये खल्विमं सूत्रराजं धारयिष्यन्ति ७। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वो [1]ऽग्र आख्यायते। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वेषां तथागतभाषितानां सूत्रान्तानामग्र[2] आख्यायते ८। तद्यथापि नाम नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सर्वेषां श्रावकप्रत्येकबुद्धबोधिसत्त्वानां तथागतो धर्मराजः पट्टबद्धः। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायस्तथागतभूतो बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितानाम् ९। त्राता खल्वपि[3] नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वसत्त्वानां सर्वभयेभ्यो विमोचकः सर्वदुःखेभ्यः। तडाग इव तृषितानामग्निरिव शीतार्तानां चैलमिव नग्नानां सार्थवाह इव वणिजानां मातेव पुत्राणां नौरिव पारगामिनां वैद्य इवातुराणां दीप इव तमोऽन्धकारावृतानां रत्नमिव धनार्थिनां चक्रवर्तीव सर्वकोट्टराजानां समुद्र इव सरितामुल्केव सर्वतमोऽन्धकारविधमनाय[4]। एवमेव नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सर्वदुःखप्रमोचकः सर्वव्याधिच्छेदकः [5]सर्वसंसारभय[6]बन्धनसंकटप्रमोचकः। येन चायं नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः श्रुतो भविष्यति[7] यश्च[8] लिखति[9] यश्च लेखयति[10]। एषां नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ पुण्याभिसंस्का-

---

1) ग्ये A. अग्र B. K. ऽग्रा Cb. ग्य W.

2) ग्य A. W. Cp. Pāli *agga*.

3) तत्र (instead of खल्वपि) in B. Cb.

4) धमतया A. K. W. धननेन B. धनतायाः Cb. Our reading conjectural. Equally admissible would be धमनतायै.

5) In B. Cb. only.

6) भय in B. Cb. only.

7) भवति B.

8) Left out in K.

9) लिखिपिष्यति K.

10) लेखापय K. more original.

राणां बुद्धज्ञानेन न शक्यं पर्यन्तो ऽधिगन्तुम्। यावन्तं[1] पुण्याभिसंस्कारं[2] स कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा प्रसविष्यतीमं[3] धर्मपर्यायं[4] धारयित्वा[4] वाचयित्वा वा[5] देशयित्वा वा[6] श्रुत्वा वा लिखित्वा वा पुस्तकगतं वा कृत्वा सत्कुर्याद्गुरुकुर्यान्मानयेत्पूजयेत्पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताका[7]वैजयन्तीभिर्वाद्य[8]वस्त्राञ्जलिकर्मभिर्वा[9] घृतप्रदीपैर्वा गन्धतैलप्रदीपैर्वा चम्पकतैलप्रदीपैर्वा[10] सुमनातैलप्रदीपैर्वा[11] पाटल[12]तैलप्रदीपैर्वा वार्षिकातैलप्रदीपैर्वा[13] नवमालिकातैलप्रदीपैर्वा[14] सत्कारं[15] कुर्याद्गुरुकारं[15] कुर्यात्[15] ॥

बहु स नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा प्रसविष्यति[16] य इमं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं धारयिष्यति वाचयिष्यति श्रोष्यति[17]। सचेत्पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ मातृग्राम इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वोद्ग्रहीष्यति[18] धारयि-

1) यावंत् B. यावं Cb. यावत् K. यावंतं W.

2) स्काराणां स Cb.

3) प्रसवति। य इमं K

4) Left out in K.

5) In A. only.

6) Left out in all MSS.

7) B. adds घण्टा.

8) वैजयन्तीभिर् left out in K.

9) भिर् added in W.

10) Left out in Cb.

11) In K. W. only.

12) लि K.

13) Left out in K.

14) A. W. add बहुविधाभिश्च.

15) Left out in Cb. The 2-nd कुर्यात् left out in K.

16) प्रसवति यः। Cb.

17) A. adds च स B. adds स च W. adds च.

18) ह K. W.

[1]ष्यति तस्य स एव पश्चिमः स्त्रीभावो[2] भविष्यति । यः कश्चिन्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञेमं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं पश्चिमायां पञ्चाशत्यां श्रुत्वा मातृग्रामः[3] प्रतिपत्स्यते स खल्वितश्च्युतः सुखावत्यां लोकधातावुपपत्स्यते । यस्यां स[4] भगवानमितायुस्तथागतो[5] ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो बोधिसत्त्वगणपरिवृतस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स[6] तस्यां पद्मगर्भे सिंहासने निषण्ण उपपत्स्यते न च तस्य रागो[7] व्याबाधिष्यते[8] न द्वेषो न मोहो न मानो न मात्सर्यं न क्रोधो न व्यापादः । सहोपपन्नश्च पञ्चाभिज्ञाः प्रतिलप्स्यत अनुत्पत्तिकधर्मक्षान्तिं च प्रतिलप्स्यते । अनुत्पत्तिकधर्मक्षान्ति[9]प्रतिलब्धः स खलु पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ बोधिसत्त्वो महासत्त्वो द्वासप्तति[10]गङ्गानदीवा[11]लिकासमांस्तथागतान्द्रक्ष्यति । तादृशं चास्य चक्षुरिन्द्रियं परिशुद्धं भविष्यति[12] येन चक्षुरिन्द्रियेण परिशुद्धेन तान्बुद्धान्भगवतो द्रक्ष्यति। ते चास्य[13] बुद्धा भगवन्तः साधुकारमनुप्रदास्यन्ति[14] । साधु साधु कुलपुत्र यत्त्वया[15] सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं श्रुत्वा तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचन

---

1) K. adds वाचयिष्यति.

2) Cb. adds न.

3) ग्राम A. B W. ग्रामन् Cb. ग्रामः K.

4) Left out in B. K.

5) भ A.

6) Left out in K.

7) रोगो K.

8) व्याबाधिष्यति B. बाधिष्यते Cb. व्याबाढयिष्यति K. Cp. Pāli *vyabādheti.*

9) त्तिम्प्र K.

10) तिर्ग B.

11) लु B. Cb.

12) भवति Cb.

13) तस्य तत्रास्य Cb.

14) रं दा A. W.

15) स त्वं यः A. यस्त्वं B. K. यत्वया Cb. यः त्वं यः W.

उद्गृहीतं स्वाध्यायितं भावितं चिन्तितं मनसिकृतं परसत्त्वानां च[1] संप्रकाशितम्। अयं ते कुलपुत्र पुण्याभिसंस्कारो न शक्यमग्निना दग्धुं नोदकेन हर्तुम्। अयं ते कुलपुत्र पुण्याभिसंस्कारो न शक्यं बुद्धसहस्रेणापि[2] निर्देष्टुम्। विहतमारप्रत्यर्थिकस्त्वं कुलपुत्रोत्तीर्णभवसंग्रामो मर्दितशत्रुकण्टकः[3]। बुद्धशतसहस्राधिष्ठितोऽसि[4]। न तव कुलपुत्र सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सश्रमणब्राह्मणिकायां प्रजायां[5] सदृशो विद्यते तथागतमेकं विनिर्मुच्य। नान्यः कश्चिच्छ्रावको वा प्रत्येकबुद्धो वा बोधिसत्त्वो वा यस्त्वां[6] शक्तः पुण्येन वा[7] प्रज्ञया वा समाधिना वाभिभवितुम्। एवं ज्ञानबलाधानप्राप्तः स नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ बोधिसत्त्वो भविष्यति॥

यः कश्चिन्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञेमं भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तं भाष्यमाणं श्रुत्वा साधुकारमनुप्रदास्यति तस्योत्पलगन्धो मुखाद्वास्यति गात्रेभ्यश्चास्य चन्दनगन्धो[8] भविष्यति। य इह[9] धर्मपर्याये साधुकारं दास्यति तस्येम एवंरूपा दृष्टधार्मिका[10] गुणानुशंसा[11] भविष्यन्ति ये मयैतर्हि निर्दिष्टाः। तस्मात्तर्हि नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञानुपरिन्दाम्यहमिमं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य[12] पूर्वयोगपरिवर्तं यथा[12] पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चाशत्यां वर्तमानायाम्[13]अस्मिञ्जम्बुद्वीपे प्रचरेन्नान्तर्धानं गच्छेन्न च[12]

1) A. adds परपुद्गलानां च.

2) शत added in A. W.

3) For कण्टकः, like in Pāli.

4) ऽसि added by us.

5) याः A. W. B. यां Cb. या K.

6) MSS. तव.

7) Cb K. add ज्ञानेन वा.

8) श्चन्दन B. W.

9) इमं A. W.

10) तस्येमे ईदृशा धार्मिका B. Ca. K.

11) संशा A. B. K. शंसा Cb. W.

12) Left out in K.

13) वर्तमानायां left out in A. W.

मारः पापीयानवतारं लभेन्न मारकायिका देवता न नागा न यक्षा न गन्धर्वा न कुम्भाण्डा अवतारं लभेयुः । तस्मात्तर्हि नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञाधितिष्ठा(1)मीमं धर्मपर्यायमस्मिञ्जम्बुद्वीपे । भैषज्यभूतो भविष्यति ग्लानानां सत्त्वानां व्याधिस्पृष्टानाम् । इमं धर्मपर्यायं श्रुत्वा व्याधिः काये न (2)क्रमिष्यति न जरा नाकालमृत्युः । सचेत्पुनर्नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ (3)यः कश्चिद्बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितः पश्येदेवंरूपं सूत्रान्तधारकं भिक्षुं तं (3)चन्दनचूर्णैर्नीलोत्पलैरभ्यवकिरेदभ्यवकीर्य चैवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । गमिष्यत्ययं कुलपुत्रो बोधिमण्डं । ग्रहीष्यत्ययं तृ(4)णानि (5)प्रज्ञपयिष्यत्य(4)यं बोधिमण्डे तृणसंस्तरं । करिष्यत्ययं मारपक्षपराजयं । प्रपूरयिष्यत्ययं धर्मशङ्खं । पराहनिष्यत्ययं धर्मभेरीमुत्तरिष्यत्ययं भवसागरम् । एवं नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ तेन बोधिसत्त्वयानसंप्रस्थितेन कुलपुत्रेण वा कुलदुहित्रा वैवंरूपं सूत्रान्तधारकं भिक्षुं दृष्ट्वैवं चित्तमुत्पादयितव्यम् । इत्येतादृशाश्चास्य गुणानुशंसा भविष्यन्ति यादृशास्तथागतेन निर्दिष्टाः ॥

अस्मिन्खलु पुनर्भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्ते निर्दिश्यमाने चतुरशीतीनां बोधिसत्त्वसहस्राणां सर्वरुतकौशल्यानुगताया धारण्याः प्रतिलम्भो ऽभूत् । स च भगवान्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः साधुकारमदात् । साधु साधु नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ यत्र हि नाम त्वमेवमचिन्त्यगुण(6)[धर्मास्तथागतेन निर्दिष्टास्त्वं चाचिन्त्यगुण]धर्म(7)समन्वागतं (8)तथागतं परिपृच्छसीति ॥

---

1) धिष्ठिता A. B. Cb. W. धिष्ठिह्या

2) ना क्र B. नापक्र K.

3) Left out in K.

4) Left out in A. W.

5) प्रज्ञ B. प्रज्ञा Cb. पला K.

6) The words between brackets are a clumsy interpolation.

7) समन्वागतं left out in K.

8) In Ca. K. only.

॥ इति[1] श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये भैषज्यराजपूर्वयोगपरिवर्तो नाम द्वाविंशतिमः[2] ॥

---

1) आर्य (instead of इति श्री) in K.

2) वर्तस्त्रयोविंशतिमः Cb. °तितमः W.

XXIII.

अथ खलु भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तस्यां वेलायां महापुरुषलक्षणाद्भ्रूविवरान्तरादूर्णाकोशात्प्रभां प्रमुमोच। यया प्रभया पूर्वस्यां दिश्यष्टादशगङ्गानदीवालिकासमानि बुद्धक्षेत्रकोटीनयुतशतसहस्राण्याभया स्फुटान्यभूवन्। तानि चाष्टादशगङ्गानदीवालिकासमानि[1] बुद्धक्षेत्रकोटीनयुतशतसहस्राण्यतिक्रम्य वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डिता[2] नाम लोकधातुः। तत्र कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञो नाम तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति विपुलेनायुष्प्रमाणेन विपुलेन बोधिसत्त्वसंघेन सार्धं[3] परिवृतः पुरस्कृतो धर्मं देशयति स्म। अथ खलु या[4] भगवता शाक्यमुनिना तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेनोर्णाकोशात्प्रभा प्रमुक्ता[5] सा तस्यां वेलायां वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितां लोकधातुं महत्याभया स्फुरति स्म। तस्यां[6] खलु पुनर्वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितायां[7] लोकधातौ गद्गदस्वरो[8] नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रतिवसति स्मावरोपितकुशलमूलो दृष्टपूर्वाश्च[9] तेन बहूनां तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानामेवंरूपा रश्म्यवभा-

---

1) Left out in Cb. B.

2) तो Ca.

3) Left out in B.

4) सा A. या सा B. Cb. K. सो W.

5) प्र Left out in A. B. W.

6) तस्मिं B.

7) ण्डिते B. Cb.

8) गंगद् in all MSS.

9) पूर्वाश्च A. B. K. W. पूर्वश्च Cb.

नाः। बहु[1]समाधिप्रतिलब्धश्च [2]स [3]गद्गदस्वरो[4] बोधिसत्त्वो महासत्त्वः। तद्यथा ध्वजाग्रकेयूरसमाधिप्रतिलब्धः १ सद्धर्मपुण्डरीकसमाधिप्रतिलब्धो[5] २ विमलदत्तसमाधिप्रतिलब्धो ३[6] नक्षत्रराजविक्रीडितसमाधिप्रतिलब्धो ४ ऽनिलम्भसमाधिप्रतिलब्धो ५ ज्ञानमुद्रासमाधिप्रतिलब्धश्चन्द्रप्रदीप[7]समाधिप्रतिलब्धः ६। ७ सर्वरुतकौशल्य[8]समाधिप्रतिलब्धः ८ सर्वपुण्यसमुच्चयसमाधिप्रतिलब्धः ९ प्रसादवती[9]समाधिप्रतिलब्ध १० ऋद्धिविक्रीडितसमाधिप्रतिलब्धो ११ ज्ञानोल्कासमाधिप्रतिलब्धो १२ व्यूहराजसमाधिप्रतिलब्धो[10] १३ विमलप्रभास[11]समाधिप्रतिलब्धो १४ विमलगर्भसमाधिप्रतिलब्धो १५ अप्कृत्स्नसमाधिप्रतिलब्धः १६ सूर्यावर्त[12]समाधिप्रतिलब्धः १७। पेयालं यावद्गङ्गानदीवालिकोपम[13]समाधिकोटीनयुतशतसहस्रप्रतिलब्धो गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः। तस्य खलु पुनर्गद्गदस्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सा प्रभा काये निपतिताभूत्। अथ खलु गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्थायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिणं[14] जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य[15] तं भगवन्तं कमलदल-

---

1) बहु in Cb. only.
2) In K. only.
3) गद्गद K.
4) K. adds नाम.
5) K. adds विरत्नो.
6) K. adds व्यूहराजसमा°.
7) प्रभ A. Cp. Engl. translation p. 394, note 2.
8) B. Ca. add नुगत.
9) प्रसादवति A. K. W. प्रसादिवती B. प्रसादवती Ca.
10) Left out in B. Ca. K.
11) स in Cb. only.
12) सूर्यगर्भ Cb.
13) Rather कासम.
14) णा K.
15) All प्रणाम्य.

विमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । गमिष्याम्यहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय तं च मञ्जुश्रियं कुमारभूतं दर्शनाय तं च भैषज्यराजं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च प्रदानशूरं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च नक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च विशिष्टचारित्रं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च व्यूहराजं बोधिसत्त्वं दर्शनाय तं च भैषज्यराजसमुद्गतं बोधिसत्त्वं दर्शनाय ॥

अथ खलु भगवान्कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं गद्गदस्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । न त्वया कुलपुत्र तस्यां सहायां[1] लोकधातौ गत्वा हीनसंज्ञोत्पादयितव्या । सा[2] खलु पुनः कुलपुत्र लोकधातुरुत्कूलनिकूला[3] मृन्मयी[4] कालपर्वताकीर्णा[5] गूथोडिल्ल[6]परिपूर्णा[7] । स च भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो ह्रस्वकायस्ते च बोधिसत्त्वा ह्रस्वकायास्तव च कुलपुत्र द्वाचत्वारिंशद्योजनशत[8]सहस्राण्यात्मभावप्रतिलाभः[9] । मम च कुलपुत्राष्ट[10]षष्टि[11]योजनशतसहस्राण्यात्मभावप्रतिलाभः[12] । त्वं च कुलपुत्र प्रासादिको दर्शनीयो ऽभिरूपः परम[13]शुभवर्ण-

---

1) तस्मिं सहे B.
2) स A. B. Cb. W. सा K.
3) ल B. लो Cb.
4) यः B. यी Cb. या the rest.
5) र्णा B. Cb.
6) ल B.
7) र्णाः B. Cb.
8) शत in Cb. K. only.
9) Sic A. K. W. लब्धो the rest.
10) ष्टा A. W.
11) र्षो K.
12) लाभः A. W. लम्भ K.
13) या added in A. Ca. W.

पुष्करतया समन्वागतः पुण्यशतसहस्रा[1]तिरेकलक्ष्मीकः । तस्मात्तर्हि कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं गत्वा मा हीनसंज्ञामुत्पादयिष्य[2]सि तथागते च[3] बोधिसत्त्वेषु च[4] तस्मिंश्च बुद्धक्षेत्रे ॥

एवमुक्ते गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवन्तं कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । तथाहं भगवन्करिष्ये यथा तथागत आज्ञापयति[5] । गमिष्याम्यहं भगवंस्तां सहां लोकधातुं तथागताधिष्ठानेन तथागतबलाधानेन[6] तथागतविक्रीडितेन तथागतव्यूहेन तथागताभ्युद्गत[7]ज्ञानेन[8] । अथ खलु गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां वेलायामनुच्चलित एव तस्माद्बुद्धक्षेत्रादनुत्थितश्चैव तस्मादासनात्तथारूपं समाधिं समापद्यते स्म यस्य समाधेः समनन्तरसमापन्नस्य गद्गदस्वरस्य बोधिसत्त्वस्याथ तावदेवेह[9] सहायां लोकधातौ गृध्रकूटे पर्वते तस्य[10] तथागतधर्मासनस्य पुरस्ताच्चतुरशीतिपद्मकोटीनयुतशतसहस्राणि प्रादुर्भूतान्यभूवन्सुवर्णदण्डानि रूप्यपत्राणि पद्मकिंशुक[11]वर्णानि [12]संदृश्यन्ते स्म ।

अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतस्तं पद्मव्यूहप्रादुर्भावं दृष्ट्वा भगवन्तं शाक्यमुनिं तथा-

---

1) स्राभि A.

2) From here, in K. lost one leaf (107). ज्ञाम् our correction for ज्ञो of the MSS.

3) च in A. W. only.

4) च in Cb. only.

5) This paragraph is left out in B. Cb.

6) Left out in Cb.

7) तेन A. Cb. K. W.

8) B. adds च.

9) स्याधतादेवेह A. तावदेह the other MSS.

10) Left out in B. Cb.

11) किंजल्क Cb.

12) सं in B. only.

गतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत्। कस्येदं[1] भगवन्पूर्वनिमित्तं येनेमानि चतुरशीतिपद्मकोटीनयुतशतसहस्राणि संदृश्यन्ते स्म सुवर्णदण्डानि[2] रूप्यपत्राणि[2] [3]पद्मकिंशुकवर्णानि[4]। एवमुक्ते भगवान्मञ्जुश्रियं कुमारभूतमेतदवोचत्। एष मञ्जुश्रीः पूर्वस्माद्दिग्भागाद्वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डिताया लोकधातोस्तस्य भगवतः कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य बुद्धक्षेत्राद्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वश्चतुरशीति[5]बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्रैः परिवृतः पुरस्कृत इमां सहां लोकधातुमागच्छति मम[6] दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनायास्य च सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य श्रवणाय। अथ खलु मञ्जुश्रीः कुमारभूतो भगवन्तमेतदवोचत्। कस्तेन भगवन्कुलपुत्रेण कुशलसंभारः कृतो येन स कुशलसंभारेण कृतेनोपचितेनायं विशेषः प्रतिलब्धः। कतमस्मिंश्च भगवन्समाधौ स बोधिसत्त्वश्चरति। तं वयं भगवन्समाधिं शृणुयाम तत्र च वयं भगवन्समाधौ चरेम। तं च वयं भगवन्बोधिसत्त्वं महासत्त्वं पश्येम कीदृशस्तस्य बोधिसत्त्वस्य वर्णः कीदृग्रूपं कीदृग्लिंगं कीदृक्संस्थानं को ऽस्याचार इति। तत्साधु भगवन्करोतु[7] तथागतस्तथारूपं निमित्तं येन निमित्तेन संचोदितः समानः स बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमां सहां लोकधातुमागच्छेत्॥

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं भगवन्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतमेतदवोचत्। करोतु भगवांस्तथारूपं निमित्तं येन गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमां सहां लोकधातुमागच्छेत्। अथ खलु भगवान्प्रभूत-

---

1) कस्यैवं A. K. W. कस्येदं B. Cb.

2) In Cb. only.

3) पद्म left out in Cb.

4) गर्भा (instead of वर्णा) Cb.

5) A. B. K. W. add भिर्.

6) In A. added च.

7) करोतु is put in after तथागतः in B. Cb.

राजस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः परिनिर्वृतस्तस्यां वेलायां तथारूपं निमित्तं प्रादुश्चकार[1] गद्गदस्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य संचोदनार्थम्। आगच्छ[2] कुलपुत्रेमां सहां लोकधातुमयं ते[3] मञ्जुश्रीः कुमारभूतो दर्शन[4]मभिनन्दति। अथ खलु गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्य भगवतः कमलदलविमलनक्षत्रसंकुसुमिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पादौ शिरसाभिवन्द्य त्रिष्प्रदक्षिणीकृत्य सार्धं तैश्[5]चतुरशी[6]तिबोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्रैः परिवृतः पुरस्कृतस्तस्या[7] वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डिताया[8] लोकधातो[9]रन्तर्हित इमां सहां लोकधातुमागच्छति स्म प्रकम्पद्भिः क्षेत्रैः प्रवर्षद्भिः पद्मैः प्रवाद्यमानैस्तूर्यकोटीनयुतशतसहस्रैः। नीलोत्पलपद्मनेत्रेण वदनेन सुवर्णवर्णेन कायेन पुण्यशतसहस्रालंकृतेनात्मभावेन श्रिया जाज्वल्यमानस्तेजसा देदीप्यमानो लक्षणैर्विचित्रितगात्रो नारायणसंहननकायः। सप्तरत्नमयं कूटागारमभिरुह्य वैहायसे सप्ततालमात्रेण बोधिसत्त्वगणपरिवृतः पुरस्कृत आगच्छति स्म। स येनायं सहा लोकधातुर्येन च गृध्रकूटः पर्वतराज[10]स्तेनोपसंक्रामदुपसंक्रम्य तस्मात्कूटागारादवतीर्य शतसहस्रमूल्यं मुक्ताहारं गृहीत्वा[11] येन भगवांस्तेनोपसंक्रामदुपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्य[12] सप्तकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य

1) र य A. रा Cb. र ये W.

2) A. adds तु.

3) तेन Cb.

4) दर्शनायम A. दर्शनाम W.

5) तैश् left out in Cb.

6) शीत्या Cb. शीतिभिर्बो A. B. W.

7) तस्यास्माद्वैरो A. तस्माद्वैरो B. तस्यां वैरो Cb. तस्मात् वैरो W.

8) यां A. Cb. ताल्लो B. याः W.

9) तौ Cb.

10) राज left out in B. Cb.

11) गृह्य A. W.

12) वंदित्वा B.

तं मुक्ताहारं भगवतः पूजाकर्मणे निर्यातयामास निर्यात्य[1] च भगवन्तमेतदवोचत् । कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञो भगवांस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भगवतः परिपृच्छत्यल्पाबाधतां[2] अल्पातङ्कतां लघूत्थानतां यात्रां बलं[3] सुख[4]संस्पर्शविहारतां । एवं च स भगवानवोचत् । [5]कच्चित्ते भगवन्क्षमणीयं[6] कच्चिद्यापनीयं[7] कच्चिद्धातवः[8] प्रतिकुर्वन्ति कच्चित्ते[9] सत्त्वाः स्वाकाराः सुवैनेयाः[10] सुचिकित्साः कच्चिच्छुचिकाया[11] मातीव रागचरिता मातीव द्वेषचरिता मातीव मोहचरिता मातीव भगवन्सत्त्वा ईर्ष्यालुका[12] मा मत्सरिणो[13] मामातृज्ञा[14] मापितृज्ञा[14] माश्रामण्या[15] माब्राह्मण्या[16] मा मिथ्यादृष्टयो[17] मादान्तचित्ता[18] मागुप्तेन्द्रि-

---

1) निर्यातयित्वा A. W.; O. here again beginning with यित्वा.

2) अल्पाबाधताय अल्पातङ्कताय लघूत्थानताय परिपृच्छति O. त्यल्पातंकतां A. ति स्म । अल्पातकतां Cb. त्यल्पाबाधतांत्यल्पातंकतां W.

3) यावां बलं A. यात्रां च बलं च B. यात्रां च बलां च Cb. त्रलंच W. MSS. add च after each substantive यात्रार् बलं W.

4) सुखं left out in B. सं left out in Cb. सुखाय स्पर्शविहारताय O.

5) कश्चि A. B. कश्चित्तेन Cb. कचि W.

6) क्षय Cb.

7) कश्चि B. Cb. W. कच्चि A.

8) कश्चिद्धातव: A. Cb. कश्चिद्धा धातव B. कश्चिद्धातवः W.

9) कश्चि A. B. केचि Cb. कच्चि W.

10) वैनेया: O. विनेया: the rest. Cp. Pāli *veneyya*.

11) कश्च सुवि A. कश्च सुचि B. कच्चि सुवि W.

12) ईर्षालुका A. Cb. ईर्ष्यावकुला B. इत्पार्हका W. ईर्ष्यालका O.

13) रिका A. W. रिणा B. Cb. Here begins K. l. 108.

14) ज्ञा A. B. W. ज्ञा: K. ज्ञता: Cb.

15) ण्या B. ण्यता Cb. ण्या: K. The whole word left out in A. W.

16) ण्या A. B. W. ण्यता Cb. ण्या: K.

17) यः । Cb. ष्टिका O.

18) त्ता A. B. W. त्तता Cb. त्ता: K.

गाः । [1]कच्चित्त भगवन्निहतमारप्रत्यर्थिका [2]एते सत्त्वाः । [3]कच्चिद्भगवन्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः परिनिर्वृत इमां सहां लोकधातुमागतो[4] धर्मश्रवणाय सप्तरत्नमये स्तूपे मध्यगतः । तं च भगवन्तं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं स भगवान्परिपृच्छति[5] । [6]कच्चिद्भगवंस्तस्य भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य क्षमणीयं [7]कच्चिद्यापनीयं [7]कच्चिद्भगवन्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धश्चिरं स्थास्यति । वयमपि भगवंस्तस्य प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुविग्रहं पश्येम । तत्साधु भगवान्दर्शयतु तथागत[8]स्तस्य भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुविग्रहमिति ॥

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनि[9]स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं भगवन्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं परिनिर्वृतमेतदवोचत् । अयं भगवन्[10]गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तं प्रभूतरत्नं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं [11]परिनिर्वृतं द्रष्टुकामः । अथ खलु भगवान्प्रभूतरत्नस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं गद्गदस्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । साधु साधु कुलपुत्र यत्र हि नाम त्वं भगवन्तं[12] शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सं-

---

1) कश्चि A. W. कश्चित्तेन B. कचि Cb. काच्च W.

2) र्थिकाः सत्त्वाः B. र्थिकाः । O. र्थिन the rest.

3) कश्चि A. B. Cb. W. कच्चि K. भगवन् left out in A. W.

4) आगतो is put in after °णाय in A. K. W.

5) Cb. K. add स्म.

6) कश्चि A. B. Cb. W. कच्चि K.

7) कश्चि A. B. Cb. कच्चि K. W.

8) स्त left out in A. B. W. Here again O. breaks off.

9) Cb. reads प्रभूतरत्न for शाक्यमुनि and leaves out भगवन्तं °अयं भगवन्.

10) From गद्गद° till °संबुद्धस्तं left out in A. Cb. तं is added after अयं भगवन् in K.

11) From परिनि° till °संबुद्ध left out in K.

12) A. adds च; W. adds व.

बुद्धं द्रष्टुकामो ऽभ्यागत इमं च सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं श्रवणाय मञ्जुश्रियं च कुमारभूतं दर्शनायेति ॥

अथ खलु पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् । कीदृशं[1] भगवन्गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन पूर्वं[2] कुशलमूलमवरोपितं[3] कस्य वा तथागतस्यान्तिके । अथ खलु भगवाञ्छाक्यमुनि[4]स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः पद्मश्रियं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । भूतपूर्वं कुलपुत्रातीते ऽध्वन्यसंख्येये[5] कल्पे[5] ऽसंख्येयतरे विपुले ऽप्रमेये ऽप्रमाणे यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन मेघदुन्दुभिस्वरराजो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्सर्वरूप[6]संदर्शनायां[7] लोकधातौ प्रियदर्शने कल्पे । तस्य खलु पुनः कुलपुत्र भगवतो मेघदुन्दुभिस्वरराजस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तूर्यशतसहस्र[8]प्रवादितेन द्वादशवर्षशत[9]सहस्राणि पूजा कृताभूत् । सप्तरत्नमयानां च भाजनानां[10] चतुरशीति[11]सहस्राणि दत्तान्यभूवन् । तत्र कुलपुत्र[12] मेघदुन्दुभिस्वरराजस्य[13] तथागतस्य प्रवचने[14] गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महा-

---

1) शी A.

2) पूर्व A. B. K. पूर्वं W. left out in Cb.

3) मूलावलाधानेन Cb. °वरुप्तं K. which is also the usual form in O.

4) वां च्छा K.

5) Cb. adds पु.

6) रूप left out in A.

7) दर्शने B.

8) स्रं B. K.

9) शत left out in B. Cb.

10) भो K.

11) तिभिः A. तिः B.

12) Left out in A. W.

13) ज्ञस् K. So, too, p. 432, l. 3.

14) A. W. add न.

[1]सत्त्वेनै[2]वमीदृशी[3] श्रीः [4]प्राप्ता। स्यात्खलु पुनस्ते कुलपुत्र काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वान्यः स तेन कालेन तेन समयेन गद्गदस्वरो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वो[5] ऽभूद्येन [6]सा तस्य भगवतो मेघदुन्दुभिस्वरराजस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजा कृता तानि[7] चतुरशीतिभाजन[8]सहस्राणि[9] दत्तानि। न खलु पुनस्ते कुलपुत्रैवं द्रष्टव्यम्। तत्कस्य हेतोः। अयमेव स कुलपुत्र गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽभूद्येन [10]सा तस्य भगवतो मेघदुन्दुभिस्वरराजस्य[11] तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पूजा कृता तानि[12] चतुरशीतिभाजनसहस्राणि दत्तानि। एवं बहुबुद्धपर्युपासितः कुलपुत्र गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो बहुबुद्धशतसहस्रावरोपितकुशलमूलः [13]कृतबुद्धपरिकर्मा। दृष्टपूर्वा[14]श्चानेन गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन गङ्गानदीवालिका[15]समा बुद्धा भगवन्तः। पश्यसि त्वं पद्मश्री[16]रेतं गद्गदस्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वम्। पद्मश्रीराह। पश्यामि भगवन्पश्यामि सुगत। भगवा-

---

1) Left out in A. K. W.

2) दृ K.

3) शीघ्रं A. शी Cb. B.

4) प्ताः A. W.

5) Left out in A. B. Cb. W.

6) सो A. W.

7) K. adds च.

8) भो W.

9) B. adds शत.

10) सो A. B. Cb. W. सा K.

11) राजस् K.

12) तानि च भाजनानि दत्तानि B. K.

13) कत A. B. Cb. W. कृत K.

14) पूर्वा Cb. K.

15) लुकोप A. K. W. लुकास B. लिकास Cb.

16) श्रीगर्भ एनं तं A. श्रीरेवं B. श्री एवं Cb. श्रीरेतं K. श्रीगर्भ एनं W.

नाह । एष खलु पुनः पद्मश्रीर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो बहुभी रूपैरिमं[1] सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयति स्म[2]। तद्यथा क्वचिद्ब्रह्मरूपेण क्वचिद्रुद्ररूपेण[3] क्वचिच्छक्ररूपेण[4] क्वचिदीश्वररूपेण क्वचित्सेनापतिरूपेण[5] क्वचिद्वैश्रवणरूपेण क्वचिच्चक्रवर्तिरूपेण क्वचित्कोट्टराजरूपेण क्वचिच्छ्रेष्ठिरूपेण क्वचिद्गृहपतिरूपेण क्वचिन्नैगमरूपेण क्वचिद्ब्राह्मणरूपेणेमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयति स्म[6]। क्वचिद्भिक्षुरूपेण क्वचिद्भिक्षुणीरूपेण क्वचिदुपासकरूपेण क्वचिदुपासिकारूपेण क्वचिच्छ्रेष्ठिभार्यारूपेण क्वचिद्गृहपतिभार्यारूपेण क्वचिन्नैगमभार्यारूपेण[7] क्वचिद्दारकरूपेण क्वचिद्दारिकारूपेण गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं[8] सत्त्वानां[9] देशयति[10] स्म। इयद्भिः कुलपुत्र रूपसंदर्शनैर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां[11] देशयति[11] स्म[12]। यावत्केषांचिद्यक्षरूपेण गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां[13] देशयति[14] स्म[15]। केषांचिदसुररूपेण केषांचिद्गरुडरूपेण केषांचित्किंनररूपेण केषांचिन्महोरगरूपेण गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां

---

1) बहुभिरुपायैरिमं B. Cb.
2) Left out in B.
3) Left out in B. Cb. K.
4) Left out in Cb.
5) A. Ca. W. add क्वचिच्चैत्ररूपेण.
6) Left out in B. Cb.
7) In Cb. only.
8) Left out in A. W.
9) धर्मन् is added in K. W.
10) Left out in B.
11) Left out in A.
12) Left out in B. Cb.
13) Left out in W.
14) A. adds धर्मं.
15) Left out in B. Cb. K.

28

देशयति स्म[1]। यावन्निरयतिर्यग्योनियमलोकाक्षणोपपन्नानामपि सत्त्वानां गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व [2]इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयंस्त्राता भवति[3]। यावदन्तःपुरमध्यगतानामपि सत्त्वानां गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः स्त्रीरूपमभिनिर्मायेमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां[4] देशयति[4] स्म[4]। अस्यां सहायां[5] लोकधातौ सत्त्वानां धर्मं देशयति स्म[6]। त्राता खल्वपि[7] पद्मश्रीर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सहायां[8] लोकधातावुपपन्नानां सत्त्वानाम्[9]। तस्यां च सहायां[10] लोकधातावेव स गद्गदस्वरो[11] बोधिसत्त्वो महासत्त्व इयद्भी रूपनिर्मितैरि[12]मं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं सत्त्वानां देशयति[13]। न चास्य सत्पुरुषस्यर्द्धिहानिर्नापि प्रज्ञाहानिः[14]। इयद्भिः कुलपुत्र ज्ञानावभासैर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽस्यां सहायां[15] लोकधातौ प्रज्ञायते। अन्येषु च गङ्गानदीवालिकासमेषु[15] लोकधातुषु बोधिसत्त्ववैनेयानां[16] सत्त्वानां बोधिसत्त्वरूपेण धर्मं देशयति। [17]श्रावकवैनेयानां[16] सत्त्वानां श्रावकरूपेण

---

1) Left out in Cb. K.

2) From इमं till देशयन् left out in A. W.

3) देशयत्ता भविष्यति Cb.

4) Left out in B. Cb. K. O.

5) अस्मिं सहे B.

6) Left out in B. Cb. O.

7) त्राताऽभूतः प O.

8) सहे B. O.

9) सत्त्वानाम् left out in A. Cb. W.

10) तस्यां च वैरोचनरश्मिप्रतिमंडितायां A. W. अस्मिंश्च B. तस्यां वैरोच° तायां K. तस्यां च सहायां Cb.

11) धातावेष ग° B. Cb. धातौ। एष ग° K.

12) र्मि K. W.

13) In B. added स्म.

14) From नापि till निः left out in A. K. W.

15) लुकोपमेषु A. B. W. लिकासमेषु Cb. O. लुकोपमासु K.

16) वैनायिकानां A. Cb. W.

17) The whole paragraph is left out in W.

धर्मं देशयति । प्रत्येकबुद्धवैनेयानां सत्त्वानां प्रत्येकबुद्धरूपेण धर्मं देशयति । तथागतवैने[1]यानां सत्त्वानां तथागतरूपेण धर्मं देशयति । यावत्तथागतधातुवैनेयानां सत्त्वानां तथागत[2]धातुं दर्शयति । यावत्परिनिर्वाणवैनेयानां[3] सत्त्वानां परिनिर्वृत[4]मात्मानं दर्शयति । एवं ज्ञानबलाधानप्राप्तः[5] खलु पुनः पद्मश्रीर्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः ॥

अथ खलु पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् । अवरोपितकुशलमूलो ऽयं भगवन्गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः । कतम एष भगवन्समाधिर्यस्मिन्समाधाव[6]वस्थितेन गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेयन्तः सत्त्वा विनीता इति । एवमुक्ते भगवाञ्छा[7]क्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः पद्मश्रियं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष हि कुलपुत्र सर्वरूपसंदर्शनो नाम समाधिः । [8]अस्मिन्समाधाववस्थितेन गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनैवमप्रमेयः सत्त्वार्थः कृतः ॥

अस्मिन्खलु पुनर्गद्गदस्वरपरिवर्ते निर्दिश्यमाने यानि गद्गदस्वरेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सार्धं चतुरशीतिबोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणीमां [9]सहां लोकधातुमागतानि सर्वेषां तेषां सर्वरूपसंदर्शनस्य समाधेः प्रतिलम्भो[10] ऽभूत् । अस्यां च सहायां[11] लोकधातौ गणानां समतिक्रान्तानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां येषां सर्वरूपसंदर्शनस्य समाधेः प्रतिलम्भो[10] ऽभूत् ॥

---

1) नेयानां B. K. W. नेयिकानां A. B. Cb.
2) B. reads धातुरूपेण धर्मं. O. has रूपमात्मानमुप ‑ ‑.
3) नेयाना A. B. K. W. नेयिकानां Cb.
4) निर्वाण A. W.
5) धानगतः Cb.
6) धौ व्यव Cb.
7) वांच्छा B. Cb. K.
8) य A. K. यत्र O.
9) इह सहे लोकधातौ आग° O.
10) लाभो A. W. O.
11) अस्मिं सहे B. O.

अथ खलु गद्गदस्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य तस्य च भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुस्तूपे विपुलां विस्तीर्णां(2) पूजां कृत्वा (3)पुनरपि सप्तरत्नमये कूटागारे ऽभिरुह्य प्रकम्पद्भिः(4) क्षेत्रैः प्रवर्षद्भिः पद्मैः प्रवाद्यमानैस्तूर्यकोटीनयुतशतसहस्रैः सार्धं तैश्(5)चतुरशीति(6)बोधिसत्त्वकोटीनयुतशतसहस्रैः परिवृतः पुरस्कृतः पुनरपि स्वं बुद्धक्षेत्रमभिगतः। (7)समभिगम्य च तं भगवन्तं कमलदलविमलनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत्। कृतो मे भगवन्सहायां लोकधातौ सत्त्वार्थस्तस्य च(8) भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य धातुस्तूपो दृष्टो वन्दितश्च स च भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो दृष्टो वन्दितश्च(9) स च मञ्जुश्रीः कुमारभूतो दृष्टः स च भैषज्यराजो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो(9) वीर्यबलवेगप्राप्तः स च प्रदानशूरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दृष्टः सर्वेषां च तेषां(10) चतुरशी-(11)तिबोधिसत्त्व(12)कोटीनयुतशतसहस्राणां सर्वरूपसंदर्शनस्य समाधेः प्रतिलम्भो(13) ऽभूत्॥

अस्मिन्(14)खलु पुनर्गद्गदस्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य गमना(15)गमनपरिवर्ते भाष्य-

---

1) Left out in B. and put in after विस्तीर्णां in Cb.
2) र्णाम् K. Cb. र्णां O.
3) Left out in B. Cb.
4) प्रमानैः B.
5) तैश्च् in B. K. only, and तैभिश्च् O.
6) A. adds भिर् B. reads शीत्या.
7) सम् left out in A. W.
8) In Cb. only.
9) Left out in K. W.
10) चैषां A. K. W.
11) शीतीनां A. W. K. शीते B. शीति Cb.
12) कोटीनयुतशत left out in K.
13) लाभो A. W.
14) अस्मिंश्च K.
15) गमना left out in K.

माणे द्वाचत्वारिंशतां बोधिसत्त्वसहस्राणामनुत्पत्तिक[1]धर्मक्षान्तिप्रतिलम्भो[2]ऽभूत् । पद्मश्रियश्च बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सद्धर्मपुण्डरीकस्य समाधेः प्रतिलम्भो[2]ऽभूत् ॥

॥ इति [3]श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये गद्गदस्वरपरिवर्तो नाम त्रयोविंशतिमः[4] ॥

---

1) केषु धर्मेषु A. K. W. कधर्म B. Cb.

2) लाभो A. W.

3) आर्य (for इतिश्री) K.

4) चतुर्विंश Cb. Reading of O. unknown.

XXIV.

अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्व[1] उत्थायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिणं[2] जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य[3] भगवन्तमेतदवोचत्। केन कारणेन भगवन्नवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽवलोकितेश्वर इत्युच्यते। एवमुक्ते भगवानक्षयमतिं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। इह कुलपुत्र यावन्ति सत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणि यानि[4] दुःखानि प्रत्यनुभवन्ति तानि[5] सचेदवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेयं शृणुयुस्ते[6] सर्वे तस्माद्दुःखस्कन्धात्परिमुच्येरन्[7]। ये च कुलपुत्र सत्त्वा अवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेयं धारयिष्यन्ति[8] सचेत्ते महत्यग्निस्कन्धे[9] प्रपतेयुः सर्वे ते[10] ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य तेजसा तस्मान्महतो

---

1) Left out in A.

2) णा K.

3) MSS. प्रणम्य.

4) Cb. adds च.

5) ते सर्वे °व A. ते सचेदव B. Ca. K. तानि च अव Cb.

6) In a text published in Pekin (?) (in the possession of the late Prof. Max Müller — des. as Ch. in the notes hereafter — the following passages are given between शृणुयुन् and ते सर्वे तान्सर्वांस्तस्माद्दुःखस्कन्धादवलोकितेश्वरः परिमो-चयेदीश्वरविधानेनावलोकनेन। तत्कस्य हेतोः। नानादेशेषु नानास्थानेषु नानाजातिष्वपि नरकतिर्यग्योनिप्रेतयमलोकेष्वण्डजजरायुजसंस्वेदजौपपादुकानि समकालस्मृत एव कुल-पुत्रार्थेनाहद्धिः ? सर्वेण विधानेन ईदृशो ऽस्य प्रभावो ऽस्मात्कारणादवलोकितेश्वरस्याव-लोकितेश्वरत्वं। ये च.

7) च्येयुः Ca. K. O.

8) धारयन्ति A. B. Ca. K. W. धारयिष्यन्ति। ते च Cb. धारयंति ते सर्वे O.

9) Cb. adds न.

10) प्रपतेयुस्ते O.

ऽग्निस्कन्धात्परिमुच्येरन्[1]। सचेत्पुनः कुलपुत्र सत्त्वा[2] नदीभिरुह्यमाना अवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याक्रन्दं कुर्युः सर्वास्ता नद्यस्तेषां सत्त्वानां गाधं दद्युः। सचेत्पुनः[3] कुलपुत्र सागरमध्ये वहनाभिरूढानां[4] सत्त्वकोटीनयुतशतसहस्राणां हिरण्यसुवर्णमणिमुक्तावज्र[5]वैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडा[6]श्मगर्भमुसारगल्वलोहितमुक्तादीनां[7] कृतनिधीनां[8] स पोतस्तेषां[9] कालिकावातेन[10] राक्षसीद्वीपे[11] क्षिप्तः स्यात्तस्मिंश्च कश्चिदेवैकः[12] सत्त्वः स्याद्यो ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याक्रन्दं कुर्यात्सर्वे ते परिमुच्येरं[13]स्तस्माद्राक्षसीद्वीपात्। अनेन खलु[14] पुनः[15] कुलपुत्र कारणेनावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽवलोकितेश्वर इति संज्ञायते[15]॥

सचेत्कुलपुत्र कश्चिदेव वध्योत्सृष्टो ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्या-

---

1) च्येयुः Ca. K. O.

2) सत्त्वा is put in after °माना in Ca. Cb.

3) पुनः left out in B. K. O.

4) वहनारूपानां A. B. W. वहनारूढानां Ca. Cb. K. वहनाभि° Cb. Differently in O.

5) वज्र left out in B. Ca. Cb. W. O.

6) After प्रवाड Cb. adds रजतजातरूप. O. leaves out शङ्खशिलाप्रवाड, and has अश्व for अश्म.

7) मुक्ताश्च Ca. K.

8) कृतशोगतानां B. Cb. सोगता Ca. कृतसौ° K. कृतसो° W. कृतेन गता भवेयुस्तेषां O.

9) W. adds का.

10) का left out in Ca. केन Cb.

11) पे Ca. K. O. पं the rest.

12) कश्चिदेकः Ca. Cb.

13) च्येयुम् A. Ca. K. O.

14) Left out in Cb. K. O. भगवते for कुलपुत्र O.

15) इति व्यवस्था स्यात् Cb. इति संज्ञानीयते O.

क्रन्दं कुर्यात्तानि[1] तेषां वध्यघातकानां शस्त्राणि विकीर्येरन्[2] ।[3] सचेत्खलु पुनः कुलपुत्रायं[4] त्रिसाहस्रमहासाहस्रो[5] लोकधातुर्यक्षराक्षसैः परिपूर्णो[6] भवेत्ते ऽवलोकितेश्वरस्य महासत्त्वस्य नामधेयग्रहणेन दुष्टचित्ता द्रष्टुमप्यशक्ताः स्युः[7] । सचेत्खलु पुनः[8] कुलपुत्र कश्चिदेव[9] सत्त्वो दारुमयैरयस्मयैर्[10]हडिनिगडबन्धनैर्बद्धो भवेदपराध्यनपराधी वा तस्यावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेय[11]ग्रहणेन क्षिप्रं तानि हडिनिगडबन्धनानि विवरमनुप्रयच्छन्ति[12] । ईदृशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रभावः[13] ॥

सचेत्कुलपुत्रायं[14] त्रिसाहस्रमहासाहस्रो[15] लोकधातुर्धूर्तैरमित्रैश्चौरैश्च शस्त्रपाणिभिः परिपूर्णो[16] भवेत्तस्मिंश्चैकः सार्थवाहो महान्तं सार्थं[17] रत्ना[18]ढ्यमनर्घ्यं[19] गृहीत्वा गच्छेत्[20] । ते

---

1) तानि is put in before शस्त्राणि in Ca. K. while A. W. repeats it in the same place.

2) येयुः Ca. K. खण्डखण्डानि गच्छेयुः O.

3) The paragraph is left out in Cb.

4) त्रयं Ca. त्रेवं K.

5) स्रौ Ca. K.

6) र्णा K.

7) In Cb. only.

8) खलु पुनः in B. Cb. only.

9) एव in Cb. only.

10) Left out in Cb. दारुमयैर्वा अयस्मयैर्वा O.

11) धेय wanting in all but O.

12) A. B. Cb. K. W. add स्म. दास्यन्ति for अनुप्रयच्छन्ति O.

13) विषयः O.

14) त्रयं Ca. K.

15) स्रौ Ca. स्र O.

16) र्णा B. Ca. Cb. K.

17) महान्तं महासार्थं A. W. महान्तं सर्वसार्थं B. K. महासत्त्वः सार्थं Cb. महन्तं सार्थं O.

18) धना Cb.

19) मनर्घ्यं left out in Cb. K.

20) Left out in A. B. W. ते च सार्थिकास्तं मार्गं गच्छन्तस्तां° O.

गच्छन्तस्तां[1]श्चौरान्धूर्तांश्शत्रूंश्च शस्त्रहस्तान्पश्येयुः[2] । दृष्ट्वा च पुनर्भीतास्त्रस्ता अशरणमात्मानं संजानीयुः[3] । [4]स च सार्थवाहस्तं सार्थमेवं ब्रूयात् । मा भैष्ट कुलपुत्रा मा भैष्टाभयंददमवलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेकस्वरेण [5]सर्वे समाक्रन्दध्वम् । ततो यूयमस्माच्चौरभयादमित्रभयात्क्षिप्रमेव[6] परिमोक्ष्यध्वे । अथ खलु सर्व एव स सार्थ एकस्वरेणावलोकितेश्वरमाक्रन्देत्[7] । नमो नमस्तस्मा[8] अभयंददायावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वायेति । सहनामग्रहणेनैव स सार्थः सर्वभयेभ्यः परिमुक्तो भवेत् । ईदृशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रभावः ॥

ये कुलपुत्र रागचरिताः सत्त्वास्ते ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतरागा भवन्ति । ये द्वेषचरिताः सत्त्वास्ते ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतद्वेषा भवन्ति । ये मोहचरिताः सत्त्वास्ते ऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं कृत्वा विगतमोहा भवन्ति । एवं महर्द्धिकः कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः ॥

यश्च कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य पुत्रकामो मातृग्रामो नमस्कारं करोति तस्य[9] पुत्रः प्रजायते ऽभिरूपः प्रासादिको दर्शनीयः [10]पुत्रलक्षणसमन्वा-

---

1) गच्छेस्ता A. गच्छेत्ते तान् Ca. गच्छतान् Cb. गच्छेंस्तां K. W.

2) पश्येत् A. W.

3) नीया A. नीरन् B. Cb. नीयः Ca. नीयुः K. संज्ञीरं W. नेयुः O.

4) Left out in A. Ca.

5) सर्वे A. सर्त्रे W. left out in B. Ca. Cb. K. O.

6) क्षिप्रमेव in Ch. only.

7) क्रंदयुः A. क्रंदेयुः B. W. O. क्रंदतः Ca. क्रंदेरन् Cb.

8) तस्मै A. Cb. K. W. तस्मिन् Ca. A break in O.

9) तस्या A. W. तस्य B. Cb. K. तस्याः Ca.

10) पुरुष A. W. B. पुत्र Ca. Cb. K.

गतो बहुजनप्रियो मनापो[1]ऽवरोपितकुशलमूलश्च[2] भवति। यो दारिकामभिनन्दति तस्य[3] दारिका प्रजायते ऽभिरूपा प्रासादिका दर्शनीया परमया[4] शुभवर्णपुष्करतया[4] समन्वागता[4] दारिकालक्षणसमन्वागता[5] बहुजनप्रिया मनापावरोपितकुशलमूला[6] च भवति। ईदृशः कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रभावः।

ये च[7] कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य[8] बोधिसत्त्वस्य[9] महासत्त्वस्य[9] नमस्कारं[9] करिष्यन्ति[10] नामधेयं च धारयिष्यन्ति[11] तेषाममोघफलं भवति। यश्च कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं करिष्यति[12] नामधेयं च धारयिष्यति[13]। यश्च द्वाषष्टीनां[14] गङ्गानदीवालिकासमानां[15] बुद्धानां भगवतां[16] नमस्कारं कुर्यान्नामधेयानि च धारयेद्यश्च तावतामेव[17] बुद्धानां भगवतां तिष्ठतां ध्रियतां[18] यापयतां चीवरपिण्डपातशयनासनग्लानप्रत्य-

---

1) मनापो A. W. मनश्रापो B. Ca. मनापा Cb.

2) लो A. W. लश्च B. Ca. Cb. K.

3) तस्या A. Ca. W. तस्य B. Cb. K.

4) Left out in Cb.

5) समलंकृता B. K.

6) मना in all MSS.

7) च in B. K. only. B. adds तु.

8) कुलपुत्र left out in Ca. Cb.

9) °राय °त्राय. So almost always in similar cases before and after in Cb.

10) करिष्यति A. °न्ति W. left out in Cb. कुर्वन्ति Ca. K.

11) From नाम° till ष्यन्ति left out in Ca. From नमस्कारं till ष्यन्ति left out in Cb.

12) कुर्यात् Ca.

13) धारयेत् Ca.

14) ष्टिगंगा B. K. ष्टीभ्यो Cb.

15) कोप A. W.

16) कोपमेभ्यो बुद्धेभ्यो भगवद्भ्यो Cb.

17) एव in Cb. only.

18) Left out in Cb. while B. Ca. read ध्रियमानानां and put it after यापयतां.

यभैषज्य[1]परिष्कारैः पूजां कुर्यात्। तत्किं मन्यसे कुलपुत्र कियत्तं स[2] कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा ततो निदानं[3] पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेत्[4]। एवमुक्ते ऽक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो[5] भगवन्तमेतदवोचत्। बहु भगवन्बहु सुगत स[6] कुलपुत्रो वा कुलदुहिता वा ततोनिदानं बहुं[7] पुण्याभिसंस्कारं प्रसवेत्[8]। भगवानाह। यश्च कुलपुत्र तावतां[9] बुद्धानां भगवतां सत्कारं कृत्वा[10] पुण्याभिसंस्कारो यश्चावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यान्तश एकमपि नमस्कारं कुर्यान्नामधेयं च धारयेत्समो[11] ऽनधिको ऽनतिरेकः पुण्याभिसंस्कार उभयतो भवेत्[12]। यश्च तेषां द्वाषष्टीनां गङ्गानदीवालिकासमानां बुद्धानां भगवतां सत्कारं[13] कुर्यान्नामधेयानि[14] च धारयेत्। यश्चावलोकितेश्वरस्य[15] बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नमस्कारं कुर्यान्नामधेयं च धारयेत्। एतावुभौ पुण्यस्कन्धौ न सुकरौ क्षपयितुं कल्पकोटीनयुतशत-

---

1) भैषज्य left out in W.

2) कियत्तम K. स left out in A. Ca. W.

3) In Ca. only.

4) प्रसूयते B.

5) Ch. adds तं.

6) Left out in Cb.

7) Left out in Cb. बहुतरं W.

8) ए: प्रसूयते B.

9) ताव left out in B.

10) B. K. add गुरुकारं कृत्वा माननं पूजनामर्घनामपचायनं कृत्वा; for अर्घ to r. अर्च.

11) From समो till धारयेत् (before एता) left out in Cb.

12) भवेत् in Ch. only.

13) नमस्कारं Ca.

14) धेयं A. W.

15) This paragraph is left out in A. Cb.

सहस्राणि । एवमप्रमेयं कुलपुत्रावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधार[1]-णात्पुण्यम्[2] ॥

अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् । कथं भगवन्नवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ऽस्यां[3] सहायां लोकधातौ प्रविचरति[4] । कथं सत्त्वानां[5] धर्मं देशयति । कीदृशश्चावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्योपायकौशल्यविषयः । एवमुक्ते भगवानक्षयमतिं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । सन्ति कुलपुत्र लोकधातवो येष्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो बुद्धरूपेण[6] १ सत्त्वानां धर्मं देशयति । सन्ति लोकधातवो येष्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो बोधिसत्त्वरूपेण[7] २ सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषांचित्[8]प्रत्येकबुद्धरूपेणावलोकितेश्वरो ३ बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषांचिच्छ्रावकरूपेणावलोकितेश्वरो ४ बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषांचिद्ब्रह्म[9]रूपेणावलोकितेश्वरो ५ बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषांचिच्छक्र[10]रूपेणावलोकितेश्वरो ६ बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । केषांचिद्गन्धर्वरूपेणावलोकितेश्वरो ७ बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सत्त्वानां धर्मं देशयति । यक्षवैने[11]-

1) A. W. add धेयं.

2) पुण्यः Cb. पुण्य Ca. left out in A.

3) ऽस्मिं सहे B. K.

4) Cb. adds स्म.

5) सत्त्वेभ्यो Cb. So in similar cases hereafter.

6) K. adds च.

7) बोधिसत्त्व left out in Cb.

8) केभ्यश्चित् Cb. So in similar cases hereafter.

9) शक्र Cb. ब्राह्मण Cb.

10) ब्रह्म Cb.

11) K. adds केषांचिद्.

[1]यानां सत्त्वानां यक्षरूपेण ८ धर्मं देशयति। ईश्वरवैनेयानां[2] सत्त्वानामीश्वररूपेण ९ धर्मं देशयति। [3]महेश्वरवैनेयानां सत्त्वानां महेश्वररूपेण १० धर्मं देशयति। चक्रवर्तिराज[4]वैनेयानां[5] सत्त्वानां चक्रवर्तिराज[6]रूपेण ११ धर्मं देशयति। पिशाचवैनेयानां सत्त्वानां पिशाचरूपेण १२ धर्मं देशयति। वैश्रवण[7]वैनेयानां[8] सत्त्वानां वैश्रवण[7]रूपेण १३ धर्मं देशयति। सेनापतिवैने[8]यानां सत्त्वानां सेनपतिरूपेण १४ धर्मं देशयति। ब्राह्मणवैनेयानां[8] सत्त्वानां ब्राह्मणरूपेण १५ धर्मं देशयति। [9]वज्रपाणिवैनेयानां सत्त्वानां वज्रपाणिरूपेण १६ धर्मं देशयति। एवमचिन्त्यगुणसमन्वागतः कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः[10]। तस्मात्तर्हि कुलपुत्रावलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं पूजयध्वम्[11]। एष कुलपुत्रावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो [12]महासत्त्वो भीतानां सत्त्वानामभयं ददाति। अनेन कारणेनाभयंदद इति संज्ञायत इह सहायां[13] लोकधातौ॥

अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत्। दास्यामो वयं भगवन्नवलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय धर्मप्राभृतं धर्माच्छादनम्। भगवानाह। यस्येदानीं [14]कुलपुत्र कालं मन्यसे॥ अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः स्व-

---

1) नेयिकानां A. Cb. नयिकेभ्यः सत्वेभ्यो Ch. So in similar cases hereafter.

2) नयिक A. नेयक W.

3) The following three paragraphs are left out in B.

4) राज left out in A. Cb. K.

5) Left out in K.

6) नयिक A.

7) उच्छ्रेय (for वैश्रवण) Cb. Ch.

8) नेयिका Cb.

9) Ch. adds यावद्.

10) A. K. add ऽवलोकितेश्वरो बोधिसत्त्व (left out in K.) इत्युच्यते.

11) पूजयेत् B. K.

12) B. K. add अवलोकितेश्वर इत्युच्यते। then read भीतेभ्यः सत्त्वेभ्यो ऽभयं.

13) सहे B. K.

14) Left out in Ca.

कण्ठादवतार्य [1]शत[2]सहस्रमूल्यं मुक्ताहारमवलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय धर्माच्छा[3]दमनुप्रयच्छति [4]स्म। [5]प्रतीच्छ सत्पुरुषेमं धर्माच्छा[6]दं ममान्तिकात्। स न प्रतीच्छति स्म॥ अथ खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽवलोकितेश्वरं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। प्रति[7]गृहाण त्वं कुलपुत्रेमं मुक्ताहारमस्माकमनुकम्पामुपादाय॥ अथ खल्ववलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽक्षयमतेर्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यान्तिकात्तं मुक्ताहारं प्रति[8]गृह्णाति स्माक्षयमतेर्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यानुकम्पामुपादाय तासां [9]च चतसृणां पर्षदां तेषां च देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्याणामनुकम्पामुपादाय। प्रतिगृह्य च द्वौ प्रत्यंशौ कृतवान् [10]कृत्वा चैकं प्रत्यंशं [11]भगवते शाक्यमुनये ददाति स्म द्वितीयं प्रत्यंशं भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य रत्नस्तूपे [12]समुपनामयामास। ईदृश्या कुलपुत्र विकुर्[13]वयावलोकितेश्वरो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो[14]ऽस्यां सहायां लोकधातावनुविचरति[15]॥

---

1) दश (for शत) Cb. सहस्र (for the same) Ca.

2) स्रं K.

3) दनम Ca.

4) स्म left out in B.

5) From प्रती° till स्म left out in Cb.

6) दनं A. W.

7) गृह्ण A. Ca. Cb. W.

8) प्रतीच्छति B. K.

9) In Ca. only.

10) च तं द्विपत्यंशं कृत्वा (for च द्वौ°) Cb.

11) Left out in Cb.

12) समुन्नाम Cb.

13) क्रीव A. कुर्व Ca. Cb. क्रीड B. K. W.

14) ऽस्मिं सहे B. K.

15) स्म is added in A. Ca. Cb. W. but left out in B. K.

अथ खलु भगवांस्तस्यां(1) वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

(2)चित्रध्वज अक्षयो(3)मती(4) एतमर्थ(5) परिपृच्छ(6) कारणात्(7) ।
केन(8) जिनपुत्र हेतुना(9) उच्यते हि(10) (11)अवलोकितेश्वरः ॥ १ ॥
अथ(12) तादृशता(13) विलोकिया(14) प्रणिधीसागरु(15) अक्षयोमतिः(16) ।
चित्रध्वज(17)मधिभाष(18)ते शृणु चर्यामवलोकितेश्वरे(19) ॥ २ ॥

---

1) Ch. reads खल्वक्षयमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्यां, which agrees with Kumārajīva's version, though the following verses were translated by Jñānagupta sometime after Kumārajīva, and added to the version of the latter. The verses are altogether left out in the oldest Chinese version by Dharmarakṣa Cp. the English translation, p. 413.

2) These verses seem to be in the metre वैतालीय.

3) जो Cb.

4) अक्षयमति A. W. Rather अक्षयोमती.

5) तेधनमद्य B.

6) च्छि Ch.

7) णा A. B. Ca. K. णात् Cb. Ch. णं W.

8) The metre requires one short syllable more.

9) ना left out in K.

10) left out in K.

11) उच्यते ह्य वलो A. W.

12) अर्थ A. W.

13) तादृशतामिव वि A. तादृशनामिव B. तादृशता दिशात्र K.

14) कितेया B. कितोया W.

15) रु A. र B. Cb. K. W.

16) ती A. B. K. W. तिः Cb. Ch.

17) जो Cb. ज the rest.

18) षमो A. B. K. षती Ca. Cb. षते Ch.

19) रो A.

[1]कल्पशत[2]नेकाचिन्तिया बहुबुद्धान सहस्रकोटिभिः ।
प्रणिधान[3] यथा[4] विशोधितस्तथ[5] शृणुया हि[6] मम प्रदेशतः[7] ॥ ३ ॥
श्रवणो[8] [9]अथ दर्शनो ऽपि च अनुपूर्व च तथा अनुस्मृतिः ।
भवतीह अमोघप्राणिनां सर्वदुःखभ[10]वशोकनाशकः ॥ ४ ॥
सचि[11] अग्निखदाय पातये[12]द्धातनार्थाय प्रदुष्टमानसः ।
स्मरतो अवलोकिते[13]श्वरं अभिषिक्तो इव अग्नि शाम्यति ॥ ५ ॥
सचि[14] सागरदु[15]र्गि पातयेन्नागमकरभूतआलये[16] ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं जलरा[17]जे न कदाचि[18] सीदति ॥ ६ ॥

---

1) W. adds बहु.
2) शता A. B. W.
3) नु Ch.
4) यतो Cb.
5) तत्र Ca. ततो Cb. तथा W.
6) यतो Cb.
7) तो A. B. Cb. W. तेः Ca. तः Ch.
8) णा Ch.
9) अ left out in A. W.
10) सर्वभवदुःख B. K.
11) सच A. B. Ca. W. सचि Cb. Ch. K.
12) A. Ca. Cb. W. add प्र.
13) रो A. Cb. W. र B. Ca. K. Ch.
14) सच B. W.
15) गरि दुर्ग A. B. K. गरि दुर्गि Ca. गरदुर्ग Cb. गरदुर्गि Ch.
16) भूतशांतमारये A. भूगमालये W.
17) राजो A. B. K. जे Ca. Ch. ज Cb. जो W.
18) Ch. adds सं.

सचि[1] मेरुतलानुपातयेद्घातनार्थाय प्रदुष्टमानसः ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं[2] सूर्यभूतो[3] व[4] नभे प्रतिष्ठति[5] ॥ ७ ॥
वज्रामयपर्वताशनी[6][7] घातनार्थाय च मूर्धि ओषरेत्[8] ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं[9] रोमकूप[10] न प्रभोन्ति हिंसितुम्[11] ॥ ८ ॥
सचि[1] शत्रुगणैः परीवृतः शस्त्रहस्तेभि[12] विहिंसचेतसैः[13] ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं[9] मैत्रचित्त[14] तद् भोन्ति[15] तत्क्षणम् ॥ ९ ॥
सचि आघतने[16] उपस्थितो[17] वध्यघातान[18] वशं गतो भवेत् ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं[19] खण्डखण्ड तद् शस्त्र गच्छियुः[20] ॥ १० ॥

---

1) साच W.

2) रो A. B. Ca. Cb. K. रं Ch. W.

3) तं B. तो Cb. प्रभूतं A. W.

4) Left out in Ca.

5) ष्ठित A. ष्ठति B. Ca. K. W. ष्ठते Cb.

6) वज्र Ca. Ch.

7) सनि A. सनी B. W. Ca. K. यदिह Cb. यदि Ch.

8) च यदि औषधों A. यदि औषधी W. यदि मूर्द्ध आपरो B. च दुष्टमानसो Cb. च मूर्ध्नि क्षपिरेन् Ch. च मूर्द्ध ओपरेत् K. Cp. ओसरति, ओशरति Mahāvastu. I 24,1; 143,13; 209,9; II, 4,6; 334,22.

9) रं A. B. K. W. रो Cb.

10) Left out in W.

11) हिंसना Cb.

12) हि A. K. Cb. भि B. Ca. Cb.

13) मनसैः Cb.

14) मि Cb.

15) न्ति ते भवन्ति Ca. न्ति तद्भोन्ति K.

16) घा B. Ch.

17) ते Ca. Cb.

18) ना A.

19) रो Ca. Cb. So too in following verses.

20) ष A. B. Ca. Cb. K. W. यू W.

सचि दारुमयैरयोमयैर्हडिनिगडैरिह[1] बद्ध बन्धनैः ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं क्षिप्रमेव विपटन्ति बन्धना ॥ ११ ॥
मन्त्रा[2]बलविद्य[3]औषधी भूतवेताल[4] शरीर[5]नाशनाः ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं तेन गच्छन्ति यतः[6] प्रवर्तिताः ॥ १२ ॥
सचि ओज[7]हरैः परि[8]वृतो यक्षनागासुर[9]भूतराक्षसैः ।
स्मरतो अवलोकितेश्वरं रोमकूपं न प्रभोन्ति[10] हिंसितुम् ॥ १३ ॥
सचि व्याडमृगैः परि[8]वृतस्तीक्ष्णद[11]ंष्ट्रनखैर[12]महाभयैः ।
स्मरतो अवलोकितेश्वर[13]ं क्षिप्र[14] गच्छन्ति दिशा समन्ततः[15] ॥ १४ ॥
सचि दृष्टि[16]विषैः परि[17]वृतो ज्वलनार्चिशिखि[18]दुष्टदारुणैः ।
स्मरतो अवलोकितेश्वर[19]ं क्षिप्रमेव तद् सन्ति[20] निर्विषाः ॥ १५ ॥

---

1) रिह A. W. रपि B. K. Cb. भि Ca.
2) त्र A. Cb. W.
3) ग्धा Ca. 4) ड Ch. K.
5) शरीर left out in Cb.
6) In Ca. K. only.
7) औ A. B. Ca. W.
8) रि A. B. Ca. W. रो K.
9) नागमकरासुर Ca.
10) प्रभोंतु K.
11) दंत Ch.
12) नखैर्महा Cb. Ch.
13) रो Cb.
14) प्रं B. Ch.
15) दिशा समंततो A. K. दिशनानन्तकः B. Ch. दिसान्समंततो Ca. दिशा अनंतः Cb. दिसा सम। तता W.
16) पृष्ट A. K. W. स्पृष्ट B. Ch. दृष्टि Cb.
17) रि in all MSS.
18) शिखि Cb. 19) रो Ca.
20) ते भवन्ति A. Ca. W. ते left out in B. तद् संति Cb. भवन्ति K.

गम्भीर(1) नादिमु(2) निश्चरी(3) मेघवज्राशनिवारिप्रस्रवाः(4)।
स्मरतो ऽवलोकितेश्वरं(5) क्षिप्रमेव प्रशमन्ति तत्क्षणम्(6) ॥ १६ ॥

बहुदुःखशतैरुपद्रुतान्सत्त्व(7) दृष्ट्वा(8) बहुदुःखपीडितान्(9)।
शुभज्ञानबलो विलोकिया(10) तेन त्राताह्(11) जगे सदेवके ॥ १७ ॥

ऋद्धीबलपारमिंगतो विपुलज्ञानउपायशिक्षितः।
सर्वत्र दशादिशी(12) जगे सर्वक्षेत्रेषु(13) अशेष दृश्यते(14) ॥ १८ ॥

ये च अक्षणादुर्गतीभया(15) नरकातिर्यग्यमस्य(16) शासने।
जातीजर(17)व्याधिपीडिता(18) अनुपूर्वं प्रशमन्ति प्राणिनाम् ॥ १९ ॥

---

1) रं A. Ca.

2) सु Cb. Ch. W.

3) Left out in A. W. निश्चरी for निश्चरे.

4) वारिप्रस्रवां A. वारि left out in B. पारप्रस्रवा Ca. पारप्रेनेवा Cb. धारप्रस्रवाः Ch. वारिप्रस्रवाः K. वारिप्रस्रावां W.

5) रा Ca. Cb.

6) णा Cb. Ch.

7) ता A. Ca. W. तां B. Cb. तान् Ch. K.

8) सर्वदृष्ट A. W. सत्व दृष्टि B. K. सर्वसत्व दृष्ट्व Ca. सत्व दृष्ट Cb. सत्वां दृष्ट्वा Ch.

9) तां A. B. Ca. Cb. W. तान् Ch. ता: K.

10) किया A. B. Ca. कियात् Cb. कितया W.

11) त्रातानुजशमदेवके A. त्राताह् जगे B. Ca. Ch. K. त्राताह् नागे Cb. त्राताह् जग W.

12) से Ca. शि Cb. सि W. All दश.

13) सर्व left out in Cb.

14) ति B.

15) ये च सुत्कालक्षणा A. ये च सत्वा अक्षणा B. ये च सत्वाक्षणा Cb. W. ये च सर्वाक्षणा K. ये सत्वा अक्षणा Ch. Our reading conjectural.

16) तोर्यग्यम A. तिर्यग्यम B. Ca. Cb. स्तिर्यग्यम Ch. तिर्यक्यम K. तिर्यग्यम W.

17) जरा A. B. Cb. K. W. जर Ca.

18) परिपीडिता K.

[1]अथ खल्वक्षयमतिर्हृष्टतुष्टमना इमा गाथा अभाषत ॥

शुभलोचन मैत्रलोचना प्रज्ञाज्ञानवि[2]शिष्टलोचना ।
[3]कृप[4]लोचन [5]शुद्धलोचना प्रेमणीया सुमुखा [6]सुलोचना ॥ २० ॥

अमला[7]मलनिर्मलप्रभा वितिमिरज्ञान [8]दिवाकरप्रभा ।
अपहृ[9]तानलज्वलप्रभा प्रतपन्तो [10]जगती विरोच[11]से ॥ २१ ॥

कृपसद्[12]गुणमैत्र[13]गर्जिता शुभगुण मैत्रमना महाघना ।
क्लेशाग्नि शमेसि[14] प्राणिनां धर्मवर्[15]षं अमृतं प्रवर्षसि ॥ २२ ॥

कलहे च विवादविग्रहे नरसंग्रामगतो महाभ[16]ये ।
स्मरतो अवलोकिते[17]श्वरं प्रशमे[18]या अरिसंघ[19]पापका ॥ २३ ॥

---

1) This paragraph is left out in Cb. Ch. Cp. English translation p. 415.

2) विशुद्ध Ch.

3) कृपा A.

4) कृपलोचन left out in Cb.

5) विशुद्ध Cb.

6) सु left out in A.

7) अमलमल A. W. अमलविमल Ch.

8) प्रभा A. W.

9) त अनि B. Cb. रात अनि Ca. All have °निलज्वल. The metre disturbed.

10) रीं K.

11) सि B. Ca. K. ते Cb.

12) संभूत B. Cb. K.

13) शील Ch.

14) ति Cb.

15) र्ष अ A. B. Cb. K. W. र्षम Ca. Ch. We read र्षं अ for the sake of metre.

16) यः Cb.

17) रो Cb.

18) प्रशमेसी Ca.

19) पानका A. पाशका W. पापका B. पापको Ca. पातकान् Cb. संपपका Ch. संघुपापका K.

मेघस्वर(1) दुन्दुभिस्वरो(2) जलधरगर्जित ब्रह्मसु(3)स्वरः(4) ।
(5)स्वरमण्डलपारमिंगतः स्मरणीयो(6) अवलोकितेश्वरः ॥ २४ ॥

स्मरथा स्मरथा मा(7) काङ्क्षथा शुद्धसत्त्वं(8) अवलोकितेश्वरम् ।
मरणे व्यसने उपद्रवे(9) त्राणु भोति शरणं(10) परायणम्(11) ॥ २५ ॥

सर्व(12)गुणपारमिंगतः सर्व(13)सत्त्वकृपमैत्रलोचनो(14) ।
गुणभूत(15) महागुणोदधी(16) वन्दनीयो(17) अवलोकितेश्वरः(18) ॥ २६ ॥

---

1) श्वर Ch.

2) श्वरा Ch.

3) सु left out in Ch.

4) स्वरो A. B. Ca. W. स्वरा Cb. स्वरः Ch.

5) स्म A. B. W.

6) यु Ca.

7) सा B. मा Ca. Ch. K. Is left out in A. Cb. W. The long vowel of मा destroys the metre.

8) त्वमव in all MSS.

9) द्रुपद्रुते A.

10) णं Ca. Ch. णे Cb.

11) ने Cb. णं Ch.

12) Ch. adds धर्म. Perhaps the true reading is सर्वधर्म, for गुण is metrically wrong.

13) सर्व left out in A.

14) नो A. B. K. W. ना Ca. Cb. नः Ch.

15) गुणाभूत A. W. गुणभूत B. Ca. गुणभूति Cb. गुणभूतु K.

16) धि Cb.

17) ये Cb.

18) रो A. B. Ca. Cb. K. W. रः Ch.

[1]यो ऽसौ अनुकम्पको जगे बुद्ध[2] भेष्यति[3] अनागते ऽध्वनि ।
सर्व[4]दुःख[5]भयशोकनाशकं[6] प्रणमामी[7] अवलोकितेश्वरम् ॥ २७ ॥
लोकेश्वर[8] राजनायको भिक्षु धर्माकरु[9] लोकपूजितो[10] ।
बहुकल्पशतांश्चरित्वा नायको[11] प्राप्त[12] बोधिं विरजां[13] अनुत्तराम्[14] ॥ २८ ॥
[15]स्थित दक्षिणवामतस्तथा[16] वीजयन्त[17] अमिताभनायकम्[18] ।
[19]मायोपम ते समाधिना सर्वक्षेत्र जिनगन्ध[20] पूजिषु ॥ २९ ॥

---

1) The remaining seven verses are left out in the Chinese version.

2) A. Cb. W. add सो.

3) तो Ca. सि Ch.

4) दुःख left out in Ca.

5) भव B. K. W.

6) समो A. B. K. W. सको Ca. समं Cb. शकः Ch.

7) मी B. Ca. K. Cb. W. मि A. Ch.

8) श्वरु K. श्वर the rest.

9) करुणा A. रो Ca. W. र Cb. Ch. स K. left out in B.

10) तो A. B. K. W. ता Ca. Cb.

11) शतां चरित्वा नायका: A. शतां चरित्वान B. सत चरित्व नायका Ca. शतसहस्र चरित्व Cb. शतां अचिन्तिया Ch. शतां चरित्व नायका K. शताश्चरित्व नायका: W. The metre disturbed. Perhaps कल्पशत च°.

12) सो A. B. W. स Ca. Cb. Ch. K.

13) जा A. B. Cb. Ch. K. W. जां Ca.

14) रा A. B. Ca. Ch. K. W. रं Cb.

15) तो Cb.

16) तेस्त A. W. तो त B. Ca. Cb. K. तस्त Ch.

17) वीजंतु A. W. वीजंत Cb. °यन्तु K.

18) मु B. K. यु Ca. Ch.

19) This whole line is left out in Cb. We propose to read तं for ते.

20) जिन गत्वा K.

दिशि[1] पश्चिम[2] यत्र सुखाकरा[3] लोकधातु विरजा सुखावती[4] ।
यत्र एष[5] अमिताभ[6]नायकः संप्रति तिष्ठति[7] सत्त्वसारथिः ॥ ३० ॥
न च इस्त्रिण तत्र संभवो नापि च मैथुनधर्म सर्वशः ।
उपपादुक[8] ते[9] जिनोरसाः[10] पद्मगर्भेषु निषण्ण[11] निर्मलाः ॥ ३१ ॥
सो चैव अमिताभ[12]नायकः पद्मगर्भे विरजे मनोरमे ।
सिंहासनि[13] संनिषण्णको[14] शालराजो[15] व यथा[16] विराजते ॥ ३२ ॥
सो ऽपि तथा[17] लोकनायको यस्य नास्ति त्रिभवे ऽस्मि[18] सादृशः ।
यन्मे[19] पुण्य स्तवित्व संचितं[20] क्षिप्र भोमि[21] यथ त्वं नरोत्तम इति ॥ ३३ ॥

---

1) शः Cb.
2) मतः Ch.
3) रो Ca.
4) ते Ch.
5) सो हि Ch.
6) भु K.
7) साम्प्रतिंतिष्ठति K.
8) का A. W.
9) नौ Ch. K.
10) रसा A. B. Ca. K. W. स्या Cb.
11) Left out in Cb.
12) सौ चैव अनिभ A. नो च तथ लोन B. सो पि अमिताभु Ca. सो च तथ लोक Cb. K. सा चैव अनिताभु Ch. सो चैव अमिताभ W. One short syllable too much; moreover चैव against the rule; metrically possible सो तथ अ°.
13) ने A. Ca. W. न B. Ch. नि Cb. सनि left out in K.
14) को in all MSS.
15) ज्ञं व A. ज्ञोव K. B. Ch. ज्ञ व Ca. Cb. ज्ञो व W.
16) यदा Ca.
17) सार् तथ B. सो च तथ Cb. K. तमपीह हि Ch.
18) स्मिं A. K. W.
19) यन्मया A. B. W. यत्सन Ca. पद्म Cb. यन्मे Ch.
20) संचित् A. संचित B. W.
21) भोम A. B. Ca. K. भोमि Ch. भोतु Cb. सोम W.

अथ खलु धरणिंधरो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्थायासनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणाम्य[1] भगवन्तमेतदवोचत् । न ते भगवन्सत्त्वा अवरकेण कुशलमूलेन समन्वागता भविष्यन्ति येऽवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्येमं धर्मपर्याय[2]परिवर्तं श्रोष्यन्त्यवलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य[3] विकुर्वानिर्देशं समन्तमुखपरिवर्तं[4] नामावलोकितेश्वरस्य बोधिसत्त्वस्य[5] विकुर्वण[6]प्रातिहार्यम् ॥

अस्मिन्खलु पुनः समन्तमुखपरिवर्ते[7] भगवता निर्दिश्यमाने[8] तस्याः[9] पर्षदश्चतुरशी[10]तीनां प्राणिसहस्राणामसमसमायामनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पन्नान्यभूवन्[11] ॥

॥ इति श्री[12]सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये समन्तमुखपरिवर्तो नामावलोकितेश्वरविकु[13]र्वणानिर्देशश्चतु[14]र्विंशतिमः ॥

---

1) All प्रणाम्य.

2) धर्मपर्याय in Ca. only.

3) From वि° till स्य (before वि) left out in Ca. विक्रीडित is read in A. B. Ca. K. W. विकुर्वा in Cb. and विकुर्वाण in Ch.

4) परि° नाम left out in K.

5) स्य °स्य left out in A. W.

6) विकुर्वण Ca. Cb. विकुर्वाण Ch.

7) दिश्यमाने added in Cb.

8) निर्दश्यमानस्य A. निर्दिश्यमाने Ca. Cb. Ch. W.

9) तस्यां K.

10) ति B. K.

11) इति added in all but Ch.

12) आर्य (for इति श्री) K.

13) विकुर्वणा A. विकुर्वा B. Ca. विकुर्व Cb. W. विकुर्वित Ch.

14) पंचविंश Cb.

XXV.

अथ खलु भगवान्सर्वावन्तं बोधिसत्त्वगणमामन्त्रयामास[1]। भूतपूर्वं कुलपुत्रातीते ऽध्वन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैर्यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराज[2]संकुसुमिताभिज्ञो[3] नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्प्रियदर्शने कल्पे वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितायां[4] लोकधातौ। तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य[5] तथागतस्य प्रवचने शुभव्यूहो नाम राजाभूत्। तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा राज्ञः शुभव्यूहस्य विमलदत्ता नाम भार्याभूत्। तस्य खलु पुनः कुलपुत्रा राज्ञः शुभव्यूहस्य द्वौ पुत्राव[6]भूतामेको विमलगर्भो नाम द्वितीयो विमलनेत्रो नाम। तौ च द्वौ दारकावृद्धिमन्तौ[7] चाभूतां प्रज्ञावन्तौ च पुण्यवन्तौ[8] च[9] ज्ञानवन्तौ[10] च[9] बोधिसत्त्वचर्यायां चाभियुक्ताव[11]भूताम्। तद्यथा दानपारमितायामभियुक्तावभूतां शीलपारमितायां[12] क्षान्तिपारमितायां[13] वीर्यपारमितायां ध्यानपारमितायां प्रज्ञापारमितायामुपायकौ-

---

1) This paragraph is left out in Cb. न्त्रयते स्म B. K.

2) राज left out in A.

3) मितो B. Cb. K.

4) ण्डिते B.

5) मितस्य in all MSS.

6) K. adds व.

7) व K.

8) Left out in Ca. Cb.

9) Left out in Ca. Cb.

10) Left out in Ca.

11) K. adds त or व.

12) B. adds अभियुक्तावभूवतां।

13) Cb. adds अभियुक्तौ B. adds अभियुक्तावभूवतां।

उपायपारमितायां मैत्र्यां(1) करुणायां मुदितायामुपेक्षायां यावत्सप्तत्रिंशत्सु बोधिपक्षिकेषु धर्मेषु(2)। सर्वत्र पारं गतावभूतां(3) विमलस्य समाधेः पारं गतौ नक्षत्रराजादित्यस्य(4) समाधेः पारं गतौ विमलनिर्भासस्य समाधेः पारं गतौ विमलभासस्य(5) समाधेः पारं गतावलंकार-(6)शुभस्य(7) समाधेः पारं गतौ महातेजोगर्भस्य समाधेः पारं गतावभूताम्। स च भगवांस्तेन कालेन तेन समयेनेमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं देशयामास तेषां सत्त्वानामनुकम्पायै तस्य च राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पायै(8)। अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारको येन स्वमाता(9) जनयित्री(10) तेनोपसंक्रान्तावुपसंक्रम्य दशनखमञ्जलिं(11) प्रगृह्य जनयित्रीमेतदवोचताम्। एह्यम्ब(12) गमिष्यावस्तस्य(13) भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य(14) तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य सकाशं(15) तं भगवन्तं जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं(16) तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय। तत्कस्य हेतोः। एषो ह्यम्ब स भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ(14)स्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सदेवकस्य लोकस्य पुरतः सद्ध-

1) मैत्र्यायां K. meant मैत्रायां.

2) Left out in A. W.

3) पारं गतां A. B. पारं गतावभूतां Ca. W. पारमितावभूतां Cb.

4) तारा (for राजा) Cb. K. W. that agrees with Kumārajīva's version.

5) भास A. विमलाभस्वर Ca. Cb. °लाभास W.

6) These three words are left out in B.

7) शुभ left out in B. सूर K.

8) म्पायै Ca. Cb. K. म्पामुपादाय the rest.

9) स्वा Cb. माता left out in Ca. Cb.

10) जनेत्री A. K. Cb. W.

11) लौ A. W. खावञ्जली B. इदञ्जलिं Cb.

12) एवं A. W.

13) म A. W. K. व B. Ca. मि Cb.

14) अभिज्ञ in Ca. only.

15) In Cb. added गत्वा.

16) मितं in all MSS.

र्मपुण्डरीकं नाम[1] धर्मपर्यायं विस्तरेण संप्रकाशयति[2] । तं श्रवणाय गमिष्यावः[3] । एवमुक्ते कुलपुत्रा विमलदत्ता राजभार्या विमलगर्भं दारकं विमलनेत्रं च दारकमेतदवोचत । एष खलु[4] कुलपुत्रौ युवयोः पिता राजा शुभव्यूहो ब्राह्मणेष्वभिप्रसन्नस्तस्मान्न लप्स्यथ[5] तं तथागतं दर्शनायाभिगन्तुम्[6] । अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकौ दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य तां[7] स्वमातरं[8] जनयित्रीमेतदवोचताम् । मिथ्यादृष्टिकुले ऽस्मिन्नावां जातावावां[9] पुनर्धर्मराजपुत्राविति ॥ अथ खलु कुलपुत्रा विमलदत्ता राजभार्या तौ द्वौ दारकावेतदवोचत् । साधु साधु कुलपुत्रौ युवां तस्य[10] स्वपितू राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पायै किंचिदेव प्रातिहार्यं[11] संदर्शयतम् । अप्येव नाम युवयोरन्तिके प्रसादं[12] कुर्यात्प्रसन्न[13]चित्त[14]श्चास्माकमनुज्ञानीयात्तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य[15] तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धमभिगन्तुम् ॥

अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकस्तस्यां वेलायां सप्ततालमात्रं[16] वैहायसमभ्युद्गम्य तस्य पितू राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पायै बुद्धानुज्ञातानि[17] यम-

1) Left out in K.

2) Ca. Cb. K. add स्म.

3) MSS. मः.

4) Left out in A. K. W.

5) था A. Ca. W. थान् B. ते Cb. त K. It ought to be थस्.

6) Left out in Cb. K.

7) स्वां Ca. K. W.

8) ज्ञने A. K. W.

9) आवां left out in A.

10) युवाभ्यामस्य K.

11) सं in Ca. only.

12) प्रा A. Cb. W.

13) प्रसन्न left out in A.

14) चित्त left out in Ca. Cb. K.

15) अभिज्ञ in Ca. only.

16) तालं (leaving out मात्रं) Ca. Cb. K.

17) ना A. W.

कानि[1] प्रातिहार्याण्यकुरुताम्। तौ तत्रैवान्तरीक्षे[2] गतौ शय्यामवकल्पयतां[3] तत्रैवान्तरीक्षे चंक्रमतस्तत्रैवान्तरीक्षे[4] रजो व्यधुनीतां[5] तत्रैवान्तरीक्षे ऽधःकायाद्वारिधारां[6] प्रमुमोचतुरूर्ध्व-[7]कायादग्निस्कन्धं प्रज्वालयतः स्मो[8]र्ध्वकायाद्वारिधारां प्रमुमोचतुरधःकायादग्निस्कन्धं प्रज्वालयतः स्म[9]। तौ[10] तस्मिन्नेवाकाशे महान्तौ भूत्वा क्षुद्रकौ भवतः क्षुद्रकौ भूत्वा महान्तौ भवतः। तस्मिन्नेवान्तरीक्षे ऽन्तर्धायेतः[11] पृथिव्यामुन्मज्जतः[12] पृथिव्यामुन्मज्ज्याकाश उन्मज्जतः। ईदृशैः खलु पुनः कुलपुत्रा ऋद्धिप्रातिहार्यैस्ताभ्यां द्वाभ्यां दारकाभ्यां स शुभव्यूहो राजा स्वपिता विनीतः। अथ खलु कुलपुत्राः स राजा शुभव्यूहस्तयोर्दारकयोस्तदृद्धिप्रातिहार्यं दृष्ट्वा तस्यां वेलायां[13] तुष्ट उदग्र आत्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातो दशनखमञ्जलिं[14] प्रगृह्य तौ दारकावेतदवोचत्। को युवयोः कुलपुत्रौ[15] शास्ता कस्य वा

---

1) Left out in Cb. यमलकानि K.

2) न्त B. K. W.

3) शय्यानवकल्पयतः Ca. शय्यां कल्पयतस् K.

4) चंक्रस्यनेतयोतः A. चंक्रम्येतस् B. चंक्रमतः। K. चंक्रम्यतयो W. left out in Ca. Cb.

5) व्यधुनीता B. विधूनतः Ca. विधुनतः K.

6) रा K.

7) प्रमोचतुः A. W. प्रमुंचतुः B. प्रमुंचतः Ca. प्रमुमोचतः K.

8) From स्मो till प्रज्वालयतः left out in K.

9) Left out in all MSS., but added here conjecturally.

10) B. K. add च.

11) न्तर्धायेतः A. अन्तर्द्धता B. ऽन्तर्धयेतः Ca. ऽन्तर्धार्येतः K. अन्तर्धार्यतः W. Cp. Pāli *antaradhāyati*.

12) Left out in K.

13) A. W. add दृष्ट.

14) ली B. लीम् K.

15) त्रयोः K.

युवां शिक्ष्याथेति । अथ खलु कुलपुत्रास्तौ[1] द्वौ[2] दारकौ तं राजानं शुभव्यूहमेतदवोचत्[3] । एष स[4] महाराज भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्तथागतो[5] ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति रत्नमये बोधिवृक्षमूले धर्मासनोपविष्टः[6] सदेवकस्य लोकस्य पुरतः[7] सद्धर्मपुण्डरीकं[8] नाम धर्मपर्यायं विस्तरेण संप्रकाशयति[9] । स आवयोर्भगवाञ्शास्ता[10] तस्यावां महाराज शिष्यौ । अथ खलु कुलपुत्राः[11] स राजा शुभव्यूहस्तौ दारकावेतदवोचत् । पश्यामो वयं कुलपुत्रौ तं युवयोः शास्तारं । गमिष्यामो वयं तस्य भगवतः सकाशम् ॥

अथ खलु कुलपुत्रास्तौ द्वौ दारकौ[12] ततो ऽन्तरीक्षादवतीर्य येन स्वमाता[13] जनयित्री[14] तेनोपसंक्रान्तावुपसंक्रम्य दशनखमञ्जलिं प्रगृह्य स्वमातरं[13] जनयित्रीमेतदवोचताम्[15] । एष आवाभ्यामम्ब विनीतः स्वपितानुत्तरायां[16] सम्यक्संबोधौ । कृतमावाभ्यां पितुः शास्तृकृत्यं । तदिदानीमुत्स्रष्टुमर्हस्यावां[17] तस्य भगवतः सकाशे प्रव्रजिष्याव इति ॥

---

1) तौ left out in A. W.

2) द्वौ left out in Cb. K.

3) Rather चताम्.

4) Left out in B. Ca. Cb.

5) अभिज्ञ left out in all MSS.

6) सिंह added in A. W.

7) B. adds समारकस्य पुरतः सब्रह्मकस्य.

8) Left out in Ca. W.

9) Ca. Cb. K. add स्म.

10) वां ह्या K.

11) Left out in K.

12) K. reads: पुत्रा स राजा तौ दारकौ; A. W. leave द्वौ out also.

13) स्वा K.

14) ने W. left out in Cb.

15) ने A. W.

16) Left out in Ca. K.

17) त्सृष्टुमर्हथ वाचावां A. त्सष्टुमर्हस्यवं B. त्सष्टानर्हन्त्यावां Ca. त्सृष्टुमर्हस्यां Cb. त्सृष्टुमर्हस्यवाचावां W.

अथ खलु कुलपुत्रा विमलगर्भो दारको विमलनेत्रश्च दारकस्तस्यां वेलायां स्व-(1) मातरं (2) जनयित्रीं गाथाभ्यामध्यभाषताम् ॥

अनुजानीह्यवयोरेव(3) प्रव्रज्यामनगारिकाम् ।
आवां वै(4) प्रव्रजिष्यावो(5) दुर्लभो हि(6) तथागतः ॥ १ ॥
औदुम्बरं यथा पुष्पमतो(7) दुर्लभतरो(7) जिनः ।
उत्सृज्य प्रव्रजिष्यामो(8) दुर्लभा(9) क्षणसंपदा(10) ॥ १ ॥

विमलदत्ता (11) राजभार्याह ॥

उत्सृजामि युवामद्य गच्छथा साधु(12) दारकौ ।
वयं पि प्रव्रजिष्यामो दुर्लभो हि तथागत इति ॥ ३ ॥

अथ खलु कुलपुत्रास्तौ द्वौ(13) दारकाविमे गाथे भाषित्वा(14) तौ(15) मातापितरावेतदवोच-

---

1) तां A. W. स्व B. Cb. स्वां Ca. K.

2) जने A. K. W.

3) उत्सृज्यस्व अस्वमस्माकं B. उत्सृज्यस्वाम्बमस्माकं K. Probably a more original reading; cp. Pāli *ossajjati,* against Skr. °सृजति.

4) वयं च B. वयं वै K.

5) मो Ca. K.

6) वै Ca. K.

7) ततो K.

8) मो B. Ca. Cb. K. वो A. W.

9) भा A. B. K. W. भाः Cb.

10) दः A. दा B. Ca. Cb. K. दाः W.

11) राजभार्या left out in B. Cb. K.

12) उत्सृज्याम्यहं युष्माकं साधु गच्छत B. गच्छेथ K. उत्सृज्यामि° गच्छतां Ca. उत्सृज्याम्यहं युष्मान् साधु गच्छत Cb. गच्छेथा A. W.

13) Left out in A.

14) Left out in B.

15) K. adds स्व.

ताम्। साध्वम्ब तातेत वयं(1) सर्वे(2) संहिता(3) भूत्वा गमिष्यामस्तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य सकाशमुपसंक्रमिष्यामस्तं भगवन्तं दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय धर्मश्रवणाय(4)। तत्कस्य हेतोः। दुर्लभो ह्यम्ब तात बुद्धोत्पाद(5) (6)उदुम्बरपुष्पसदृशो महार्णवयुगच्छिद्रकूर्म(7)ग्रीवाप्र(8)वेशवत्। दुर्लभप्रादुर्भावा ह्यम्ब तात बुद्धा भगवन्तः। तस्मात्तर्ह्यम्ब तात परमपुण्योपस्तब्धा वयमीदृशे प्रवचन उपपन्नाः। तत्साध्वम्ब तातोत्सृ(9)जथावां गमिष्याव(10)स्तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ(11)स्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य सकाशे प्रव्रजिष्याव(10)ः। दुर्लभं ह्यम्ब तात तथागतानां दर्शनं। दुर्लभो ह्यस्य(12) कालः। ईदृशो धर्मराजा। परमदुर्लभेदृशी क्षणसंपत्॥

तेन खलु पुनः कुलपुत्रा(13)ः समयेन तस्य राज्ञः शुभव्यूहस्यान्तःपुरा(14)च्चतुरशीतिरन्तःपुरिकासहस्राण्यस्य सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य भाजनभूता(15)न्यभूवन्। विमलनेत्रश्च

---

1) एत Ca. रेष Cb. All यूयं for वयं.

2) सर्वे W. left out in Cb. सर्व the rest.

3) समग्रा K.

4) In Ca. K. only.

5) From बुद्ध till भावा ह्यम्ब तात left out in B.

6) श्री Ca. Cb. K.

7) According to Kumārajīva's version, here is wanting a word such as काष्ठ, or ग्रन्थ or ग्रन्धक in accordance with the Saṃyuktāgama-sūtra book 15.

8) व A.

9) ज्य Ca.

10) व Ca. K. म A. B. W.

11) अभिज्ञ in B. only.

12) ह्य in Ca. only. Either ह्यस्य कालः or ईदृशो धर्मराजा an interpolation.

13) B. adds स्तेन कालेन.

14) पुरश्च Ca. पुरा च K.

15) भूत in B. Cb. K. only.

दारको ऽस्मिन्धर्मपर्याये चरितावी[1] विमलगर्भश्च दारको बहुकल्पकोटीनयुतशतसहस्राणि सर्वसत्त्वपापजहने समाधौ चरितो ऽभूत्किमिति सर्वसत्त्वाः सर्वपापं जह्युरिति[2]। सा च तयोर्दारकयोर्माता विमलदत्ता राजभार्या सर्वबुद्धसंगीतिं सर्वबुद्धधर्मगुह्यस्थानानि च संजा-[3]नीते[2] स्म। अथ खलु कुलपुत्रा राजा शुभव्यूहस्ताभ्यां द्वाभ्यां दारकाभ्यां तथागतशासने विनीतो ऽवतारितश्च परिपाचितश्च सर्वस्वजनपरिवारः सा च विमलदत्ता राजभार्या सर्वस्वजनपरिवारा तौ च द्वौ दारकौ राज्ञः शुभव्यूहस्य पुत्रौ[4] द्वाचत्वारिंशद्भिः प्राणिसहस्रैः सार्धं सान्तःपुरौ सामात्यौ सर्वे[5] सहिताः समग्रा येन भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ[6]स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेनोपसंक्रामन्नुपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरसा[7]भिवन्द्य तं भगवन्तं त्रिष्कृत्वः[8] प्रदक्षिणीकृत्यैकान्ते तस्थुः ॥

अथ खलु कुलपुत्राः स भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञ[9]स्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो राजानं शुभव्यूहं सपरिवारमुपसंक्रान्तं विदित्वा धार्म्या कथया संदर्शयति समादापयति समुत्तेजयति संप्रहर्षयति। अथ खलु कुलपुत्रा राजा शुभव्यूहस्तेन भगवता धार्म्या कथया साधु च सुष्ठु च संदर्शितः समादापितः समुत्तेजितः संप्रहर्षितस्तस्यां वेलायां तुष्ट उदग्र आत्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातः कनीयसो भ्रातुः पट्टं बद्ध्वा[10] राज्ये प्रतिष्ठाप्य सपुत्रस्वजनपरिवारः सा च विमलदत्ता राजभार्या सर्व[11]-

1) चरितावी वि Ca. K. चरित्री वि Cb. चरितवान्वि the rest.

2) जह्नेयु K.

3) Left out in K.

4) K. adds च.

5) K. adds च स, the others हि.

6) अभिज्ञ in Ca. only.

7) शिरोभि K.

8) सप्तकृत्वः A. B. W. सप्तकृत्व K. Cp. त्रिखुत्तं, त्रिष्खुत्त, त्रिष्कृत्वा, Mahāvastu I, 212, 5, 13; 231, 1; 246, 5, 8; 236, 15. Pāli *tikkhattuṃ*.

9) अभिज्ञ in B. Ca. only.

10) MSS. बधा.

11) सर्व left out in B. Cb.

स्त्रीगणपरिवारा[1] तौ च द्वौ दारकौ सार्धं तैर्द्वाचत्वारिंशद्भिः[2] प्राणिसहस्रैः सर्वे सहिताः समग्रास्तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रसंकुसुमिताभिज्ञस्य[3] तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य प्रवचने श्रद्धयागारादनगारिकां प्रव्रजिताः । प्रव्रजित्वा[4] च[5] राजा शुभव्यूहः सपरिवारश्चतुरशीतिवर्ष[6]सहस्राण्यभियुक्तो विजहार इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं चिन्तयन्भावयन्पर्यवदापयन्[7] । अथ खलु कुलपुत्राः स[8] राजा शुभव्यूहस्तेषां चतुरशीतीनां वर्षसहस्राणामत्ययेन[9] सर्वगुणालंकारव्यूहं नाम समाधिं प्रतिलभते[10] स्म । सहप्रतिलब्धाच्चास्य[11] समाधेरथ[12] तावदेव सप्ततालमात्रं[13] वैहायसमभ्युद्गच्छति स्म । अथ खलु कुलपुत्राः स[14] राजा शुभव्यूहो गगणतले[15] स्थितस्तं भगवन्तं जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञं[16] तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । इमौ भगवन्मम पुत्रौ शास्तारौ भवतो[17] यदहमाभ्यामृद्धिप्रातिहार्येण तस्मान्महतो[18] दृष्टिगताद्विनिवर्तितस्तथागतशासने

---

1) परिवृता K.
2) तैश्चतुरशीतिभिः A. W.
3) अभिज्ञ in B. Ca. only.
4) प्रव्रजित्वा A. Ca. Cb. K. W. प्रव्रज्य B. In B. added स.
5) Left out in B.
6) A. W. add शत.
7) द् left out in B. Ca. K.
8) in Ca. only.
9) प्र for म in all but K.
10) ति K.
11) लम्भाच्च तस्य Cb. K. लाभसमा° W. left out in A.
12) Cb. K. add खलु.
13) मात्रं in B. only.
14) स in B. only.
15) ल Ca. K. W.
16) अभिज्ञ in B. Ca. only.
17) भगवतः । A. B. Ca. K. भगवतो Cb. Our reading conjectural.
18) कृता B. Cb. K.

च प्रतिष्ठापितः परिपाचितश्चावतारितश्च तथागतदर्शनाय च संचोदितः । कल्याणमित्रौ भगवन्मम[1] तौ द्वौ दारकौ पुत्ररूपेण मम गृह उपपन्नौ[2] यदुत[3] पूर्वकुशलमूलस्मरणार्थम्[4] ॥

एवमुक्ते भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तं राजानं शुभव्यूहमेतदवोचत् । एवमेतन्महाराज एवमेतद्यथा[5] वदसि । अवरोपितकुशलमूलानि हि महाराज कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणां च सर्वेषु भवगतिच्युत्युपपत्त्यायतनेषूपपन्नानां सुलभानि[6] भवन्ति कल्याणमित्राणि यानि शास्तृकृत्येन प्रत्युपस्थितानि भवन्ति । यान्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ शासकान्यवतारकाणि[7] परिपाचकानि[8] भवन्ति[9] । उदारमेतन्महाराज स्थानं यदुत[10] कल्याणमित्रपरिग्रहस्तथागतदर्शनसमादापकः । पश्यसि त्वं महाराजेमौ द्वौ दारकौ । आह । पश्यामि भगवन्पश्यामि सुगत । भगवानाह । एतौ खलु पुनर्महाराज कुलपुत्रौ पञ्चषष्टीनां[11] गङ्गानदीवालिकासमानां[12] तथागतानामर्हतां सम्यक्संबुद्धानामन्तिके पूजां करिष्यत[13] इमं च सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं धारयिष्यतः[14] सत्त्वानामनुकम्पायै मिथ्यादृष्टीनां[15] च सत्त्वानां[15] सम्यग्दृष्टये वीर्यसंजननार्थम् ॥

---

1) भवंत एतौ A.
2) गृहमुत्पन्नौ A. गृहमुत्पन्नौ W. गृहे उपपन्नौ Cb.
3) यदिदं Ca. Cb. K.
4) मूलमनुस्मर K.
5) एवमेतत् repeated in B. only.
6) ला A. ल B. Ca. Cb. K. W.
7) शासका A. शासनका K. सासना Cb.
8) चका Ca. K. चितानि the rest.
9) Left out in Ca. Cb. K.
10) यदिदं Ca. Cb. K.
11) षष्टि B.
12) लु Cb.
13) त A. K. तः B. W. ता Ca. ती Cb.
14) ष्यन्ति Cb. K.
15) Left out in B. Ca. Cb.

अथ खलु कुलपुत्राः [1]स राजा शुभव्यूहस्ततो गगणतलादवतीर्य दशनखमञ्जलिं [2]प्रगृह्य तं भगवन्तं जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिता[3]भिज्ञं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । तत्साधु भगवन्निर्दिशतु तथागतः कीदृशेन ज्ञानेन समन्वागतस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो येन मूर्ध्न्युष्णीषो विभाति विमलनेत्रश्च भगवा[4]न्भ्रुवोर्मध्ये चोर्णा विभाति शशिशङ्खपाण्डराभा[5] सा [6]च समसहिता दन्तावली वदनान्तरे विराजति[7] बिम्बोष्ठश्च भगवांश्चारुनेत्रश्च सुगतः ॥

अथ खलु कुलपुत्राः [8]स राजा शुभव्यूह इयद्भिर्गुणैस्तं भगवन्तं जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रसंकुसुमिता[3]भिज्ञं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमभिष्टुत्या[9]न्यैश्च गुणकोटीनयुतशतसहस्रैस्तं भगवन्तमभिष्टुत्य[10] तस्यां वेलायां[11] तं भगवन्तं जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिता[3]भिज्ञं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदवोचत् । आश्चर्यं भगव[12]न्यावन्महा[13]र्घमिदं तथागतशासनमचिन्त्यगुणसमन्वागतश्च तथागतप्रवेदितो धर्मविनयो यावत्सुप्रज्ञप्ता च तथागतशिक्षा । अद्याग्रेण[14] वयं भगवन्न भूयश्चित्तस्य[15] वशगा भविष्यामो न भूयो

---

1) In B. only.

2) प्रणम्य K.

3) अभिज्ञ in Ca. only.

4) भगवन् K.

5) भाः A. W.

6) A. Ca. K. W. only add च.

7) ते Ca. Cb. K.

8) In B. only.

9) ता A. Cb. K. W.

10) त्वा A. W.

11) From भगवन्तमभि till तं left out in B.

12) Ca. K. add आश्चर्यं सुगत.

13) महात्म Cb. K.

14) K. adds ये.

15) स्य left out in K.

मिथ्यादृष्टेर्वशगा भविष्यामो न भूयः क्रोधस्य[1] वशगा भविष्यामो न भूयः पापकानां चित्तोत्पादानां वशगा भविष्यामः। एभिरहं भगवन्नियद्भिरकुशलैर्धर्मैः[2] समन्वागतो[3] नेच्छामि भगवतो ऽन्तिकमुपसंक्रमितुम्[4]॥

स तस्य भगवतो जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभिज्ञस्य[5] तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य पादौ शिरसाभिवन्द्यान्तरीक्षगत[6] एवास्थात्। अथ खलु[7] स[8] राजा शुभव्यूहः सा च विमलदत्ता राजभार्या शतसहस्रमूल्यं मुक्ताहारं भगवत उपर्यन्तरीक्षे ऽक्षैप्सीत्[9]। समनन्तरक्षिप्तश्च[10] स मुक्ताहारस्तस्य[11] भगवतो मूर्ध्नि मुक्ताहारः कूटागारः[12] संस्थितो[13] ऽभूच्चतुरस्रश्चतुःस्थूणः समभागः[14] सुविभक्तो दर्शनीयः। तस्मिंश्च कूटागारे पर्यङ्कः प्रादुर्भूतो ऽनेकदूष्यशतसहस्रसंस्तृतस्[15]तस्मिंश्च पर्यङ्के तथागतविग्रहः पर्यङ्कबद्धः[16] संदृश्यते स्म। अथ खलु राज्ञः शुभव्यूहस्यैतदभवत्। महानुभावमिदं बुद्धज्ञानमचिन्त्यगुणसमन्वा-

---

1) स्य in K. only.

2) यद्भिरकुश Ca. K. एतैः पापकैरकुश O. यद्भिः कुशलमूलै° Cb.

3) In O. added बभूव.

4) का A. B. K. W. क Ca. Cb. सान्तिके उप O.

5) अभिज्ञ in B. only.

6) अभिवंदित्वा A. W. वंदित्वा Ca. Cb.

7) In Ca. only.

8) In B. K. only स.

9) क्षे Cb. क्षै K. क्षो W. क्षिपतः O. left out in A. B. Ca.

10) निक्षि in Cb.

11) ततो K.

12) र A. B. Ca. रे W.

13) सं left out in Cb. K.

14) समो भागः A. W. समभागसः Cb. समः भागशः K. left out in B.

15) स्कृ Cb. K.

16) पर्यंकं बद्धः A. Cb. पर्यंकबद्धः W. पर्यङ्कबुद्धः K. ॰निषण्णः B. पर्यङ्कबद्धः O.

गतश्च [1]तथागतो यत्र हि नामायं तथागतविग्रहः कूटागारमध्यगतः [2]संदृश्यते प्रासादिको दर्शनीयः परमशुभवर्णपुष्कर[3]तया समन्वागतः ॥

अथ खलु भगवाञ्जलधरगर्जितघोषसुस्वरनक्षत्रराजसंकुसुमिताभि[4]ज्ञस्तथागतश्चतस्रः पर्षद आमन्त्रयते स्म । [5]पश्यथ भिक्षवो [6]यूयं शुभव्यूहं राजानं [7]गगणतलस्थं सिंहनादं नदन्तम् । आहुः । पश्यामो [8]भगवन् । [9]भगवानाह । [10]एष खलु भिक्षवः शुभव्यूहो राजा मम शासने भिक्षुभावं कृत्वा [11]शालेन्द्रराजो नाम तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो लोके भविष्यति विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां [12]च बुद्धो भगवान्विस्तीर्णवत्यां लोकधातावभ्युद्गत[13]राजो नाम स कल्पो भविष्यति । तस्य [14]खलु पुनर्भिक्षवः शालेन्द्रराजस्य तथागतस्या[15]र्हतः सम्यक्संबुद्धस्याप्रमेयो बोधिसत्त्वसंघो भविष्यत्यप्रमेयः [16]श्रावकसंघः । समा पाणितलजाता [17]च वैडूर्यमयी सा विस्तीर्णवती लोकधातुर्भविष्यति । एवमचिन्त्यः स तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धो भविष्यति । स्यात्खलु

---

1) च तथागतो left out in Cb.
2) स्म added in all but K. O.
3) ल O.
4) अभिज्ञ in B. Ca. only.
5) थं Ca.
6) यूयं is put in before भिक्षवो in B. O.
7) स्थितं Cb. गगनतले स्थितं O.
8) भगवान् left out in A. Cb. W.
9) भगवन् left out in B. K. and भगवानाह in O.
10) एष भोः पुनर्भि O.
11) सारे A. साले Ca. राजा in O.
12) देवमनुष्याणां O.
13) राजा O.
14) भोः O.
15) अर्हतः सम्यक्संबुद्धस्य omitted in O.
16) यश्चास्य O.
17) Left out in Ca. Cb. वैडूर्यमयी wanting in O.

पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा[1] अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन शुभव्यूहो नाम राजाभूत्। न खलु[2] पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं[3] द्रष्टव्यम्। तत्कस्य हेतोः। अयमेव स पद्मश्रीर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तेन कालेन तेन समयेन शुभव्यूहो नाम राजाभूत्। स्यात्खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माकं[4] काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा[1] अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन विमलदत्ता नाम राजभार्याभूत्। न खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं द्रष्टव्यम्। तत्कस्य हेतोः। अयं स[5] वैरोचनरश्मिप्रतिमण्डितध्वजराजो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तेन कालेन तेन समयेन विमलदत्ता नाम राजभार्याभूत्तस्य राज्ञः शुभव्यूहस्यानुकम्पायै तेषां च सत्त्वानां राज्ञः शुभव्यूहस्य[6] भार्यात्वमभ्युपगतो[7] ऽभूत्। स्यात्खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माकं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वा अन्यौ तौ तेन कालेन तेन समयेन द्वौ[8] दारकावभूताम्[9]। न खलु पुनः कुलपुत्रा युष्माभिरेवं द्रष्टव्यम् तत्कस्य हेतोः। इमौ तौ भैषज्यराजश्च भैषज्यसमुद्गतश्च तेन कालेन तेन समयेन तस्य राज्ञः शुभव्यूहस्य पुत्रावभूताम्[9]। एवमचिन्त्यगुणसमन्वागतौ[10] कुलपुत्रा भैषज्यराजो[11] भैषज्यसमुद्गतश्च बोधिसत्त्वौ[12] महासत्त्वौ[12] बहुबुद्धकोटीनयुतशतसहस्रावरोपितकुशलमूलावेता-

---

1) विचिकित्सा वा omitted in O.

2) भोः O.

3) पुनरेवं द्र O.

4) स्यात्ते भोः पुनः कुलपुत्रैवं का O.

5) Left out in B. Ca. K.

6) Left out in Cb.

7) ऽभ्युद्गतो Cb.

8) तौ K.

9) A. K. W. अभूवताम्.

10) तौ Cb. only; तः in the other MSS.

11) Left out in Cb. ज्ञ K.

12) त्वा Cb. त्वो in the other MSS.

उभावपि सत्पुरुषावचिन्त्यधर्मसमन्वागतौ[1] । ये चैतयोः सत्पुरुषयोर्नामधेयं धारयिष्यन्ति[2] ते सर्वे नमस्करणीया भविष्यन्ति सदेवकेन लोकेन[3] ॥

अस्मिन्खलु पुनः पूर्वयोगपरिवर्ते भाष्यमाणे चतुरशीतीनां[4] प्राणिसहस्राणां विरजो विगत[5]मलं धर्मेषु धर्मचक्षुर्विशुद्धम्[6] ॥

॥ इति श्री[7]सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये अभ्युद्गतराज[8]पूर्वयोगपरिवर्तो नाम पञ्च[9]विंशतिमः ॥

---

1) समुद्गतौ K.

2) धारयंति A.

3) न लोकेन left out in A. W. सदेवके लोके K.

4) A. W. add प्राणिशतानां.

5) A. W. add वि.

6) MSS. add इति.

7) आर्य (for इति श्री) K.

8) From इति till राज left out in B. Ca. Cb.

9) षट् (for पञ्च) Cb.

XXVI.

अथ खलु समन्तभद्रो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पूर्वस्यां दिशि गणनां समतिक्रान्तैर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः सार्धं परिवृतः पुरस्कृतः [1]प्रकम्पद्भिः क्षेत्रैः प्रवर्षद्भिः पद्मैः प्रवाद्यमानैस्तूर्यकोटीनयुतशतसहस्रैर्महता[2] बोधिसत्त्वानुभावेन[3] महत्या बोधिसत्त्वविकुर्वया[4] महत्या बोधिसत्त्वर्द्ध्या महता[5] बोधिसत्त्वमाहात्म्येन महता[6] बोधिसत्त्वसमाहितेन[7] महता बोधिसत्त्वतेजसा जाज्वल्यमानेन[8] महता बोधिसत्त्वयानेन महता बोधिसत्त्वप्रातिहार्येण महद्भिर्[9]देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिंनरमहोरगमनुष्यामनुष्यैः[10] परिवृतः पुरस्कृत एवमचिन्त्यैरृद्धिप्रातिहार्यैः समन्तभद्रो बोधिसत्त्वो महासत्त्व इमां सहां लोकधातुं संप्राप्तः।[11] स येन गृध्रकूटः[12] पर्वतराजो येन च भगवांस्तेनोपसंक्रामद्[13]उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्द्य[14]

---

1) A. adds प.

2) K. adds च.

3) त्वानुकंपेन B. त्वगणेन Cb.

4) K. adds न (for ण).

5) महत्या A. B. K. W.

6) महत्या Ca. K.

7) समन्वितेन A. Ca. Cb. K. W. समाहितेन B.

8) From न till यानेन महता left out in Cb.

9) महता देव B. महत्या देव Ca. Cb. K. W. महद्भिर्देव A.

10) मनुष्याविक्रीडया । अनेकैर्देव °मनुष्यैः B. मनुष्यविकुर्वया Ca. K. महेति देव° ष्यैः Ca. महद्भिः। देव° K.

11) समयेन Ca. K. तेन समयेन Cb.

12) ट A. B. Cb. W.

13) पसंक्रामदु left out in K.

14) सा वन्दित्वा A. Ca. K. W. more original.

सप्तकृत्वः प्रदक्षिणीकृत्य भगवन्तमेतदवोचत् अहं भगवंस्तस्य भगवतो रत्नतेजो[1]ऽभ्युद्गतराजस्य तथागतस्य बुद्धक्षेत्रादिहागत[2] इह[3] भगवन्सहायां[4] लोकधातावयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो देश्यत इति[5] तमहं श्रवणायागतो भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्य सकाशमिमानि च भगवन्नेतावन्ति बोधिसत्त्वशतसहस्राणीमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायं श्रवणायागतानि। तत्साधु भगवन्देशयतु तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध इमं सद्धर्मपुण्डरीकं धर्मपर्यायमेषां[6] बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां विस्तरेण[7]। एवमुक्ते भगवान्समन्तभद्रं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। उद्घटितज्ञा[8] हि कुलपुत्रैते बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः। अपि त्वयं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो यदुता[9]संभिन्नतथता[10]। ते बोधिसत्त्वा आहुः। एवमेतद्भगवन्नेवमेतत्सुगत[11]। अथ खलु या[12] तस्यां पर्षदि भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिकाश्च संनिपतितास्तासां सद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये प्रतिष्ठापनार्थं पुनरपि भगवान्समन्तभद्रं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत्। चतुर्भिः कुलपुत्र धर्मैः समन्वागतस्य मातृग्रामस्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो हस्तगतो भविष्यति। कतमैश्चतुर्भिः। यदुत[13] बुद्धैरधिष्ठितो भविष्यत्यवरोपितकुशलमूलश्च भविष्यति नियतराशिव्य[14]वस्थितश्च भविष्यति सर्वसत्त्वपरित्राणार्थमनुत्तरा-

---

1) रत्नप्रभाभ्यु W.
2) तः। Ca. K.
3) Ca. adds च.
4) सहे B.
5) Left out in K.
6) यायमेव A. Cb. W. यायं B. Ca. यायं। एषां K.
7) K. adds संप्रकाशयतु.
8) उद्घ K. उद्घा the other MSS.
9) सं left out in B. K.
10) तेति K. Read तः.
11) All but B. K. add इति.
12) ये A. W. या K. left out in B. Ca.
13) यदिदं K.
14) व्य left out in Ca. K.

यां[1] सम्यक्संबोधौ चित्तमुत्पादयिष्यति । एभिः[2] कुलपुत्र चतुर्भिर्धर्मैः समन्वागतस्य मातृग्रामस्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो हस्तगतो भविष्यति ॥

अथ खलु समन्तभद्रो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् । अहं भगवन्पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानाया[3]मेवं[4]रूपाणां[5] सूत्रान्तधारकाणां भिक्षूणां रक्षां करिष्यामि स्वस्त्ययनं करिष्यामि दण्डपरिहारं करिष्यामि विषदूषणं करिष्यामि यथा न कश्चित्तेषां धर्मभाणकानामवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं लप्स्यते न मारः[6] पापीयानवतारप्रेक्ष्यवतारगवेष्यवतारं[7] लप्स्यते न मारपुत्रा न मारकायिका देवपुत्रा[8] न मारकन्या न मारपार्षद्या यावन्न भूयो मारपर्युत्थितो[9] भविष्यति । न देवपुत्रा न यक्षा न प्रेता न पूतना न कृत्या न वेताडास्तस्य[10] धर्मभाणकस्यावतारप्रेक्षिणो[11] ऽवतारगवेषिणो ऽवतारं लप्स्यन्ते[12] । अहं भगवंस्तस्य धर्मभाणकस्य सततसमितं नित्यकालं रक्षां करिष्यामि । यदा च[13] स[14] धर्मभाणको ऽस्मिन्धर्मपर्याये चिन्तायोगमनुयुक्तश्चङ्क्रमाभिरूढो[15] भविष्यति तदाहं

---

1) या: K.

2) बोधिश्चित्तमुत्पादयिष्यति । एभिश्च K. उत्पादितं भविष्यति the other MSS.

3) नो K.

4) वर्तमानायामिव B. °मेवं K.

5) रूपाणां in Ca. only.

6) र A. Ca. W. रः B. K.

7) गवेष्यवतारं in B. only.

8) देवता B.

9) र्युपस्थि A. Ca. र्युपस्ति W.

10) डास्वस्त्यस्तु तस्य A. डास्वस्त्यस्तुस्तस्य W.

11) कस्यान्तिकावतार K.

12) ते A. Ca. W. न्ते B. K.

13) In Ca. K. only.

14) In B. only.

15) नुप्राप्ताः । K.

भगवंस्तस्य धर्मभाणकस्यान्तिके श्वेतषड्दन्तं गजराजमभिरुह्य[1] तस्य धर्मभाणकस्य चङ्क्रमकुटीमुपसंक्रमिष्यामि[2][3] बोधिसत्त्वगणपरिवृतो ऽस्य धर्मपर्यायस्यारक्षायै[4]। यदा पुनस्तस्य धर्मभाणकस्यास्मिन्धर्मपर्याये चिन्तायोगमनुयुक्तस्य सत इतो धर्मपर्यायादन्तशः पदव्यञ्जनं परिभ्रष्टं[5] भविष्यति तदाहं तस्मिञ्श्वेतषड्दन्ते गजराजे ऽभिरुह्य तस्य धर्मभाणकस्य संमु-[6]खमुपदर्शयित्वा[7] इमं धर्मपर्यायमविकलं प्रत्युच्चारयिष्यामि। स[8] च धर्मभाणको[9] ममात्मभावं दृष्ट्वेमं[10] च धर्मपर्यायमविकलं ममान्तिकाच्छ्रुत्वा तुष्ट[11] उदग्र[11] आत्तमनाः[12] प्रमुदितः[13] प्रीतिसौमनस्यजातो[13] भूयस्या मात्रयास्मिन्धर्मपर्याये वीर्यमारप्स्यते[14] मम[15] च संदर्शनेन समाधिं प्रतिलप्स्यते धारण्यावर्तां च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते[15] कोटीशतसहस्रावर्तां च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते[15] सर्वरुतकौशल्यावर्तां च नाम धारणीं प्रतिलप्स्यते[15]॥

ये[16] च[17] भगवन्पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां भिक्षवो वा भिक्षुण्यो[18]

1) राज in Ca. only.

2) माकूटी K. मकुश W.

3) B. reads णकस्य मुखमुपदर्शयिष्यामि.

4) वस्य संरक्षायै K.

5) ष्टं W.

6) In A. W. only.

7) मुद्दर्शयित्वा A. मुपदर्शयिष्यामि B.

8) ते B. K.

9) का B. K.

10) Left out in K.

11) Left out in B. तुष्टा उद्ग्रा K. W.

12) मानः B.

13) ता B. ताः K.

14) मीर Ca. मार K. माल the rest.

15) न्ते B. K.

16) येन A. B. W. ये च Ca. ये K.

17) वा A. B.

18) ण्युपासकोपासिका वा एवं K.

वोपासका वोपासिका वैवं सूत्रान्तधारका एवं सूत्रान्तलेखका[1] एवं[1] सूत्रान्तमार्गका[1] एवं[1] सूत्रान्तवाचका[1] य[2] पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्याम[3]स्मिन्धर्मपर्याये त्रिसप्ताहमेकविंशतिदिवसानि चङ्क्रमाभि[4]रूढा[5] अभियुक्ता भविष्यन्ति[6] तेषामहं सर्वसत्त्वप्रियदर्शनमात्मभावं[7] संदर्शयिष्यामि । तमेव श्वेतं षड्दन्तं[8] गजराजमभिरुह्य बोधिसत्त्वगणपरिवृत एकविंशतिमे दिवसे तेषां धर्मभाणकानां चङ्क्रममागमिष्याम्यागत्य[9] च तान्धर्मभाणकान्परिसंहर्षयिष्यामि[10] समादापयिष्यामि[11] समुत्तेजयिष्यामि संप्रहर्षयिष्यामि । धारणीं चैषां दास्यामि यथा[12] ते धर्मभाणका न केनचिद्धर्षणीया[13] भविष्यन्ति न चैषां मनुष्या[14] वामनुष्या वावतारं लप्स्यन्ते न च नार्यो ऽपसंहरिष्यन्ति[15] । रक्षां चैषां करिष्यामि स्वस्त्ययनं[16] करि[19]ष्यामि दण्डपरिहारं करिष्यामि[17] विषदूषणं करिष्यामि । तेषां च वयं भगवन्धर्मभाणका-

---

1) Left out in B.
2) In B. K. only.
3) B. adds वर्तमानायाम्.
4) भि left out in K.
5) भिरूढा left out in A.
6) From तेषा° till धारणीं चैषां left out in Cb.
7) Left out in K.
8) (पा)ण्डरं षड्दन्तं हस्तिराजानम° O.
9) त्वा A. K. W.
10) संहरिष्या A. W. संदर्शयिष्या K. परि wanting in O.
11) Left out in Ca. W.
12) यदा Ca. च is added in B. Ca. Cb.
13) कस्य A. B. Ca. O.
14) From मनुष्या till नार्योप left out in B.
15) नारीभिः संह्रियते O.
16) Left out in Cb.
17) Left out in A. K. W.

नामिमानि धारणीपदानि[1] दास्यामि । तानि[2] भगवन्धारणीपदानि तद्यथा[3] । अदण्डे दण्डपति[4] दण्डावर्तनि दण्डकुशले दण्डसुधारि[5] सुधारि सुधारपति[5] बुद्धपश्यने सर्वधारणि[6] आवर्तनि संवर्तनि संघपरीक्षिते संघनिर्घातनि[7][8] धर्मपरीक्षिते सर्वसत्त्वरुतकौशल्यानुगते सिंहविक्रीडिते अनुवर्ते[9] वर्तनि वर्तालि स्वाहा । इमानि तानि[10] भगवन्धारणीपदानि यस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य श्रोत्रेन्द्रियस्यावभासनागमिष्यन्ति[11] वेदितव्यमेतत्[12] समन्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याधिष्ठानमिति[13] ॥

अयं च भगवन्सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो ऽस्मिञ्जम्बुद्वीपे प्रचरमाणो येषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां हस्तगतो भविष्यति तैर्भगवन्धर्मभाणकैरेवं वेदितव्यम् । समन्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यानुभावेन यदस्माकमयं[14] धर्मपर्यायो हस्तगतः समन्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य तेजसा । समन्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य चर्यायास्ते भग-

---

1) पदानि left out in A. भाणकानामारक्षानुगुप्त्या धारणीपदानि भाषिष्यामि । O.

2) तानीमानि B. K. तत्रेमानि O.

3) शृणु: A. स धर्मभाणकः शृणोति ॥ तद्यथा O.

4) दण्डपतिवर्ते दण्डावर्ते दण्डावर्तनि O.

5) दण्डसुधरे । सुधीर । सुधारपति । O.

6) सर्व only in O., then आवर्तने. Then follows in it सर्वभाष्यावर्तने । सुआवर्तने । संघपरीक्षणि । संघनिर्घातनि । सद्धर्मसुपरीक्षिते । असंगे । संगापगते । त्र्यध्वसंगतुल्यप्राप्ते । सर्वसंगसमतिक्रान्ते । सर्वधर्मसुपरीक्षिते । सर्वसत्त्व°. Cp. English transl. p. 435.

7) तने A. W. शने B. सनि Ca. सने K.

8) B. adds स.

9) From अनुवर्ते till स्वाहा in A. W. only.

10) Left out in K.

11) Sic O. स्यावभासनागमिष्यन्ति; स्याभासना° Ca. Cb.

12) एतत् left out in B. K.

13) स्य तदधि Ca. स्येदमधि K. स्यैतदधि O.

14) यदा K.

न्सत्त्वा लाभिनो भविष्यन्ति[1] बहुबुद्धावरोपितकुशलमूलाश्च ते सत्त्वा भविष्यन्ति तथागतपाणिपरिमार्जितमूर्धानश्च[2] ते भगवन्सत्त्वा भविष्यन्ति । य इदं[3] सूत्रं लिखिष्यन्ति धारयिष्यन्ति मम ते[4] भगवन्प्रियं[5] कृतं भविष्यति । य[6] इदं सूत्रं लिखिष्यन्ति ये चास्यार्थमनुभोत्स्यन्ते लिखित्वा च ते भगवन्निदं सूत्रमितश्च्युत्वा[7] त्रयस्त्रिंशतां देवानां सभागतायोपपत्स्यन्ते[8] सहोपपन्नानां चैषां चतुरशीतिरप्सरसां[9] सहस्राण्युपसंक्रमिष्यन्ति । ते ऽधिमात्रेण मुकुटेन देवपुत्रास्तासामप्सरसां मध्ये स्थास्यन्ति । ईदृशः कुलपुत्रा इमं धर्मपर्यायं लिखित्वा पुण्यस्कन्धः कः पुनर्वादो य एतमुद्देक्ष्यन्ति[10] स्वाध्यायिष्यन्ति चिन्तयिष्यन्ति मनसिकरिष्यन्ति । तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः सत्कृत्यायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो लिखितव्यः सर्वचेतः समन्वाहृत्य[11] । यस्याविक्षिप्तेन[12] मनसिकारेण[13] लिखिष्यति तस्य बुद्धसहस्रं हस्तमुपनामयिष्यति[14] मरणकाले चास्य बुद्धसहस्रं संमुखमनुपदर्शनं[15] करिष्यति । न च दुर्गतिविनिपातगामी भविष्यति । इतश्च्युतश्च तुषितानां देवानां सभागतायोपपत्स्यते[16] यत्र स मैत्रेयो बोधि-

1) भवन्ति Cb.

2) मूर्ध्नानश्च in all MSS.

3) इमं A. B. Cb. K. W. इदं Ca.

4) ते Ca. च तैर् B. K. चैतैर् the other MSS.

5) प Ca.

6) From य till लिखिष्यन्ति left out in Cb.

7) श्यवित्वा B. K. meant चवित्वा.

8) भा B. K. हा the rest. Cp. below. note 16.

9) °तिं अप्स K.

10) य एतमुद्द A. W. Cb. यैः पुनरुद्द B. यं उद्द K.

11) From सर्व till त्य left out in B. सर्व A. सर्व Ca. Cb. W. सर्व चेत °हृत्य K. °न्हत्य A. Ca. Cb. W.

12) विक्षिपेण Cb.

13) मनसिका A. K. W. मनस्का B. Ca. Cb.

14) हस्ते उप Cb.

15) सं in Ca. only.

16) सभागता A. B. Ca. K. W. सहनाच्यता Cb. °तायो Prakṛtic for °तायाम्.

सत्त्वो महासत्त्वस्तिष्ठति द्वात्रिंशद्वरलक्षणो[1] बोधिसत्त्वगणपरिवृतो ऽप्सरःकोटीनयुतशतसहस्रपुरस्कृतो धर्मं देशयति[2]। तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः[3] पण्डितेन कुलपुत्रेण वा कुलदुहित्रा वायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सत्कृत्य लिखितव्यः सत्कृत्योद्देष्टव्यः[4] सत्कृत्य स्वाध्यायितव्यः सत्कृत्य मनसिकर्तव्यः। इमं कुलपुत्रा धर्मपर्यायं लिखित्वोद्दिश्य[5] स्वाध्यायित्वा[6] भावयित्वा मनसिकृत्वैवमप्रमेया गुणा भविष्यन्ति। तस्मात्तर्हि तेन[7] पण्डितेन[8] भगवन्[9]कुलपुत्रेण वा कुलदुहित्रा वायं सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायो धारयितव्य एतावन्तस्तेषां[10] गुणानुशंसा भविष्यन्ति। तस्मात्तर्हि भगवन्नहमपि तावदिमं धर्मपर्यायमधिष्ठास्यामि[11] यथा भगवन्ममाधिष्ठानेनायं धर्मपर्यायो ऽस्मिञ्जम्बुद्वीपे प्रचरिष्यतीति[12]॥

अथ खलु तस्यां[12] वेलायां[12] भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः समन्तभद्राय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय साधुकारमदात्। साधु साधु समन्तभद्र यत्र हि नाम त्वमेवं बहुजनहिताय[13] बहुजनसुखाय लोकानुकम्पायै महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय प्रतिपन्नः एवमचिन्त्यधर्मसमन्वागतो ऽसि महाकरुणासंगृहीते[14]नाध्याशयेनाचिन्त्यसंगृही[15]-

1) द्वाचत्वारिंशत् वरलक्षणधर B. द्वात्रिंशल्लक्षणो Cb.

2) A. K. W. Cb. add स्म.

3) Left out in A. K. W.

4) Left out in B.

5) द्दिशित्वा A. Ca. Cb. K. W. द्दिश्य B.

6) स्वाध्याप्य B. Ca.

7) In Cb. only.

8) Left out in B. Cb.

9) Left out in B. Ca. Cb.

10) एतांस्तेषां K.

11) सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्यायो ह्यासि Cb.

12) Left out in Cb.

13) From बहुजनसुखाय till सुखाय left out in Cb.

14) य A. K.

15) सम। गृ A. W. समागृ K.

तेन चित्तोत्पादेन यत्त्वं स्वयमेव तेषां धर्मभाणकानामधिष्ठानं करोमि। ये केचित्कुलपुत्राः समन्तभद्रस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नामधेयं धारयिष्यन्ति वेदितव्यं तैः शाक्यमुनिस्तथागतो दृष्ट इति। अयं[1] च सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायस्तस्य भगवतः शाक्यमुनेरन्तिकाच्छ्रुतः[2] शाक्यमुनिश्च तथागतस्तैः पूजितः शाक्यमुनेश्च तथागतस्य धर्मं देशयतः साधुकारो ऽनुप्रदत्तः[3]। अनुमोदितश्चायं धर्मपर्यायो भविष्यति। शाक्यमुनिना च[4] तथागतेन तेषां मूर्ध्नि पाणिः[5] प्रतिष्ठापितो भविष्यति। भगवांश्च शाक्यमुनिस्तैश्चीवरैरवच्छादितो भविष्यति। तथागतशासनपारिग्राहकाश्च ते समन्तभद्र कुलपुत्रा वा कुलदुहितरो वा वेदितव्याः। न च तेषां लोकायते रुचिर्भविष्यति न काव्यप्रसृताः सत्त्वास्तेषामभिरुचिता[6] भविष्यन्ति[7] न नृत्तका न मल्ला न झल्लका न शौण्डिकौरभ्रिककौक्कुटिक[8]सौकरिकस्त्रीपोषकाः सत्त्वास्तेषामभिरुचिता भविष्यन्ति[9]। ईदृशांश्च[10] सूत्रान्ताञ्छ्रुत्वा[11] लिखित्वा धारयित्वा[12] वाच-

---

1) Sic Cb. इत्ययं the rest.

2) B. adds इति.

3) कारमनु A. K. W. कारानु B. कारो ऽनु Cb.

4) Left out in A. K. W.

5) Left out in Cb.

6) भिरुच्यता A. भिरुचिता B. K. Ca. भिरुचिकृता W.

7) न्ति B. A.

8) न नृत्तका न मल्ला न झल्लका न सौण्डिकौरभ्रिकुक्कुटिकसौकारिकस्त्रीपोसकाः A.
न नृत्ता न मल्ला न सैनिकौरभिककौक्कुटिकसौ° B.
न नृत्तना न मल्ला न झल्लका न सौण्डकौरभ्रिककुक्कुटिकसौ° °पकाः Ca. K.
न नृत्तका न मल्ला न झल्लका न सौ कौ कुक्कुटिकौसौ° °सकाः W.
This part is wanting in Cb., as the leaf is broken.

9) भवन्ति Cb.

10) शांश्च K.

11) सूत्राणान्तं K.

12) धारित्वा A. K. W.

यित्वा वा न तेषामन्यदभिरुचितं[1] भविष्यति। स्वभावधर्मसमन्वागताश्च ते सत्त्वा वेदितव्याः[2]। प्रत्यात्मकश्च तेषां योनिशो मनसिकारो[3] भविष्यति। स्वपुण्यबलाधाराश्च[4] ते सत्त्वा[5] भविष्यन्ति प्रियदर्शनाश्च ते[6] भविष्यन्ति सत्त्वानाम्। एवं सूत्रान्तधारकाश्च ये भिक्षवो भविष्यन्ति। न तेषां रागो व्याबाधिष्यति[7] न द्वेषो न मोहो नेर्ष्या न मात्सर्यं[8] न म्रक्षो[9] न मानो नाधिमानो न मिथ्यामानः[10]। स्वलाभसंतुष्टाश्च ते समन्तभद्र धर्मभाणका भविष्यन्ति। यः समन्तभद्र पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमानायामस्य सद्धर्मपुण्डरीकस्य धर्मपर्यायस्य धारकं भिक्षुं पश्येत्[11] एवं चित्तमुत्पादयितव्यम्। गमिष्यत्ययं कुलपुत्रो बोधिमण्डं निर्जेष्यत्ययं कुलपुत्रो[12] मारकलिचक्रं[13] प्रवर्तयिष्यत्ययं धर्मचक्रं[14] पराहनिष्यत्ययं[15] धर्मदुन्दुभिं प्रपूरयिष्यत्ययं धर्मशङ्खं प्रवर्षयिष्यत्ययं धर्मवर्षमभिरोक्ष्यत्ययं[16] धर्मसिंहासनम्। य इमं धर्मपर्यायं पश्चिमे काले पश्चिमे समये पश्चिमायां पञ्चशत्यां वर्तमा-

---

1) ता A. Ca. K. W. तं B. Cb.

2) भविष्यति B.

3) मनस्कारो B.

4) सु A. W. स्व Ca. K. left out in B.

5) ते ते (for ते सत्त्वा) K. left out in B. Ca.

6) Left out in B. Ca.

7) व्याहरिष्यति B. व्याबाधयिष्यति Ca. व्याबाढिष्यति Cb. Cp. Pāli *vyābādheti.*

8) क्रोधो Cb.

9) Left out in B.

10) Left out in B. Cb. K.

11) पश्ये दृष्ट्वा A. W. पश्येत्। K. O. पश्याद्दृष्ट्वा चैवं the rest. Our reading conjectural.

12) Left out in B.

13) लि B. Ca. रि A. लिं W. धर्म in added to चक्र in A.

14) Left out in A. Ca. K.

15) Left out in K. Ca. प्रवाद्दयिष्यत्ययं O.; पराहारिष्यत्ययं the rest.

16) भिरुहिष्य A. W. भिरोन्य B. Ca. भिरान K. ग्रारूढिष्यति घ O.

नायं[1] धारयिष्यन्ति न ते भिक्षवो लुब्धा[2] भविष्यन्ति न चीवरगृद्धा न पात्रगृद्धा[3] भविष्यन्ति। ऋजुकाश्च ते धर्मभाणका भविष्यन्ति त्रिविमोक्षलाभिनश्च ते[4] धर्मभाणका[5] भविष्यन्ति। दृष्टधार्मिकं च[6] तेषां सांपरायिकं[7] निर्वर्तिष्यति[8]। य एवं[9] सूत्रान्तधारकाणां धर्मभाणकानां भिक्षूणां मोक्षं दास्यन्ति जात्यन्धास्ते[10] सत्त्वा[11] भविष्यन्ति। ये चैवंरूपाणां सूत्रान्तधारकाणां भिक्षूणामवर्णं संश्रावयिष्यन्ति तेषां दृष्ट एव धर्मे कायश्चित्रो[12] भविष्यति। य एवं सूत्रान्तलेखकानामुज्जग्घनं[13] करिष्यन्त्युज्झापयिष्यन्ति[14] ते खण्डदन्ताश्च भविष्यन्ति विरलदन्ताश्च भविष्यन्ति[15] बीभत्सोष्ठाश्च भविष्यन्ति चिपिटनासाश्च[16] भविष्यन्ति विपरीतहस्तपादाश्च भविष्यन्ति विपरीतनेत्राश्च[15] भविष्यन्ति[15] दुर्गन्धिकायाश्च[17] भविष्यन्ति गण्डपिटकविचर्चिद्[18]द्रुकण्ड्वाकीर्णशरीराश्च भविष्यन्ति। य ईदृशानां सूत्रान्तलेखकानां[19] सूत्रान्तवाचकानां च[20]

---

1) Left out in Cb. K.

2) लु Cb.

3) पात्रे W. पात्र K. O. पात्र the other MSS.

4) K. adds भविष्यन्ति.

5) K. adds श्च.

6) दृष्टिधार्मिकाश्च B. दृष्टधात्मिकाश्च भविष्यन्ति K.

7) In O. सांपरायिकं wanting.

8) निर्वर्तिष्यति O. निवर्तयिष्यति the rest.

9) व W. O.

10) Left out in Cb. B. त्यन्धो भविष्यति O.

11) Left out in B. Ca. Cb.

12) काये चित्रो A. कायै चित्रो K.

13) Badly for उज्ज°.

14) ष्यति O. In the sequel also the singular.

15) Left out in Cb.

16) Sic Cb. O. चिक्कन Ca. K. चिक्कट A. B. W.

17) घ B. Ca. Cb.

18) O. adds किलास.

19) A. W. add एवं; O. has एव, but leaves out ईदृशानां.

20) Left out in Ca. K.

सूत्रान्तधारकाणां[1] च सूत्रान्तदेशकानां[2] चाप्रियां वाचं भूतामभूतां वा सं[3]श्रावयिष्यन्ति तेषामिदमागाढतरं पापकं कर्म वेदितव्यम्। तस्मात्तर्हि समन्तभद्रास्य धर्मपर्यायस्य धारकाणां भिक्षूणां दूरत एव[4] प्रत्युत्थातव्यं यथा तथागतस्यान्तिके गौरवं कर्तव्यं तथा तेषामेव[5] सूत्रान्तधारकाणां भिक्षूणामेवं[6] गौरवं कर्तव्यम्॥

अस्मिन्खलु पुनः समन्तभद्रोत्साह[7]नपरिवर्ते निर्दिश्यमाने गङ्गानदीवालिकासमानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां कोटीशतसहस्रावर्ताया[8] धारण्याः प्रतिलम्भो[9] ऽभूत्॥

॥ इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके[10] धर्मपर्याये समन्तभद्रोत्साहनपरिवर्तो नाम षड्विंश[11]तिमः॥

---

1) in W. only.

2) Left out in Ca. K.

3) सं in Ca. only.

4) एवं A. B. W. एव Ca. Cb. K.

5) एवं A. B. Ca. W. एव K.

6) एवं in B. K. only.

7) ने B.

8) वर्त K.

9) लाभो A. B. W. O. लंभो Cb. Ca.

10) आर्य (for इति श्री) K.

11) सप्तविंश Cb. O.

XXVII.

अथ खलु भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्ध उत्थाय तस्माद्धर्मासनात्सर्वांस्तान्बोधिसत्त्वान्[1] पिण्डीकृत्य[2] दक्षिणेन पाणिनर्द्ध्यभिसंस्कारपरिनिष्पन्नेन[3] दक्षिणहस्तेष्व[4]ध्यालम्ब्य तस्यां वेलायामेतदवोचत्। इमामहं कुलपुत्रा असंख्ये[5]यकल्पकोटीनयुतशतसहस्र[6][7]समुदानीतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिं युष्माकं हस्ते परिन्दाम्यनुपरिन्दामि निक्षिपाम्युपनिक्षिपामि। यथा विपुला वैस्तारिकी[8] भवेत्तथा युष्माभिः कुलपुत्राः करणीयम्॥

द्वैतीयक[9]मपि त्रैतीयकमपि[10] भगवान्सर्वावन्तं[11] बोधिसत्त्वगणं दक्षिणेन पाणिनाध्यालम्ब्यैतदवोचत्। इमामहं कुलपुत्रा असंख्येयकल्पकोटीनयुतशतसहस्रसमुदानीतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिं युष्माकं हस्ते परिन्दाम्यनुपरिन्दामि निक्षिपाम्युपनिक्षिपामि। युष्माभिः कुलपुत्रा उद्ग्रहीतव्या[12] धारयितव्या वाचयितव्या पर्यवाप्तव्या देशयितव्या प्रकाशयित-

---

1) K. adds महासत्त्वां.

2) त्वा A. Ca. Cb. K. W. त्य.

3) In A. W. added च; from च till स्था left out in B.

4) Conjectural for दक्षिणे हस्ते स्था of the MSS.

5) ये Cb.

6) स्र Cb.

7) स left out in A.

8) वै B. Ca. K. वि the rest.

9) मपि left out in Cb.

10) Left out in B.

11) सर्वावं left out in B.

12) In Cb. only; उद्गृह्य A. B. Ca. K. W.

व्या सर्वसत्त्वानां च संश्रावयितव्या । अमात्सर्यो ऽहं कुलपुत्रा अपरिगृहीत[1]चित्तो विशारदो बुद्धज्ञानस्य दाता[2] तथागतज्ञानस्य[2] स्वयंभूज्ञानस्य दाता । महादानपतिरहं कुलपुत्रा युष्माभिरपि कुलपुत्रा ममैवानुशिक्षितव्यममत्सरिभिर्भूत्वेमं[3] तथागतज्ञानदर्शनं महोपायकौशल्यमागतानां[4] कुलपुत्राणां कुलदुहितॄणां चायं धर्मपर्यायः संश्रावयितव्यः । ये चाश्राद्धाः[5] सत्त्वास्ते ऽस्मिन्[6]धर्मपर्याये समादापयितव्याः । एवं युष्माभिः कुलपुत्रास्तथागतानां प्रतिकारः[7] कृतो भविष्यति ॥

एवमुक्तास्ते[8] बोधिसत्त्वा महासत्त्वा भगवता शाक्यमुनिना तथागतेनार्हता सम्यक्संबुद्धेन महता[9] प्रीतिप्रामोद्येन स्फुटा अभूवन्महच्च गौरवमुत्पाद्य येन भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतो ऽर्हन्सम्यक्संबुद्धस्तेनावनतकायाः प्रणतकायाः संनतकायाः[10] शिरांस्यवना-

---

1) अप्रगृही A. B. Ca. परिगृ Cb. K. अनिगृ W.

2) Left out in Cb.

3) ममैत्रामनुशिक्षितव्यः ॥ अमत्सरिभिर्भूत्वा इमं A.
ममैवानुसिक्षितव्य अमत्सरिभिभूतवं B.
ममैवानुसिक्षितव्यम । ऽमत्सरिभिर्भूत्वेमं Ca.
शिक्षितव्या । अमत्सरिभूतमत्तथा Cb.
ममैतामनुशिक्षितव्यः अमत्सरिभिभूत्वा इमं W.
ममैवानुशिक्षितव्यनमत्सरेभि — त्वेमं O. इमं Prāk. for इदं.

4) B. Cb. add च. O. adds श्राद्धावां.

5) ये च अश्राद्धाम् A. W. ये च स्रद्धाः Cb. Ca. ये च अश्राद्धाः कुलपुत्रा कुलदुहितरश्च ये च श्राद्धाः B. ये च अश्राद्धाः कुलपुत्र कुलदुहितरश्च । ये चाश्राद्धाः K. अश्राद्धाश्च सत्वा इहाग्रधर्मेषु O.

6) तस्मि A. W.

7) प्रती Ca. K. कृतो left out in O.

8) क्ते A. W. क्त B. क्ता Ca. क्तास् Cb. K. क्ताः समानास्ते O.

9) महती K.; B. Cb. K. add वीर्य.

10) Ca. adds प्र.

[1]म्याञ्जलिं [2]प्रगृह्य सर्वं एकस्वर[3]निर्घोषेण भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धमेतदूचुः । तथा भगवन्[4]करिष्यामो [5]यथा [6]तथागत आज्ञापयति । सर्वेषां च तथागतानामाज्ञां [7]करिष्यामः [8]परिपूरयिष्यामः । अल्पोत्सुको भगवान्भवतु यथासुखविहारी । द्वितीयकमपि त्रैतीयकमपि [9]न सर्वावान्बोधिसत्त्वगण एकस्वर[10]निर्घोषेणैवं भाषते स्म । अल्पोत्सुको भगवान्भवतु यथासुखविहारी । तथा भगवन्करिष्यामो यथा तथागत आज्ञापयति । सर्वेषां च तथागतानामा[11]ज्ञां परिपूरयिष्यामः ॥

अथ खलु भगवाञ्शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः सर्वांस्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्संबुद्धान[12]न्येभ्यो लोकधातुभ्यः समागतान्विसर्जयति [13]स्म यथासुखविहा[14]रं च तेषां तथागतानामारोचयति स्म । यथासुखं तथागता विहर[15]न्त्वर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा इति । तं च तस्य भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य रत्नस्तूपं यथाभूमौ स्थापयामास तस्यापि तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य यथासुखविहार[16]मारोचयामा[17]स ॥

---

1) नामयित्वा O. नम्या the rest.

2) लीं A. B. Ca. दशनखाञ्जलीं O. वनामाञ्जलीः K.

3) B. adds रुत; K. reads एकं स्वरनिर्घोषेण रुत.

4) तथागतवन्क Cb. तथा तथागत क K.

5) A. B. W. add भगवां.

6) Left out in B.

7) Left out in Cb.

8) Left out in O.

9) Omitted in B. K.

10) B. K. add रुत.

11) आज्ञप्तिं O.

12) द्धानित्यन्ये A. W.

13) विसर्जयति स्म left out in A. W. विसर्जयामास O.

14) रतां A. W. रत्ते B. रश्च Ca. रं Cb. रश्च K. रे O.

15) रंत्य A. W. रंत Cb.

16) हार O. हारता the rest.

17) सेति B. Ca. Cb. K. स इति A. W.

इदमवोचद्भगवानात्तमनास्ते चाप्रमेया असंख्येया[1]स्तथागता अर्हन्तः सम्यक्संबुद्धा अन्यलोकधात्वागता[2] रत्नवृक्षमूलेषु[3] सिंहासनोपविष्टाः प्रभूतरत्नश्च तथागतोऽर्हन्सम्यक्संबुद्धः स च सर्वावान्बोधिसत्त्वगणास्ते च विशिष्टचारित्रप्रमुखा अप्रमेया असंख्येया[4] बोधिसत्त्वा महासत्त्वा ये[5] पृथिवीविवरेभ्योऽभ्युद्गतास्ते च महाश्रावकाः ताश्च चतस्रः पर्षदः[6] सदेवमानुषासुरगन्धर्वश्च लोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दन्निति[7] ॥

॥[8] इति श्रीसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये ऽनुपरीन्दनापरिवर्तो नाम सप्तविंशतिमः समाप्तः ॥

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुं तेषां तथागतः ।
ह्यवदत्तेषां च यो निरोध एवं वादि महाश्रमणः ॥

---

1) चाप्रमेय left out in A. W. असंख्येय is put in before अप्रमेया in Ca K.

2) अन्यान्य B. अन्ये K.

3) षु in Ca. K. only.

4) Left out in A. W.

5) K. adds च; Ca. reads एत for ये; B. reads महासत्त्वास्ते चाप्रमेयासंख्येया बोधिसत्त्वा ये ते.

6) A. सा च सर्वावती च चतुष्पर्षत्
B. Ca. ताश्चतस्रः पर्षदः
Cb. ताश्चतस्रः पारिषदः
K. सा च सर्वावती पर्षत्
W. स च चतुष्पर्षत्

7) O. adds the following: अथ खलु भगवान्यथानुखविहारं तेषां तथागतानामारोचयित्वा आयुष्मन्तमानन्दमामन्त्रयामास । उद्गृह्ण त्वमानन्देमं धर्मपर्यायं धारय वाचय देशय पर्याप्नुहि परेषां च विस्तरेण संप्रकाशय एवमुक्त्वा आयुष्मानानन्दो भगवन्तमेतदवोचत् उद्गृहीतो मे भगवन्नयं धर्मपर्यायो — विस्तरामि को नामायं भगवन्धर्मपर्यायः कथं चैनं नाम धार — — — भ गवानाह तस्मात्तर्हि त्वमानन्देमं धर्मपर्याय महानिर्देशनामेति नाम — — — — — — ह । सद्धर्मपुण्डरीकं इति नाम धारयाहि महावैपुल्यं बोधिसत्त्व — — .

8) From here the text is given from B., but इति श्री is put in here for आर्य in accordance with the former chapters, and ऽनुपरीन्दनापरिवर्तो is taken from Cb., adding नाम after it. The various readings will be seen following:

A. अट्टारकर्पगाद्दित्वा आक्रम्य क्षुरसंस्तरं । गंतव्यं कुलपुत्रेण यत्र सूत्रमिदं भवेत् ॥

B.

Ca.

Cb.

K.

W. अङ्गारकर्पगादित्वा आक्रम्य क्षुरसंस्तरं । गंतव्यं कुलपुत्रेण यत्र सूत्रमिदं भवेत् ॥

A. धर्मरत्न त्रिलिख्योदं यत्पूण्यमनुपार्जितं । अस्यैत्र धर्मरत्नस्य जगत्तेनास्तु भाजनमिति ॥

B.

Ca.

Cb.

K.

W. धर्मरत्नं विलिख्येदं यत्पुण्यमनुपार्जितं । अस्यैव धर्मरत्नस्य जगत्तेनास्तु भाजनं ॥

A. समाप्तं सद्धर्मपुंडरीकं धर्मपर्यायं सूत्रांतं

B. आर्यसद्धर्मपुंडरीके धर्मपर्याये सप्तविंशतिमः परिवर्त्तः

Ca. सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्यायः सूत्रांतो

Cb. सद्धर्मपुंडरीको धर्मपर्याये अनुपरीन्दनापरिवर्तो अष्टाविं-शतिमः ॥ ॥

K. आर्यसद्धर्मपुण्डरीके धर्मपर्याये परिवर्त्तो नाम सप्तविंशतिमः

W. समाप्तं सद्धर्मपुंडरीकं धर्मपर्यायं सूत्रांतं

A. महावैपुल्यं बोधिसत्वावचादं सर्वबुद्ध-

B. समाप्तः ॥ ॥

Ca. म

Cb.

K. समाप्तः सद्धर्मपुण्डरीको धर्मपर्यायः सूत्रान्तो वैपुल्यो बोधिसत्वाववादः सर्वबुद्ध-

W. महावैपुल्यं बोधिसत्वाववादं सर्वबुद्ध-

A. परिग्रहं सर्वबुद्धरहस्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धजाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व-
B.
Ca. सर्व
Cb.
K. परिग्रहः सर्वबुद्धरहस्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धजाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व
W. परिग्रहं सर्वबुद्धरहस्यं सर्वबुद्धनिगूढं सर्वबुद्धजाति सर्वबुद्धगुह्यस्थानं सर्व

A. बुद्धबोधिमंडं सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकघन-
B.
Ca. बुद्धबोधिमंडः सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्तनं सर्वबुद्धैकघन-
Cb.
K. बोधिमण्डः सर्वबुद्धधर्मचक्रप्रवर्त्तनं सर्वबुद्धैकघन-
W. बुद्धबोधिमंडं सर्वबुद्धैकघन-

A. शरीरं सर्वोपायकौशल्यमेकयाननिर्देशं परमार्थनिर्हारनिर्देशमिति ॥ ॥
B.
Ca. सरीरं महोपायकौ र्देसः परमार्थनि
Cb.
K. शरीरं महोपायकौशल्य निर्देशः परमार्थ निर्देशश्चेति ॥ ॥
W. शरीरं सर्वपायकौशल्यमेकया निर्देशः परमार्थ निर्देशमिति ॥ ॥

A. तं ते ये सूत्रराजं मुनिवररचितं बोधिसत्त्वाववादं सद्धर्मपुंडरीकं वरशिववृषदं
B. ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुस्तेषांस्तथागतो ह्यवदत्तो निरोध एवं वादि महाश्रवण
Ca. सम्वत् ग्र ९१४ ॥ ग्यनुक् । ५ । ५८ ॥ गुक्रादिन । श्रीलहमी ॥ ॥ का-
मदेवस्य
Cb. सम्वत् ग्र ७ ह्य वैशाखंडलान्दादश्यां । परमभट्टारक श्रीपद्युस्तु कामदेवस्य
K. ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतु तेषांस्तथागतो । ह्यवदत्तेषां
W. येभ्यागता इह सुरासुरनागयक्षागन्धर्वकिन्नरनरा श्रवणाय धर्मं रक्षन्तु ते

A. मोक्षमार्गकालालं ॥ श्रुत्वा स्मृत्वा लिखित्वा शतगुणावदिता मानयन्त्यालयंति
B. देयधर्मायं प्रवरमहायानयायिना
Ca. विजयराज्यलिखितमिति ॥ ० ॥ अनेन पुण्येन तु सर्वदर्शितामेव । ध्येयोगानिहा

Cb. राज्ये विशुद्धचंद्रांडनिर्म······एडपोरध्यानिवासिन्यामानकराणिकाया

K.

W. जगदिदं जिनशासनं च धर्मं मुनीन्द्रकथितं च चरंतु नित्यम्। शीलतो यसमा

A. प्राप्ताभोग्यं समंताद्पगतकलुषाः मोक्षमंते प्रयांति ॥ गुणयमनिधिवर्षे सम्यगा-

B.

Ca. चद्राधविधि जराहृज्ञामितुताक्षोर्मिसंक्षलासमुद्धरेयेम्भवया गगज्जगत् ॥

Cb. संभारद्वयलवृकामया सद्धर्मपुंडरीकपुस्तकमिदं वरेण्यं पुत्रनायकं लिखित्वा

K.

W. पूर्णा प्रज्ञावृत्त समन्वितं महोदधिरिवागाधां विहरधं यथासुखं। जलं विमुञ्चतु

A. खाडगौरिप्युडुपतिपरिपूर्णे मूलभे सौम्य घस्रे ॥ व्यलिखदमृतनंदः सद्बुधां भो-

B.

Ca.[1] सं ७०३ आषाढकृष्णसप्रमिष्ठवक्रान्त्कृदत्य सद्धर्मपुंडरीका संपूर्णन सेने धुनका
ढाखा-

Cb. प्रतिष्ठापितं भवातीति ॥ अनेन पुण्ये चच सर्वदर्शितामवाप्यनिजि······
महोत्सि-

K.

W. यथेप्सितं घनाप्ररोक्ष्यतां सस्यमुपैति चक्षितौ ॥ प्रजाश्च धर्मेन नृपो भिरक्षितानु

A. जलंज्ञं पुरिकनकप्रणायां मित्रपूर्णाविपश्चो ॥ ॥

B.

Ca. चुकया चाजाचार्यरत्नश्रीसद्धागुरो ॥ स्वशास्त्रसहाया पुण्यनशाम्रसद्धा क्वसाद्भ-

Cb. संकुलात् समुद्धरेयं भवसागराज्जगत इति ॥ ० ॥

K.

W. चिरं च धर्मं सुगतस्य तिष्ठतु ॥ ॥

A.

B.

Ca. त्पञ्जयमान ॥ शुभ ॥

Cb.

K.

W. शुभमस्तु सर्वदा ॥ ॥

1) The following is in the margin.

Errata.

Page	1	line	4	आमु°	read	आयु°
»	8	»	5	नज्ञ°	»	मज्ञु°
»	11	»	14	शूण्या°	»	शून्या°
»	13	»	8	ओर्युषं सर्सग	»	आर्येषु संसर्ग
»	32	»	13	सखमा	»	सुखमा
»	33	»	2	टुःख	»	दुःख
»	39	»	5	°पुण्या°	»	°पुन्मा°
»	48	»	12	पूर्पि	»	पूरिप
»	57	»	15	कोके	»	लोके
»	52	»	16	निर्वाणा°	»	निर्वाण°
»	60	»	6	दर्शानात्	»	दर्शनात्
»	60	»	12	सत्वेपु	»	सत्वेषु
»	63	»	12	°विस्याति	»	°विन्याति
»	72	»	3	आव्यो	»	आद्यो

Page	72	line	12	अस्मिन्नैव	read	अस्मिन्नेव
»	73	»	3	नाच्चत°	»	नोच्चत°
»	73	»	9	सत्रास°	»	संत्रास°
»	75	»	3	संक्रम्युवं	»	संक्रम्यैवं
»	82	»	10	कोश°	»	कौश°
»	115	»	1	बाह्र्धा	»	बह्रिर्धा
»	124	»	4	धारयु°	»	धारय°
»	132	»	13	निर्वाणमते ह	»	निर्वाणमुत हे
»	137	»	1	शून्यताान°	»	शून्यतानि°
»	146	»	11	अन्तरककल्प	»	अन्तरकल्प
»	148	»	15	द्वादश	»	द्वादश
»	169	»	14	कथंचिल्लोके	»	कथंचि लोके
»	174	»	12	काटो	»	कोटो
»	175	»	15	°ट्यष्ये°	»	°ध्येष्ये°
»	178	»	10	°वरम°	»	°वरं अ°
»	190	»	9	गुणाच्या	»	गुणाच्चा
»	198	»	1	पूर्व	»	पूर्व
»	215	»	7	भवेग्यद्ध°	»	भवेग्यद्ध°
»	216	»	8	संम्यपस°	»	सम्यक्स°
»	218	»	8	चेतः प°	»	चेतःप°
»	220	»	16	राङ्कच°	»	राङ्कल°
»	224	»	8	कोच°	»	केचि°
»	225	»	11	°तरा वा पुरुषो	»	°तरो वा पुरुषः
»	230	»	8	आध्यात्यि°	»	आध्यात्मि°

Page 247	line	7	नैत्रा°		read	नेत्रा°
» 249	»	12	शाक्च°		»	शाक्य°
» 261	»	6	संरज्ञनों		»	संरक्षनों
» 267	»	2	पारिवारो		»	पारिवारौ
» 269	»	4	षड्भा-		»	षड्वा°
» 276	»	5	मांसिकान्न(6)		»	मांसिकान्न
» 276	»	6	(7), (8), etc.		»	(6), (7), etc.
» 283	»	2	श्रावाणा°		»	श्रावणि°
» 291	»	4	तेनैव		»	तेनेव
» 291	»	5	गुल्मं		»	गुल्में
» 311	»	15	भगवन्न°		»	भगवान°
» 312	»	15	संवर्तती°		»	सर्वतनी°
» 317	»	1	शक्नं		»	शक्यं
» 318	»	6	सत्वातां		»	सत्वानां
» 320	»	3	दोर्य°		»	दीर्घ°
» 320	»	6	मेघवी		»	मेधावी
» 325	»	1	क्रोडा रतो		»	क्रीडारतो
» 336	»	9	शाक्न°		»	शाक्य°
» 345	»	12	सत्त्रस्था°		»	सत्वस्या°
» 363	»	10	गवयश्च		»	गवयाश्च
» 363	»	11	गुर्विणा°		»	गुर्विणि°
» 364	»	10	स्थिता		»	स्थितो
» 371	»	8	भवेत		»	भवेत्
» 372	»	1	समन्व°		»	समन्वा°

Page	372	line	4	सा ऽस्य	read	सो ऽस्य
»	377	»	3	तथोगतो	»	तथागतो
»	401	»	1	संगात्या	»	संगोत्या
»	410	»	12	°ननप°	»	°ननुप°
»	420	»	1	स्वध्या°	»	स्वाध्या°
»	427	»	5	बुद्धक्षेचा°	»	बुद्धक्षेत्रा°
»	428	»	9	देदीप्ममानो	»	देदीप्यमानो

INDEX.

Contents.

BIBLIOTHECA BUDDHICA.

СОБРАНІЕ БУДДІЙСКИХЪ ТЕКСТОВЪ,

ИЗДАВАЕМЫХЪ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІЕЮ НАУКЪ

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ АКАДЕМИКА С. Ѳ. ОЛЬДЕНБУРГА.

Изданы: Publiés:

I. Çikṣāsamuccaya. Ed. C. Bendall. I—IV Fsc.
II. Rāṣṭrapālaparipṛcchā. Publ. par L. Finot. I Fsc.
III. Avadānaçataka. Ed. J. S. Speyer. Vol. I (I—IV Fsc.). Vol. II (Fsc. I—IV).
IV. Madhyamakavṛtti. Publ. par Prof. L. de la Vallée Poussin. Fsc. I—VI.
V. Сборникъ 300 Бурхановъ. Изд. С. Ѳ. Ольденбургъ. Ч. I.
VI. А. Грюнведель. Описаніе буддійскаго собранія кн. Э. Э. Ухтомскаго. I—II Fsc.
VIII. Nyāyabindu и Nyāyabinduṭīkā (тибетскій переводъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. I—II.
IX. Madhyamakāvatāra par Candrakīrti (traduction tibétaine). Publ. par Prof. L. de la Vallée Poussin. I—V Fsc.
X. Saddharmapuṇḍarīka. Ed. by Prof. H. Kern and Prof. Bunyiu Nanjio. I—V Fsc.
XI. Nyāyabinduṭīkāṭippaṇī (толкованіе на сочиненіе Дармоттары Nyāyabinduṭīkā). Санскритскій текстъ съ примѣчаніями издалъ Ѳ. И. Щербатской. I Fsc.
XII. Tišastvustik, ein in türkischer Sprache bearbeitetes Buddhistisches Sūtra. I. Transscription und Übersetzung von W. Radloff. II. Bemerkungen zu den Brāhmīglossen des Tišastvustik-Manuscripts (Mus. As. Kr. VII) von Baron A. von Staël-Holstein. I Fsc.
XIII. Mahāvyutpatti. Издалъ И. П. Минаевъ. Второе изданіе, съ указателемъ. Приготовилъ къ печати Н. Д. Мироновъ. I—III Fsc.
XIV. Kuan-ši-im Pusar. Eine türkische Übersetzung des XXV Kapitels der chinesischen Ausgabe des Saddharmapuṇḍarīka. Herausgegeben und übersetzt von W. Radloff.

Печатаются: Sous presse:

IV. Madhyamakavṛtti. Publ. par Prof. L. de la Vallée Poussin. Fsc. VII.
VII. Nyāyabindu и Nyāyabinduṭīkā (санскритскій текстъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. I.
VIII. Nyāyabindu и Nyāyabinduṭīkā (тибетскій переводъ). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. III.
M. Walleser. Buddhapālitas Mūlamadhyamakavṛtti. Tibetische Übersetzung. Fsc. I.
В. В. Радловъ и С. Е. Маловъ. Сутра Золотого блеска (Suvarṇaprabhāsa). Уйгурская редакція. Fsc. I.
Abhisamayālaṃkāraprajñāpāramitopadeçaçāstra (санскритскій и тибетскій тексты). Изд. Ѳ. И. Щербатской. Fsc. I.
Kien-chi-fan-tsan (Gaṇḍīstotragāthā), сохранившійся въ китайской транскрипціи санскритскій гимнъ Açvaghoṣa. Издалъ и на основаніи тибетскаго перевода объяснилъ бар. А. А. фонъ Сталь-Гольстейнъ.
Б. Б. Барадинъ. Описаніе статуи Майтреи въ золотомъ храмѣ въ Лавранѣ. Переводъ съ тибетскаго.

Приготовляются къ печати: En préparation:

Kāçyapaparivarta. По хотанской рукописи Н. Ѳ. Петровскаго изд. баронъ А. А. фонъ Сталь-Гольстейнъ.
Nyāyapraveça, съ комментаріемъ Haribhadra. Изд. Н. Д. Мироновъ.
Karuṇāpuṇḍarīka. Ed. by C. M. Ridding.
Pañcaviṃçatisahasrikāprajñāpāramitāsūtra. Изд. Ѳ. И. Щербатской и Б. Б. Барадинъ.
Kālacakratantra. Ed. Prof. A. Grünwedel.
Sādhanamālā. Изд. С. Ѳ. Ольденбургъ.
Saddharmalaṅkāvatāra. Изд. Ѳ. И. Щербатской.
Pañcarakṣā. Изд. С. Ѳ. Ольденбургъ.
Çālistambasūtra (санскритскій и тибетскій тексты). Ed. Prof. L. de la Vallée Poussin.
